

Stille wateren hebben diepe gronden

Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

Stille wateren hebben diepe gronden

Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten
over de afgelopen veertig jaar¹

Auteurs

Heike Vethaak MSc Universiteit Leiden
Prof.dr. Egbert Jongen Universiteit Leiden

Afdeling

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

Datum

18 januari 2024

- Onder embargo tot 18 januari 2024 -

¹ Dit onderzoek is gefinancierd door FNV.

Samenvatting

Op verzoek van FNV heeft de Universiteit Leiden nader onderzoek gedaan naar de inkomensverdeling en haar determinanten over de periode 1981-2021. Uit eerder onderzoek bleek dat het gemiddeld huishoudinkomen over de afgelopen decennia trendmatig is toegenomen en de inkomensongelijkheid leek relatief stabiel (Caminada e.a., 2021). In het voorliggende onderzoek analyseren we waar de stijging van het inkomen vandaan komt, hoe stabiel de inkomensverhoudingen nu eigenlijk zijn en hoe dat te rijmen is met de grote wijzigingen in de arbeidsparticipatie en de samenstelling van huishoudens. We analyseren dit voor personen 25-60 jaar, om te voorkomen dat wijzigingen in onderwijsdeelname en (vroeg)pensioen het beeld vertroebelen.

De toename in het gemiddeld besteedbaar huishoudinkomen tussen 1981 en 2021 hebben we vooral te danken aan een hogere (formele) arbeidsparticipatie van vrouwen. Vanuit een breed welvaarts perspectief nuanceert dit de toename in de materiële welvaart. Tegenover het additionele formele inkomen staat een verlies van tijd beschikbaar voor andere tijdsbestedingen zoals vrije tijd en informele zorg. Het reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per persoon nam met 1,1% per jaar toe, gecumuleerd een toename van 53%. Deze toename is te danken aan een toename in het marktinkomen van huishoudens van gecumuleerd 54% (de gemiddelde effectieve lastendruk bleef dus vrijwel gelijk). De toename in het marktinkomen van huishoudens komt op zijn beurt vooral door een toename in het marktinkomen van vrouwen van 3,4% per jaar. De hogere arbeidsparticipatie van vrouwen verklaart het merendeel van deze toename. Het aandeel vrouwen dat werkt nam toe met 2,0% per jaar, daarnaast nam het aantal gewerkte uren per werkende vrouw in de laatste twee decennia toe met 0,8% per jaar. De arbeidsparticipatie van mannen veranderde nauwelijks en hun marktinkomen nam met 0,3% per jaar ook maar mondjesmaat toe tussen 1981 en 2021.

De ongelijkheid in het besteedbaar huishoudinkomen is toegenomen, met name tussen 1981 en 1991, maar ook meer recentelijk tussen 2011 en 2021. De Ginicoëfficiënt van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per persoon nam over de hele periode 1981-2021 toe met 12%. In de periode 1981-1991 was de toename 8%, in de periode 1991-2011 nagenoeg nul, maar in de periode 2011-2021 was er weer een toename, van 5%. De toename in de ongelijkheid in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen is weliswaar een stuk kleiner dan in Angelsaksische landen, maar de toegenomen herverdeling via het stelsel van belastingen, uitkeringen en toeslagen in Nederland maskeert een forse polarisatie in de marktinkomens van huishoudens. Daarbij groeien de inkomens aan de boven- en onderkant uit elkaar, en dan met name vanwege de lage groei (en soms krimp) in de inkomens aan de onderkant van de verdeling. Het primair huishoudinkomen van het 1^e, 2^e en 3^e inkomensdecil van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen nam in de periode 1981-2021 respectievelijk af met -35%, toe met 3% en toe met 38%. Tegelijkertijd

kenden het 8^e, 9^e en 10^e inkomensdeciël een groei in het primair huishoudinkomen van respectievelijk 68%, 61% en 61%, en de top 1% kende een groei van 84%.

Tussen 1981 en 2021 zijn de verschillen in marktinkomens van vrouwen tussen de lagere en hogere inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen afgenomen, en die van mannen toegenomen. In de laagste inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen is het marktinkomen van mannen tussen 1981 en 2021 gedaald, maar is het marktinkomen van vrouwen sterk gestegen. Dit laatste heeft de polarisatie in de primaire huishoudinkomens beperkt. In de hoogste inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen is het primair inkomen van vrouwen tussen 1981 en 2021 minder sterk gestegen, maar is dat van mannen ook gestegen. Dit laatste heeft de polarisatie in de primaire huishoudinkomens versterkt. In de afgelopen periode 2011-2021 is het marktinkomen van vrouwen in de lagere inkomensdecielen van het besteedbaar inkomen juist minder toegenomen dan van vrouwen in de hogere inkomensdecielen, en is het marktinkomen van mannen in de lagere inkomensdecielen verder gedaald. Hierdoor nam de polarisatie in de marktinkomens van huishoudens tussen 2011 en 2021 verder toe.

Binnen huishoudens is het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders toegenomen en het gemiddeld aantal minderjarige kinderen afgenomen, en dit is sterk geconcentreerd binnen de lagere decielen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De wijzigingen in het aantal volwassenen en kinderen per huishouden leiden tot wijzigingen in de equivalentiefactor die we gebruiken om het besteedbaar inkomen vergelijkbaar te maken tussen personen in verschillende huishoudtypen. De gemiddelde equivalentiefactor is tussen 1981 en 2021 gedaald met 9%. Ten opzichte van een gecumuleerde toename van het gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen van 53% is dit kwantitatief wel belangrijk, maar geen dominante factor. Voor de lagere inkomensdecielen is de verandering in de equivalentiefactor echter een dominante factor. Voor de 1^e, 2^e en 3^e decielgroep was de gecumuleerde toename in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen respectievelijk 26%, 33% en 49%. Tegelijkertijd was de afname in hun equivalentiefactor respectievelijk -20%, -18% en -13%. Toekomstig onderzoek moet uitwijzen in hoeverre de veranderingen in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen het gevolg zijn van wijzigingen in de samenstelling van huishoudens.

Voor de kortere periode 2003-2021 hebben we ook informatie over de contractvormen van werkenden en redenen voor non-participatie. Over die periode zien we bij mannen een afname van het aandeel werkenden met een vast contract, wederom geconcentreerd bij de lagere inkomensgroepen van het besteedbaar huishoudinkomen. Bij vrouwen is de afname van het aandeel met een vast contract kleiner, maar zien we die afname over alle decielgroepen. Gemiddeld is het aandeel dat niet werkt vanwege werkloosheid of ziekte bij zowel mannen als vrouwen relatief stabiel, maar voor de laagste inkomensdecielen neemt dit aandeel toe. Verder zien we bij vrouwen in alle inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen een afname in het aandeel dat niet werkt vanwege zorgtaken.

Samenvattende tabel 1981-2021: jaarlijkse procentuele mutaties (leeftijd 25-60 jaar)

	Totaal	Inkomensdeciel gestandaardiseerd besteedbaar inkomen										Top 1%	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Gestandaardiseerd huishoudinkomen													
Besteedbaar	1,1	0,6	0,7	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,5
Primair	1,1	-1,1	0,1	0,8	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3
Individueel inkomen													
Mannen, primair	0,3	-2,4	-1,1	-0,3	0,0	0,2	0,4	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8
Vrouwen, primair	3,4	3,1	6,0	6,2	5,3	4,4	3,8	3,3	3,1	2,7	2,5	2,9	
Arbeidsparticipatie in personen ^a													
Mannen	0,1	-0,8	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0
Vrouwen	2,0	2,4	3,5	3,1	2,6	2,2	2,0	1,7	1,5	1,3	1,1	1,4	
Huishoudsamenstelling													
Aantal volwassenen per huishouden	-0,3	-0,8	-0,5	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2
Aantal kinderen per huishouden	-1,0	-1,7	-1,9	-1,5	-1,1	-0,8	-0,6	-0,6	-0,4	-0,3	0,3	0,3	0,0
Equivalentiefactor	-0,2	-0,6	-0,5	-0,4	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0

^a Op basis van primair inkomen op jaarbasis ongelijk nul.

Samenvattende tabel 2011-2021: jaarlijkse procentuele mutaties (leeftijd 25-60 jaar)

	Totaal	Inkomensdeciel gestandaardiseerd besteedbaar inkomen										Top 1%
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gestandaardiseerd huishoudinkomen												
Besteedbaar	1,4	1,8	0,8	1,1	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2	1,6	2,6
Primair	1,1	1,1	0,7	1,0	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,7
Individueel inkomen												
Mannen	0,1	-0,4	-0,8	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0
Vrouwen	2,1	-1,6	1,7	2,1	2,0	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,4
Arbeidsparticipatie in personen ^a												
Mannen	0,0	-1,4	-0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Vrouwen	0,6	-1,1	1,0	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,8
Uren per week per werkende ^b												
Mannen	0,0	-1,3	-0,5	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2
Vrouwen	0,8	-0,3	0,3	0,9	0,6	0,3	0,3	0,4	0,6	0,5	0,8	2,1
Huishoudsamenstelling												
Aantal volwassenen per huishouden	0,1	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,5	0,7	0,6
Aantal kinderen per huishouden	-0,7	-1,6	-1,7	-1,6	-0,7	-0,1	0,0	-0,1	-0,4	-0,3	0,4	0,0
Equivalentiefactor	0,1	-0,3	-0,2	-0,2	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,5	0,4

^a Op basis van primair inkomen op jaarbasis ongelijk nul. ^b Op basis van reguliere uren per week.

1. Inleiding²

Het beeld van de Nederlandse inkomensverdeling is er een van trendmatige groei in het gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar inkomen en relatief stabiele inkomensverhoudingen zoals gemeten volgens de Ginicoëfficiënt (Caminada e.a., 2021). Maar wat gaat hierachter schuil? Is de toename in het huishoudinkomen vooral het gevolg van een hogere productiviteit of van harder werken? Maskeert de Ginicoëfficiënt bepaalde wijzigingen in de inkomensverdeling? Hoe zijn de relatief stabiele inkomensverhoudingen te rijmen met de grote wijzigingen op de arbeidsmarkt? En wat is de rol van wijzigingen in de samenstelling van huishoudens, zoals wijzigingen in het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders en het kindertal?

Op verzoek van FNV hebben we nader onderzoek gedaan naar de inkomensverdeling en haar determinanten, over de periode 1981-2021. Dit heeft het rapport opgeleverd dat voor u ligt. Daarin duiken we onder de motorkap van de Nederlandse inkomensverdeling en gaan op zoek naar de antwoorden op bovenstaande vragen. Daarbij is de focus op personen van 25 tot en met 60 jaar, om te voorkomen dat wijzigingen in onderwijsdeelname en (vroeg)pensioen het beeld vertroebelen. Uit de analyse blijkt dat achter de vermeende stille wateren van de Nederlandse inkomensverdeling diepe gronden en woelige wateren schuilgaan.

De opbouw van het rapport is als volgt. Hoofdstuk 2 licht eerst de gehanteerde data en methoden toe. Hoofdstuk 3 analyseert vervolgens de ontwikkeling in de verdeling van huishoudinkomens, en de rol van herverdeling via belastingen, uitkeringen, subsidies en toeslagen. Hoofdstuk 4 behandelt daarna de onderliggende ontwikkeling van de persoonlijke inkomens van mannen en vrouwen binnen deze huishoudens, en hoofdstuk 5 laat zien in welke mate deze veranderingen in het persoonlijk inkomen het gevolg zijn van veranderingen in de arbeidsparticipatie. Hoofdstuk 6 analyseert vervolgens de rol van huishoudsamenstelling in de ontwikkeling van de huishoudinkomens. Voor een kortere periode (2003-2021) analyseren we in hoofdstuk 7 de ontwikkeling van contractvormen en redenen voor non-participatie voor de verschillende inkomensgroepen. Tenslotte schetst hoofdstuk 8 enkele opties voor vervolgonderzoek. Een bijlage bevat aanvullende data en analyses.

² De auteurs danken Paul de Beer, Hendrik Noten en Vera Vrijmoeth voor nuttige discussies en feedback tijdens het onderzoek.

Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

© 2024 Copyright Universiteit Leiden

2. Data en methode

De belangrijkste punten van dit hoofdstuk in het kort:

- De focus is op personen 25-60 jaar, om te voorkomen dat wijzigingen in onderwijsdeelname en (vroeg)pensioenen het beeld vertroebelen.
- De uitkomsten zijn voor inkomensgroepen. Het is belangrijk te beseffen dat dit niet noodzakelijk dezelfde personen of huishoudens zijn over de tijd.
- We gebruiken administratieve data over inkomens, persoons- en huishoudkenmerken voor de periode 1981-2021. Het jaar 2021 was het laatst beschikbare jaar met inkomensgegevens ten tijde van het onderzoek.
- We presenteren resultaten voor de kernjaren 1981, 1991, 2001, 2011 en 2021. Daarnaast presenteren we gemiddelde groeivoeten voor de hele periode 1981-2021 en daarbinnen voor de tienjaarperiodes 1981-1991, 1991-2001, 2001-2011 en 2011-2021.
- Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de inkomensongelijkheid en de achterliggende determinanten presenteren we resultaten per inkomensdeciël en de top 1% van de inkomensverdeling van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Daarnaast presenteren we voor de inkomens ook de ontwikkeling in de Ginicoëfficiënt, de ratio's van het 90^e en 50^e percentiel en het 50^e en het 10^e percentiel, en de inkomensaandelen van de top 10% en de top 1%.
- Om de ontwikkeling in de arbeidsparticipatie voor verschillende inkomensgroepen over de hele periode te kunnen bestuderen baseren we de arbeidsparticipatie in personen op basis van inkomensgegevens (en niet op basis van de enquête gegevens van de EBB). Voor de periode 2003-2021 gebruiken we enquête data van de EBB om de ontwikkeling in de gewerkte uren per week per werkende te bepalen.
- We gebruiken enquête data over contractvormen en redenen voor non-participatie uit de EBB. Deze data zijn naar inkomensgroepen alleen beschikbaar over de kortere periode 2003-2021.

We bespreken eerste de gebruikte datasets (2.1) en vervolgens enkele kernpunten van de gehanteerde methoden (2.2).

2.1 Data

Voor de analyse combineren we verschillende datasets van het CBS. Voor inkomens, persoons- en huishoudkenmerken gebruiken we het inkomenspanelonderzoek (IPO) voor de periode 1981-2011 en de integrale bestanden voor de periode 2011-2021. Het IPO is een grote representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking. Het bevat administratieve informatie over het inkomen en achtergrondkenmerken voor iedereen die deel uitmaakt van het huishouden van de personen die tot het panel van steekproefpersonen behoren. Voor representatieve cijfers worden gewichten gebruikt. Vanaf 2011 gebruiken we een combinatie

Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

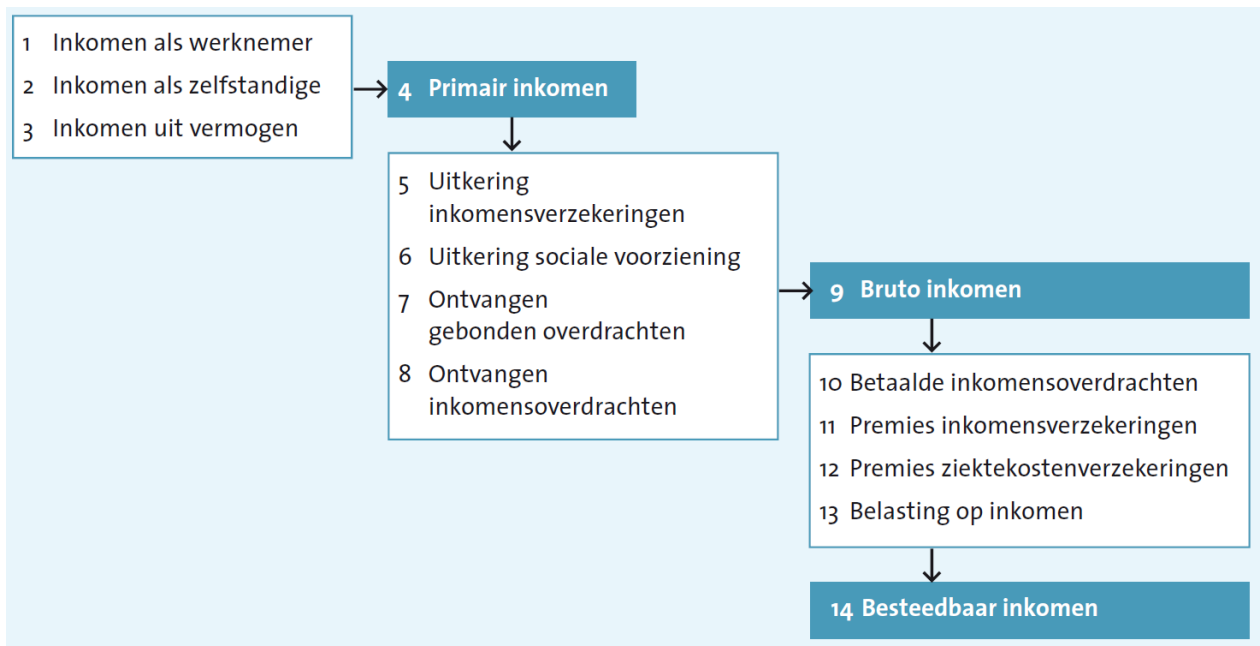
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

van de integrale inkomensbestanden op persoonsniveau (inatab) en op huishoudensniveau (inhatab) voor de gehele Nederlandse bevolking. Vervolgens koppelen we daar persoons- en huishoudkenmerken aan vanuit de Basisregistratie personen (BRP, afkomstig uit gbapersoontab en gbahuishoudensbus). De resulterende dataset bevat de verschillende inkomensgegevens (primair, bruto en besteedbaar (huishoud)inkomen), persoonskenmerken (geslacht en leeftijd) en huishoudkenmerken (samenstelling van het huishoudens) voor de periode 1981-2021. De data zijn daarbij zo consistent mogelijk gemaakt over de tijd (zie Bos e.a., 2021). We corrigeren voor inflatie en presenteren enkel reële inkomens (in prijzen 2019).

We kijken zowel naar het huishoudinkomen (primair, bruto en besteedbaar) als naar het persoonlijk inkomen van personen (primair en bruto). Voor de samenstelling van de verschillende inkomensbegrippen zie figuur 2.1. Voor het huishoudinkomen zijn we met name geïnteresseerd in het gestandaardiseerd huishoudinkomen. Standaardiseren wordt toegepast omdat schaalvoordelen optreden in de bestedingen van huishoudens afhankelijk van hun grootte en samenstelling. Standaardiseren gebeurt door het huishoudensinkomen te delen door een factor die uitdrukt hoe groot het schaalvoordeel is bij het voeren van een gemeenschappelijke huishouding, de zogenaamde equivalentiefactor. Hierbij is het eenpersoonshuishouden als norm gekozen, met een factor gelijk aan 1. Er wordt in 2021 voor elke extra volwassene 0,19 tot 0,40 en voor elk extra minderjarig kind 0,15 tot 0,32 aan deze factor toegevoegd. Bij elke extra volwassene en bij elk extra kind is de factor groter. Naarmate huishoudens groter zijn verschillen de factoren onderling minder, omdat het schaalvoordeel van de gemeenschappelijke huishouding ook steeds groter is (CBS, 1998, 2015, 2020). De equivalentiefactoren van de meest voorkomende huishoudenssamenstellingen over de tijd zijn weergegeven in tabel 2.1.

Voor verschillende uitkomsten gerelateerd aan de arbeidsparticipatie (met name het aantal gewerkte uren per werkende), contractvormen en redenen voor non-participatie gebruiken we de grote, representatieve steekproef van de Enquête beroepsbevolking (EBB) voor de periode 2003-2021. Voor de periode 2011-2021 bevat de EBB inkomensgegevens, en voor de periode 2003-2010 voegen we deze inkomensgegevens toe uit de integrale inkomensbestanden (persoonlijke inkomens uit de IPI en huishoudinkomens uit de IHI).

Figuur 2.1 Samenstelling van inkomens van huishoudens

Noten: De figuur is afkomstig uit Bos e.a. (2021).

Tabel 2.1 CBS Equivalentiefactoren, 1981-2021

	1981-2000	2001-2017	vanaf 2018
1 Volwassene	1,00	1,00	1,00
1 Volwassene met 1 kind	1,33	1,33	1,32
2 Volwassenen	1,38	1,37	1,40
1 Volwassene met 2 kinderen	1,52	1,51	1,52
2 Volwassenen met 1 kind	1,70	1,67	1,69
3 Volwassenen	1,73	1,73	1,78
2 Volwassenen met 2 kinderen	1,90	1,88	1,91

Noten: De tabel is afkomstig uit Bos e.a. (2021).

2.2 Methode

Om de ontwikkelingen in de inkomens en huishoudenssamenstelling in beeld te brengen presenteren we uitkomsten voor de periode 1981-2021. We presenteren daarbij zowel uitkomsten in steekjaren (1981, 1991, 2001, 2011 en 2021) als de gemiddelde groeivoet per decennium en over de gehele periode.³ Voor de ontwikkeling in individuele kenmerken, arbeidsparticipatie, contractvormen en redenen voor non-participatie presenteren we uitkomsten voor de kortere periode 2003-2021 vanwege de beschikbaarheid van de data. Omdat de analyse grotendeels is gericht op de ontwikkelingen gerelateerd aan de arbeidsmarkt focussen we op personen 25-60 jaar, om te voorkomen dat veranderingen in onderwijsdeelname en (vroeg)pensioen het beeld vertroebelen.

Om de trends beter te kunnen relateren aan ongelijkheid laten wij de verschillende uitkomsten niet alleen zien voor de gehele selectie van personen over tijd, maar ook gegroepeerd naar decielen (10%-groepen) van gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen over tijd. De decielgrenzen die we daarvoor gebruiken zijn gerapporteerd in tabel A.1 in de bijlage voor alle jaren. We houden tijdens de analyse de inkomensverdeling constant, zodat in een bepaald jaar personen onder hetzelfde deciel blijven vallen. Merk daarbij op dat we personen en huishoudens niet over de tijd volgen en dat de decielen voor de verschillende jaren dus andere personen en huishoudens kunnen bevatten. Wanneer we veranderingen over de tijd rapporteren zijn dit dus geen veranderingen van individuele personen of huishoudens over de tijd. Naast de uitkomsten voor de verschillende decielen rapporteren we ook de Ginicoëfficiënt, 90/50, 50/10 percentiel ratio's en de inkomensandelen van de top 10% en top 1% om de inkomensongelijkheid te kwantificeren.

Omdat ontwikkelingen in de huishoudenssamenstelling in potentie een verklarende factor kunnen zijn voor de geobserveerde trends, presenteren we ook ontwikkelingen in de huishoudenssamenstelling en de resulterende equivalentiefactor per inkomensgroep.

Vanuit de literatuur is al bekend dat mannen en vrouwen verschillende trends op de arbeidsmarkt hebben doorgemaakt in de periode van onderzoek (CPB, 2018, Jongen e.a., 2023). Vanwege deze verschillende trends is het belangrijk om de uitkomsten ook naar geslacht te presenteren. Binnen die groepen presenteren we de ontwikkelingen in persoonlijk primair en bruto inkomen (en opleidingsniveau en leeftijd). Tot slot presenteren we naar geslacht tevens de ontwikkeling in de onzekerheid van het persoonlijk inkomen door te kijken naar de aandelen van contractvormen en werkloosheid, ziekte, informele zorg en andere redenen voor non-participatie.

³ Vanwege breuken in de data in 2000 en 2011 (zie Bos e.a., 2021), corrigeren we bij het berekenen van de groeivoeten voor deze breuken.

3. Ontwikkeling huishoudinkomens

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk in het kort:

- Gemiddeld nam het (reëel gestandaardiseerd) besteedbaar huishoudinkomen tussen 1981 en 2021 toe met 1,1% per jaar, gecumuleerd een toename van 53%.
- Deze toename is nagenoeg gelijk aan de 54% in het gemiddeld primair huishoudinkomen (marktinkomen), de gemiddelde effectieve lastendruk bleef dus nagenoeg gelijk.
- Er was sprake van aanzienlijke polarisatie in het primair huishoudinkomen, vooral aan de onderkant van de verdeling. Het primair huishoudinkomen van het 1e, 2e en 3e inkomensdeciël van het besteedbaar huishoudinkomen nam respectievelijk af met -35%, toe met 3% en toe met 38%. Tegelijkertijd kenden het 8e, 9e en 10e inkomensdeciël een groei van 68%, 61% en 61%, en de top 1% zelfs 68%.
- Ondanks toenemende herverdeling via belastingen, uitkeringen en toeslagen was er ook een aanzienlijke polarisatie in het besteedbaar huishoudinkomen. Het besteedbaar huishoudinkomen van het 1e, 2e en 3e inkomensdeciël nam maar toe met respectievelijk 26%, 33% en 49%. Een stuk lager dan de 54%, 53% en 61% voor respectievelijk het 8e, 9e en 10e inkomensdeciël, en (mede door lagere effectieve lasten) de 84% van de top 1%.
- Tegelijkertijd nam de Ginicoëfficiënt van het (gestandaardiseerd) besteedbaar huishoudinkomen maar toe met 12%, deze wordt gedomineerd door het midden.
- In de afgelopen periode 2011-2021 was de jaarlijkse groei in het gemiddeld besteedbaar inkomen met 1,4% per jaar wat hoger dan daarvoor, door een daling in de gemiddelde effectieve lastendruk, en nam de ongelijkheid weer wat toe, de Ginicoëfficiënt nam toe met 5%.

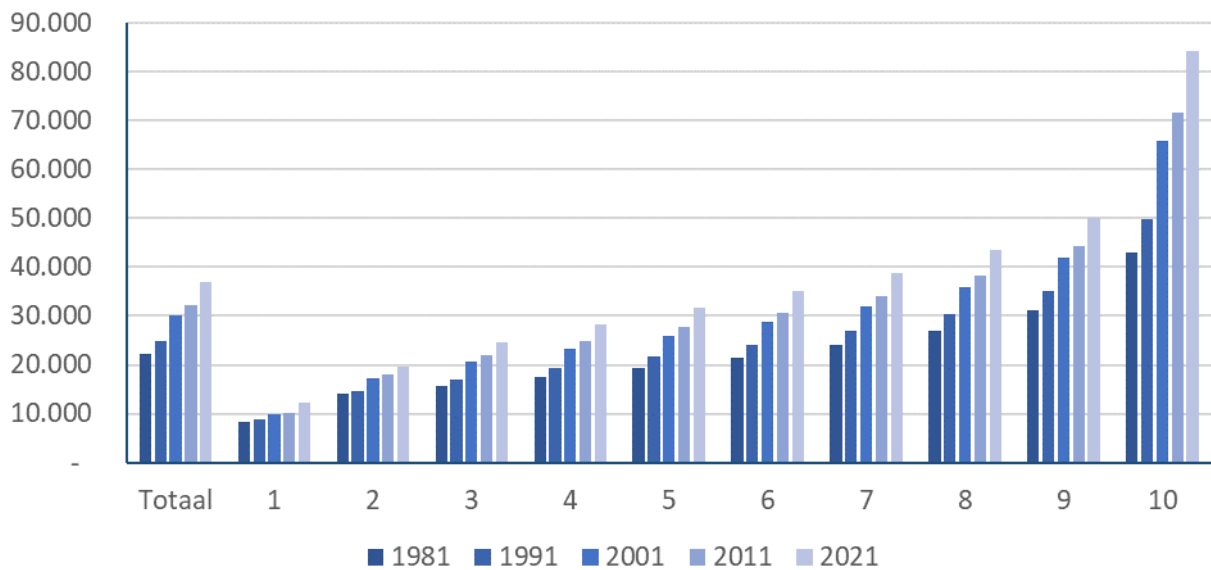
Dit hoofdstuk behandelt achtereenvolgens de ontwikkelingen in het besteedbaar huishoudinkomen (3.1), primair huishoudinkomen (3.2) en bruto huishoudinkomen (3.3).

3.1 Besteedbaar huishoudinkomen

Het gemiddeld reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen (hierna: besteedbaar huishoudinkomen), van personen 25-60 jaar, is over de periode 1981-2021 toegenomen (figuur 3.1⁴). De jaarlijkse toename was in die periode 1,1% per jaar (figuur 3.2). Gecumuleerd over veertig jaar is de toename 53% (gecorrigeerd voor breuken in de data). De jaarlijkse toename was met 1,5% wat hoger in de periode 1991-2001, en met 0,3% aanzienlijk lager in de periode 2001-2011 (met daarin de Grote Recessie), maar heeft zich daarna (ondanks de coronacrisis) hersteld naar een jaarlijkse toename van 1,4% in de periode 2011-2021.

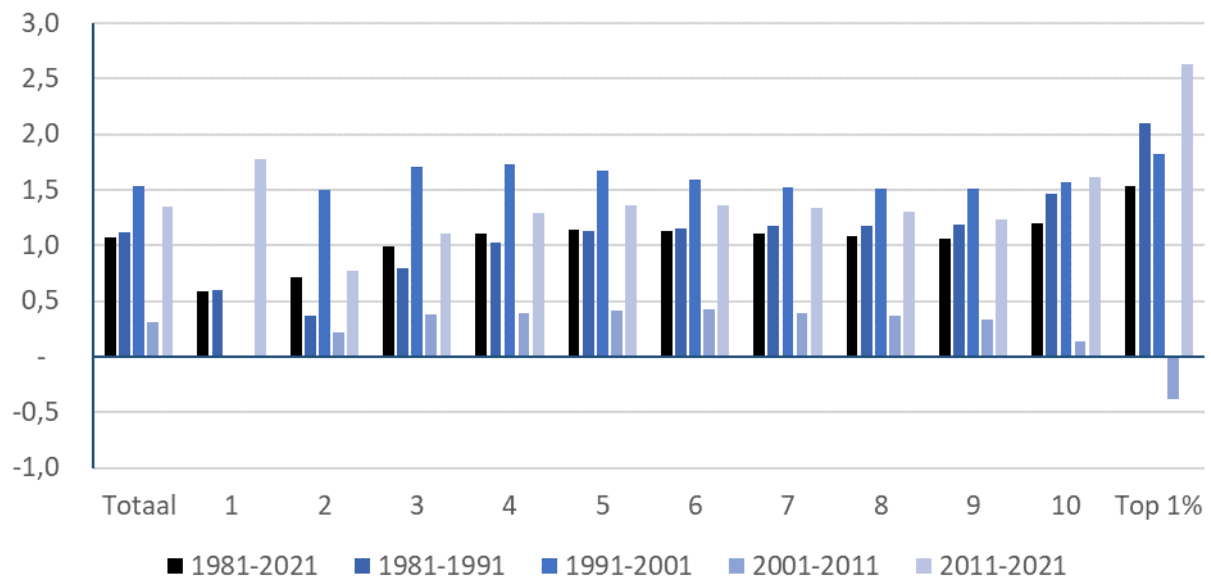
⁴ Figuur B.3.1 in de bijlage geeft het gemiddeld reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per inkomensdeciël en daarbij het gemiddeld reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen voor de top 1%.

Figuur 3.1 Gemiddeld reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: In prijzen van 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuk in 2000 en 2011.

Figuur 3.2 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor de breuken in 2000 en 2011.

Het besteedbaar huishoudinkomen is over de periode 1981-2021 in alle inkomensdecielen toegenomen, maar aanzienlijk minder voor de lagere inkomensdecielen dan voor de hogere inkomensdecielen. Het 3^e tot en met het 10^e inkomensdeciël kenden in die periode gemiddeld een jaarlijkse groei van 1% of meer, het 10^e inkomensdeciël kende met 1,2% de hoogste jaarlijkse groei, en daarbinnen kende de top 1% een jaarlijkse groei van 1,5%. Het 1^e en 2^e inkomensdeciël kenden in die periode een lagere jaarlijkse groei, van respectievelijk 0,6% en 0,7%. Gecumuleerd over veertig jaar was de toename voor het 1^e, 2^e en 3^e inkomensdeciël respectievelijk 26%, 33% en 49%, doorgaans aanzienlijk lager dan de 54%, 53% en 61% voor het 8^e, 9^e en 10^e inkomensdeciël, en de 84% voor de top 1%. De verschillen in het besteedbaar inkomen tussen de lagere en de hogere inkomensdecielen namen toe.

Er zijn daarnaast aanzienlijke verschillen tussen de decielgroepen als we kijken naar de jaarlijkse groei per decennium. In de periode 1981-1991 groeide het besteedbaar huishoudinkomen in de lagere inkomensdecielen, met name in het 2^e tot en met het 4^e deciel, minder dan het gemiddelde, en groeide het besteedbaar inkomen voor de hogere inkomensdecielen bovengemiddeld, en daarbinnen het meest voor de top 1%. In de periode 1991-2001 is de groei meer evenwichtig verdeeld over de verschillende inkomensdecielen. De uitzondering is het onderste inkomensdeciël, daar was geen groei. In de periode 2001-2011 is de groei relatief laag voor alle inkomensdecielen, en dan met name voor het hoogste inkomensdeciël waarbinnen het inkomen van de top 1% in die periode licht krimpt (in tegenstelling tot de andere perioden), terwijl het laagste inkomensdeciël net als in het decennium daarvoor geen groei kende. In de periode 2011-2021 herstelt de groei zich voor alle inkomensdecielen, en dan met name voor de hogere inkomensdecielen, en daarbinnen met name de top 1%. Ook het laagste inkomensdeciël kende in deze periode een relatief sterke groei in het inkomen (beneden analyseren we in hoeverre dit komt door veranderingen in het marktinkomen van huishoudens, dan wel door veranderingen in de effectieve lastendruk).

Eerst analyseren we enkele veelgebruikte indicatoren⁵ van de ontwikkeling in de ongelijkheid in besteedbaar huishoudinkomen: de Ginicoëfficiënt, de 90/50 en 50/10 percentiel ratio's en het inkomensaandeel van de top 10% en de top 1%.

Over de periode 1981-2021 nam de Ginicoëfficiënt van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen toe met 12% (gecorrigeerd voor breuken). Het merendeel daarvan vond plaats tussen 1981-1991 (8%), maar ook in 2011-2021 was er een toename (5%).⁶

⁵ Zie o.a. Van den Brakel (2007) en de bijdragen aan de [Deaton Review](#).

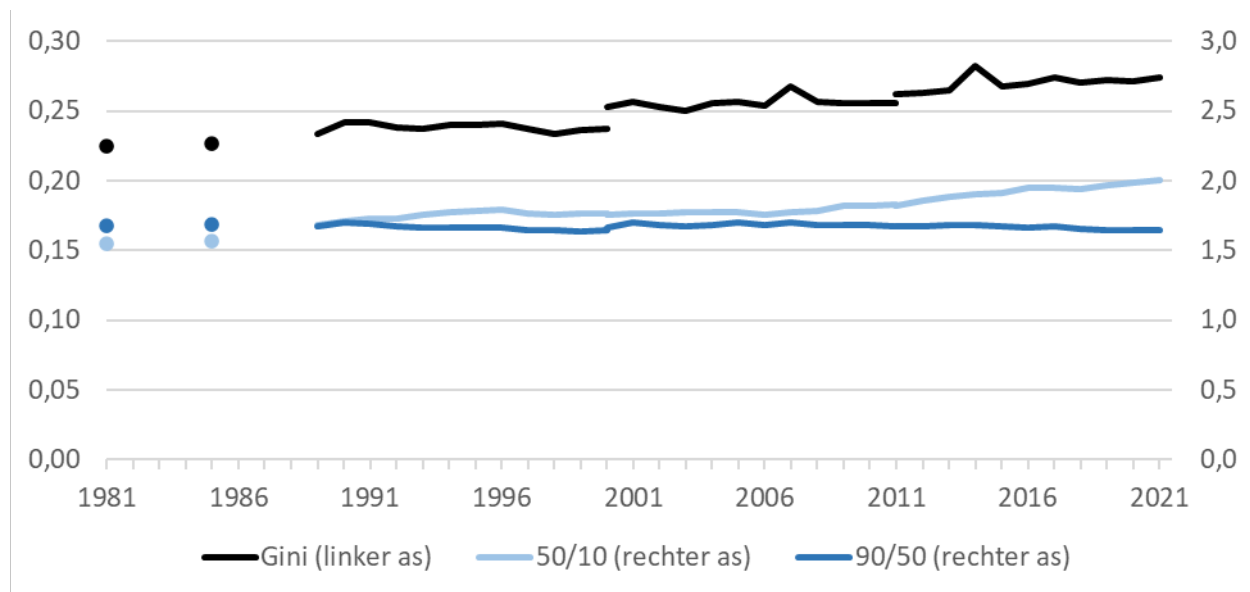
⁶ De Ginicoëfficiënt is berekend over de positieve waarden van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Figuur B.3.2 in de bijlage geeft de ontwikkeling in de Ginicoëfficiënt waarbij ook de negatieve waarden en nullen zijn meegenomen. Deze is qua niveau sterk vergelijkbaar met de Ginicoëfficiënt over alleen de positieve waarden, maar kent wel een wat kleinere toename van 9% over 1981-2021, waarvan 6% tussen 1981 en 1991 en 2% tussen 2011 en 2021.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

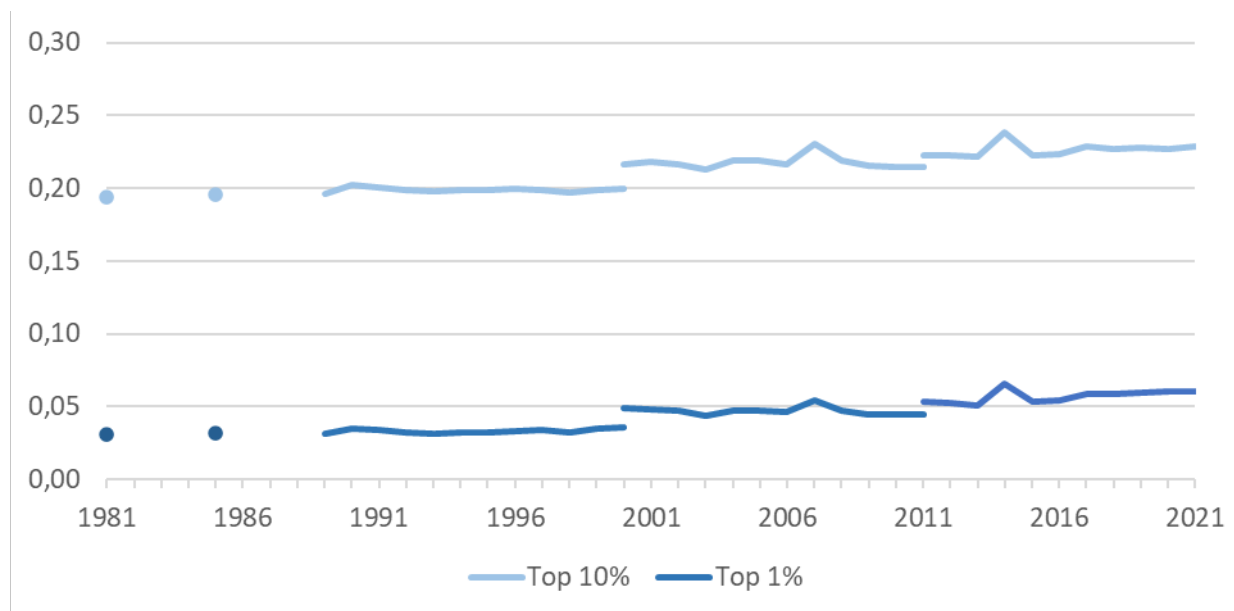
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 3.3 Ginicoëfficiënt en 90/50 en 50/10 percentiel ratio's van het reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen: 1981-2021

Noten: Naast de Ginicoëfficiënt zijn weergegeven de ratio van het reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen van het 90^e en 50^e percentiel en het 50^e en het 10^e percentiel. Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude meetmethode en volgens de nieuwe meetmethode weergegeven.

Figuur 3.4 Inkomensandeel top 10% en top 1% van het reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen: 1981-2021

Noten: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude meetmethode en volgens de nieuwe meetmethode weergegeven.

De inkomensratio's van personen op het 90^e en het 50^e *percentiel* en het 50^e en 10^e *percentiel* laten zien dat de toename in de ongelijkheid vooral plaatsvond in de onderste helft van de inkomensverdeling. De ratio 50/10 nam toe, gecumuleerd over veertig jaar is de toename 30%, terwijl de ratio 90/50 weinig veranderde, in totaal een afname van 3%. In de laatste periode 2011-2021 nam de ratio 50/10 met 10% toe, en de ratio 90/50 nam met 1% af.

Tegelijkertijd nam het aandeel van het hoogste inkomensdeciël (top 10%) toe, en daarbinnen nam het aandeel van de top 1% aanzienlijk toe, met name in de laatste periode 2011-2021 (figuur 3.4). Over de periode 1981-2021 nam het inkomensaandeel van de top 10% toe tot 23% in 2021, (gecorrigeerd voor breuken) een toename van 5% (let op: niet procentpunt), waarvan 3% in de laatste periode 2011-2021. Over de periode 1981-2021 nam het inkomensaandeel van de top 1% toe tot 6%, een toename van 20%, waarvan maar liefst 13% in de laatste periode 2011-2021.⁷

3.2 Primair huishoudinkomen

Vervolgens analyseren we in welke mate de veranderingen in het (reëel gestandaardiseerd) besteedbaar huishoudinkomen het gevolg zijn van veranderingen in het marktinkomen van huishoudens dan wel in de mate van herverdeling en verzekering via belastingen, subsidies, toeslagen en uitkeringen. We vergelijken de veranderingen in het besteedbaar inkomen van huishoudens met veranderingen in het primair inkomen (als maatstaf van het marktinkomen, de som van het huishoudinkomen uit loon, winst en vermogen) en het bruto inkomen van huishoudens (waarbij naast het marktinkomen ook de sociale uitkeringen zijn meegenomen). We analyseren eerst de primaire inkomens. We presenteren de uitkomsten naar de decielgroepen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen van paragraaf 3.1.

De ongelijkheid in het primair huishoudinkomen tussen de lagere en hogere inkomensdecieën (van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen) is aanzienlijk groter dan die in het besteedbaar inkomen (vergelijk figuur 3.5⁸ met figuur 3.1). Door herverdeling via belastingen, subsidies, toeslagen en uitkeringen is de ongelijkheid in de besteedbare huishoudinkomens kleiner dan in de primaire huishoudinkomens.

Over de periode 1981-2021 is de groei in het gemiddeld primair inkomen (figuur 3.6) met 1,1% (afgerond) gelijk geweest (gecumuleerd is de toename 54%) aan de groei in het gemiddeld besteedbaar inkomen. De groei in het gemiddeld besteedbaar huishoudinkomen is dus te danken aan de groei in het gemiddeld marktinkomen van deze huishoudens. Kijken we naar

⁷ Internationaal gezien behoort Nederland voor de groep personen 25-60 jaar tot de middenmoot wat betreft het inkomensaandeel van de top 1% van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Jongen e.a. (2023) berekenen voor de [Deaton Review](#) voor personen 25-60 jaar voor Nederland in 2019 een inkomensaandeel van 5,9%. Dit is bijvoorbeeld lager dan in het Verenigd Koninkrijk (8,4%) en de Verenigde Staten (6,4%) (let op: het betreft hier de top 1% van het besteedbaar inkomen, niet van het marktinkomen). De toename in het inkomensaandeel van de top 1% over de periode 1981-2019 was voor personen 25-60 jaar in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten met respectievelijk 126 en 74% aanzienlijk groter dan de 17% in Nederland.

⁸ Figuur B.3.3 in de bijlage geeft het gemiddeld reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen per inkomensdeciël en daarbij het gemiddeld reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen voor de top 1%.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

© 2024 Copyright Universiteit Leiden

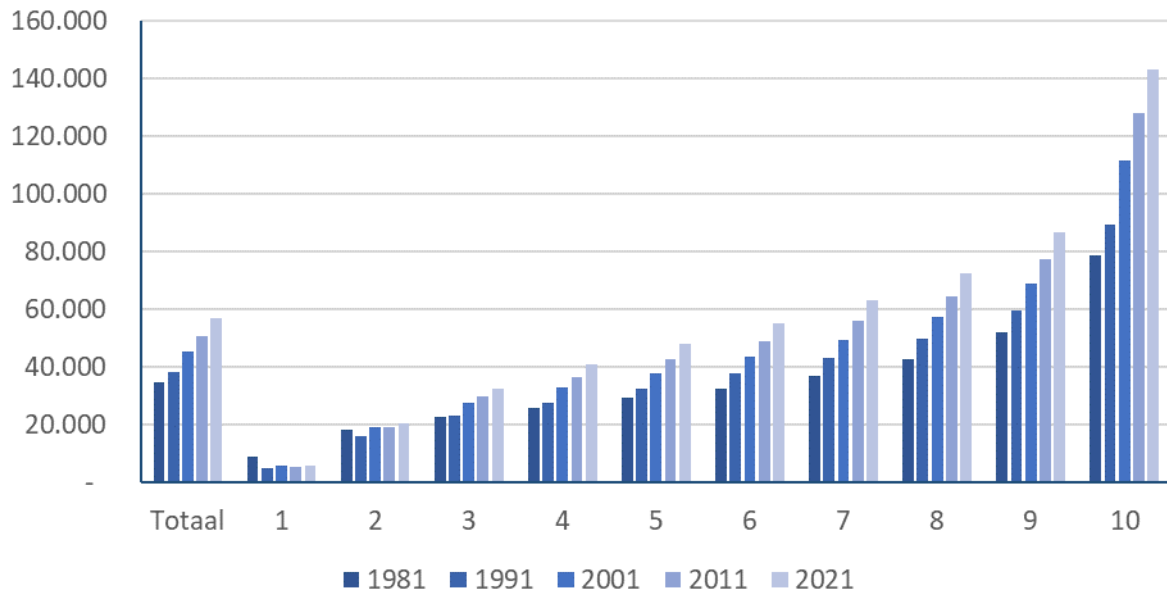
de verschillende perioden, dan valt op dat in de periode 2001-2011 het primair huishoudinkomen aanzienlijk harder groeide dan het besteedbaar huishoudinkomen (met 0,6% per jaar, figuur B.3.4 in de bijlage geeft de verschillen in de groeivoeten tussen het primair huishoudinkomen en het besteedbaar huishoudinkomen), een periode van effectieve lastenverzwaring. In de laatste periode 2011-2021 groeide het gemiddeld primair huishoudinkomen wat minder hard dan het besteedbaar inkomen (met -0,2% per jaar), een periode van effectieve lastenverlichting (hetzelfde geldt voor de perioden 1981-1991 en 1991-2001).

De lagere inkomensdecielen (van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen kenden over de periode 1981-2021 een aanzienlijk lagere groei in het primair huishoudinkomen dan de hogere inkomensdecielen. Voor het laagste inkomensdeciël is gemiddeld zelfs sprake van een jaarlijkse krimp van -1,1% in het primair inkomen over deze periode, gecumuleerd over veertig jaar een daling van -35%, en voor het 2^e inkomensdeciël is er nauwelijks groei. Voor het hoogste inkomensdeciël groeide het primair huishoudinkomen met 1,2% per jaar, gecumuleerd over veertig jaar een toename van 61%, en voor de top 1% gecumuleerd een toename van 68%. De verschillen tussen de inkomensgroepen ontstaan met name in de periode 1981-1991 (met daarin een recessie) en de periode 2001-2011 (met daarin de Grote Recessie). In de afgelopen periode, 2011-2021, was de groei in het primair huishoudinkomen van de lagere inkomensdecielen meer vergelijkbaar met die van de hogere inkomensdecielen.

Verder valt op dat het primair huishoudinkomen van de top 1% in de periode 2011-2021 met 1,7% per jaar aanzienlijk minder is gegroeid dan de groei in het besteedbaar huishoudinkomen van 2,6%. De aanzienlijke groei in het besteedbaar huishoudinkomen van de top 1% in de periode 2011-2021 is daarmee voor een belangrijk deel het gevolg van een lagere effectieve lastendruk voor deze groep.

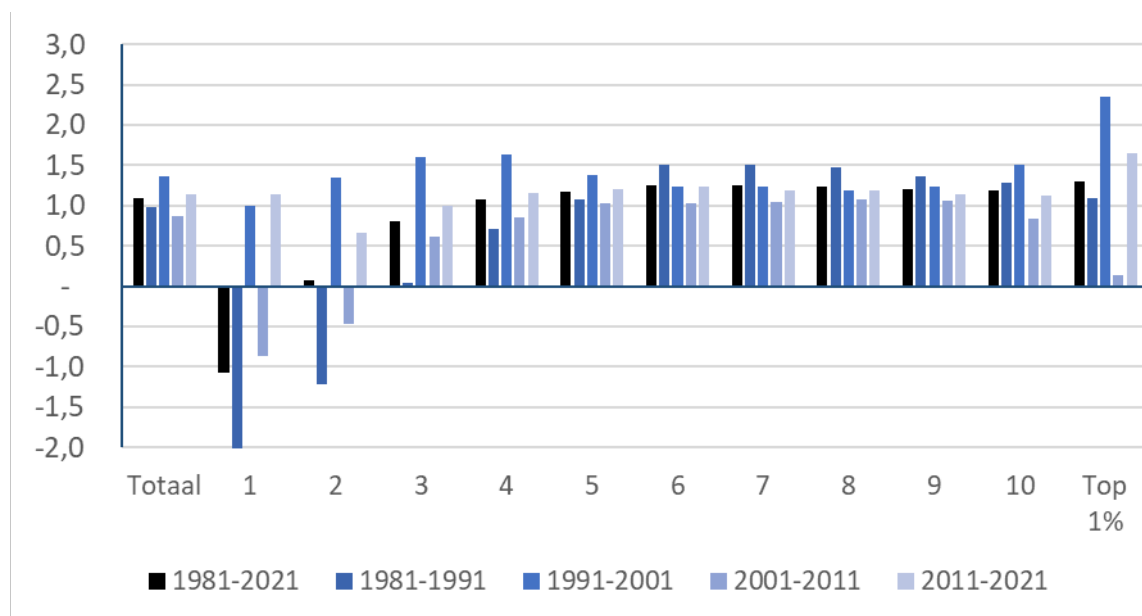
De toenemende verschillen in primair huishoudinkomen tussen lagere en hogere inkomensdecielen vertalen zich maar beperkt in een toename in de ongelijkheid gemeten met de Ginicoëfficiënt van primair huishoudinkomen tussen 1981 en 2021, in totaal maar 2% (figuur 3.7). Hier speelt mee dat de Ginicoëfficiënt wordt gedomineerd door veranderingen in het midden. De Ginicoëfficiënt is weliswaar hier alleen berekend over de positieve waarden, maar figuur B.3.2 in de bijlage laat zien dat de ontwikkeling in de Ginicoëfficiënt inclusief de negatieve waarden en nullen sterk vergelijkbaar is qua ontwikkeling (het niveau is wel aanzienlijk hoger).

Figuur 3.5 Gemiddeld reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

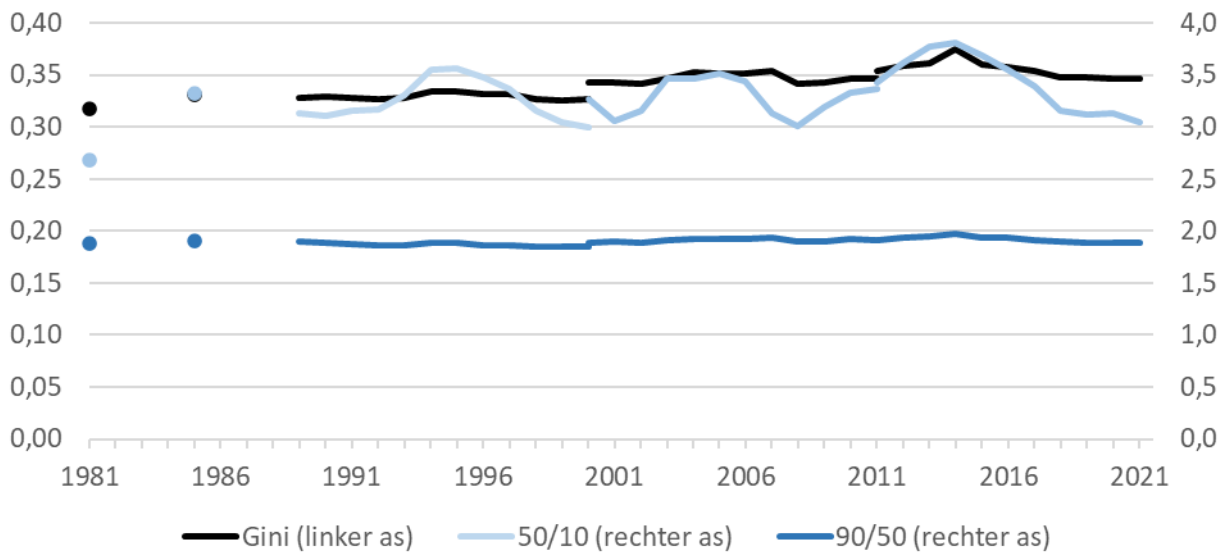
Noten: in prijzen 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuk in 2000 en 2011.

Figuur 3.6 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

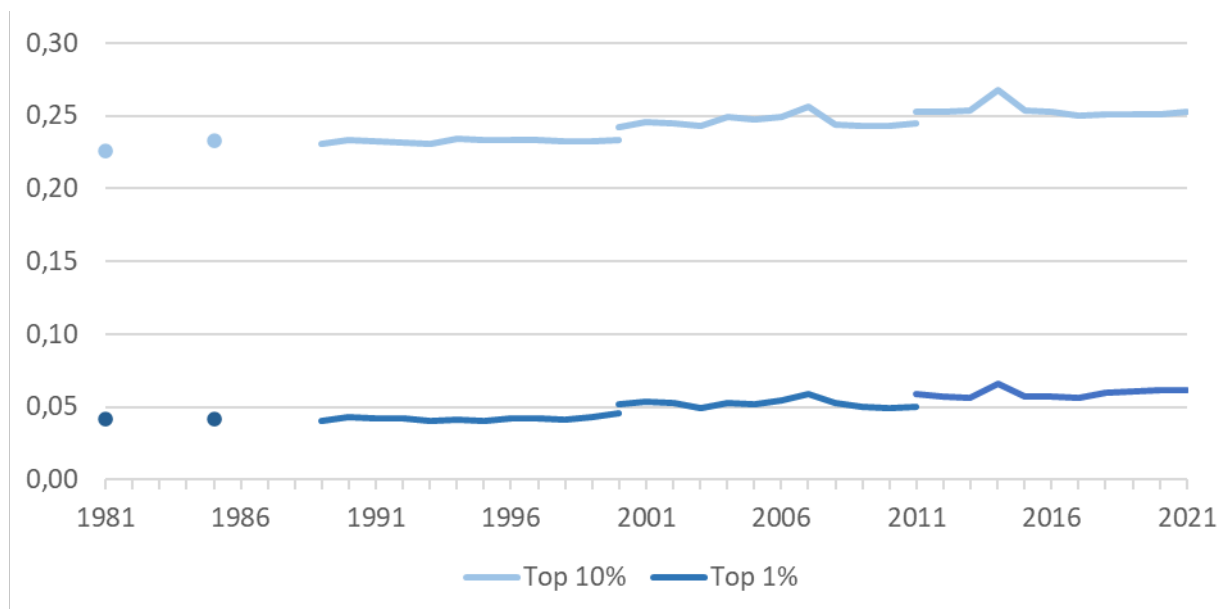
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken. De krimp voor het 1^e deciel is -5,4 procent in de periode 1981-1991.

Figuur 3.7 Ginicoëfficiënt en ratio's reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen: 1981-2021

Noten: Naast de Ginicoëfficiënt zijn weergegeven de ratio van het reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen van het 90^e en 50^e percentiel en het 50^e en het 10^e percentiel, allen alleen voor positieve waarden. Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude als de nieuwe meetmethode weergegeven.

Figuur 3.8 Inkomensaandeel top 10% en top 1% van het reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen: 1981-2021

Noten: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude meetmethode en volgens de nieuwe meetmethode weergegeven.

Hetzelfde geldt voor de inkomensratio's van het 90^e en het 50^e percentiel en het 50^e en 10^e percentiel, die laten vooral zien dat de inkomensverhoudingen aan de onderkant meer gevoelig zijn voor conjuncturele schommelingen. De relatief constante verhouding van het 90^e en het 50^e percentiel geeft wel aan dat de inkomensverhoudingen aan de bovenkant vrij stabiel zijn.

Het aandeel van de top 10% en de top 1% (van de verdeling van het besteedbaar huishoudinkomen) in de primaire huishoudinkomens (figuur 3.8) is minder toegenomen dan hun aandeel in de besteedbare huishoudinkomens. Over de gehele periode 1981-2021 was de toename in het aandeel van de top 10% in de primaire inkomens 4%, en over de periode 2011-2021 was dit 0% (hun toename in het aandeel van de besteedbare inkomens was 5% over 1981-2021 en 3% over 2011-2021). Over de gehele periode 1981-2021 was de toename in het aandeel van de top 1% in de primaire inkomens 9%, en over de periode 2011-2021 was dit 5%. Met name in de periode 2011-2021 is het aandeel van de top in de besteedbare huishoudinkomens dus toegenomen door een lagere effectieve lastendruk voor deze groep.

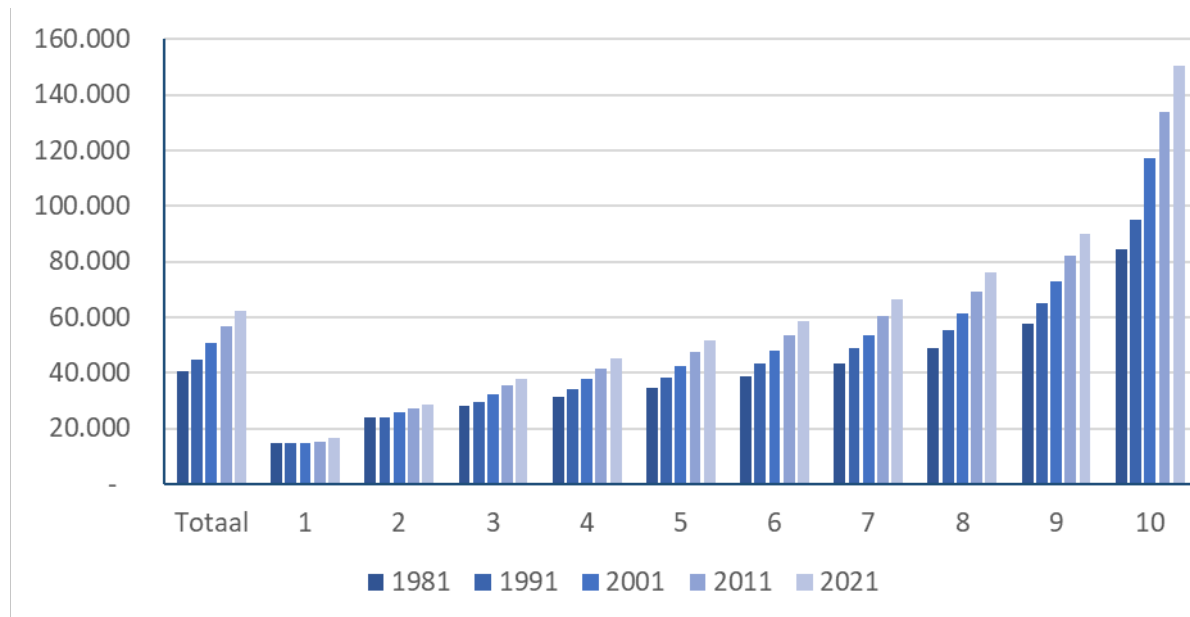
3.3 Bruto huishoudinkomen

Vervolgens analyseren we de wijzigingen in de bruto huishoudinkomens (wederom reëel en gestandaardiseerd) in relatie tot de wijzigingen in de verhoudingen in de besteedbare huishoudinkomens. Het bruto huishoudinkomen is het primair huishoudinkomen vermeerderd met de sociale uitkeringen, waaronder bijvoorbeeld de bijstand, werkloosheids- en/of arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, maar ook de kinderbijslag en het kindgebonden budget (zie ook hoofdstuk 2).

Het bruto huishoudinkomen van alle decielgroepen is hoger dan het primair huishoudinkomen, maar met name voor de lagere inkomensdecielen (vergelijk figuur 3.9 met figuur 3.5, en zie figuur B.3.5 in de bijlage voor de top 1%). Sociale uitkeringen komen bovengemiddeld terecht bij de lagere inkomensdecielen. Door van het bruto huishoudinkomen de belastingen en premies (en eventueel betaalde inkomensoverdrachten zoals alimentatie) af te halen houden we het besteedbaar huishoudinkomen over. Omdat hogere inkomensdecielen meer belasting en premies betalen zijn de inkomensverhoudingen in het besteedbaar huishoudinkomen vervolgens weer minder scheef dan in het bruto huishoudinkomen (vergelijk figuur 3.9 met figuur 3.1).

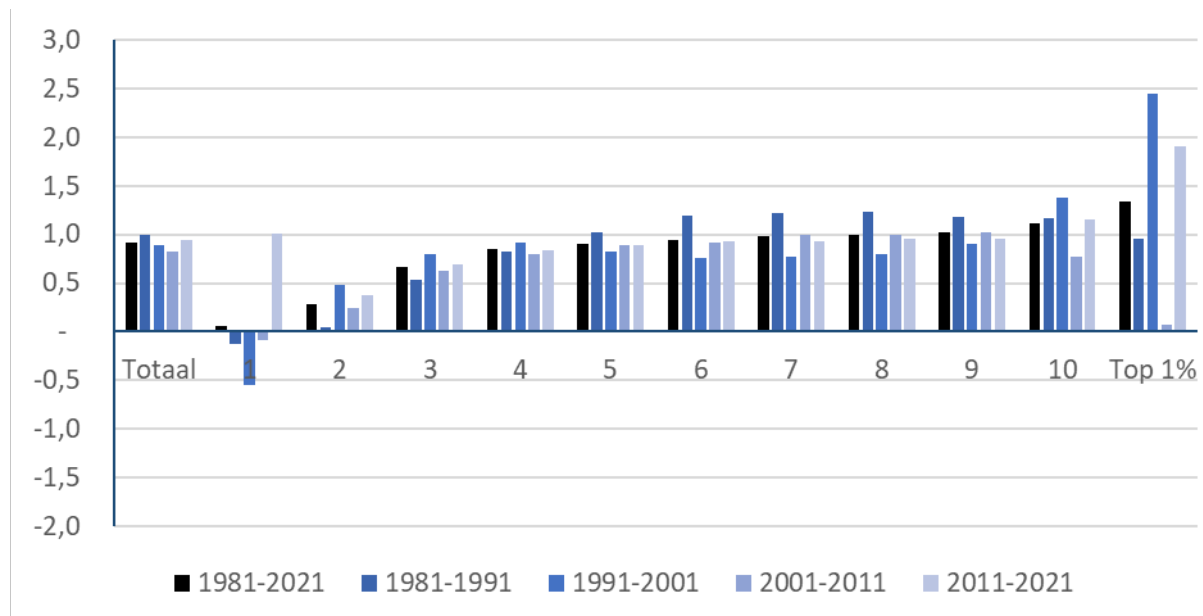
Over de periode 1981-2021 groeide het gemiddeld bruto huishoudinkomen met 0,9% per jaar, gemiddeld wat minder hard dan het gemiddeld primair huishoudinkomen en het besteedbaar huishoudinkomen (beiden groeiden met 1,1% per jaar). Enerzijds betekent dit dat de sociale uitkeringen wat minder hard groeiden dan de marktinkomens. Anderzijds betekent dit ook dat de gemiddelde belasting- en premiedruk (over de bruto inkomens) licht is gedaald. Verder zien we dat de fluctuaties in het gemiddeld bruto huishoudinkomen over de verschillende decennia kleiner zijn dan de fluctuaties in het primair huishoudinkomen (vergelijk figuur 3.10 met figuur 3.6). De sociale uitkeringen dempen voor een deel de conjuncturele fluctuaties.

Figuur 3.9 Gemiddeld reëel gestandaardiseerd bruto huishoudinkomen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

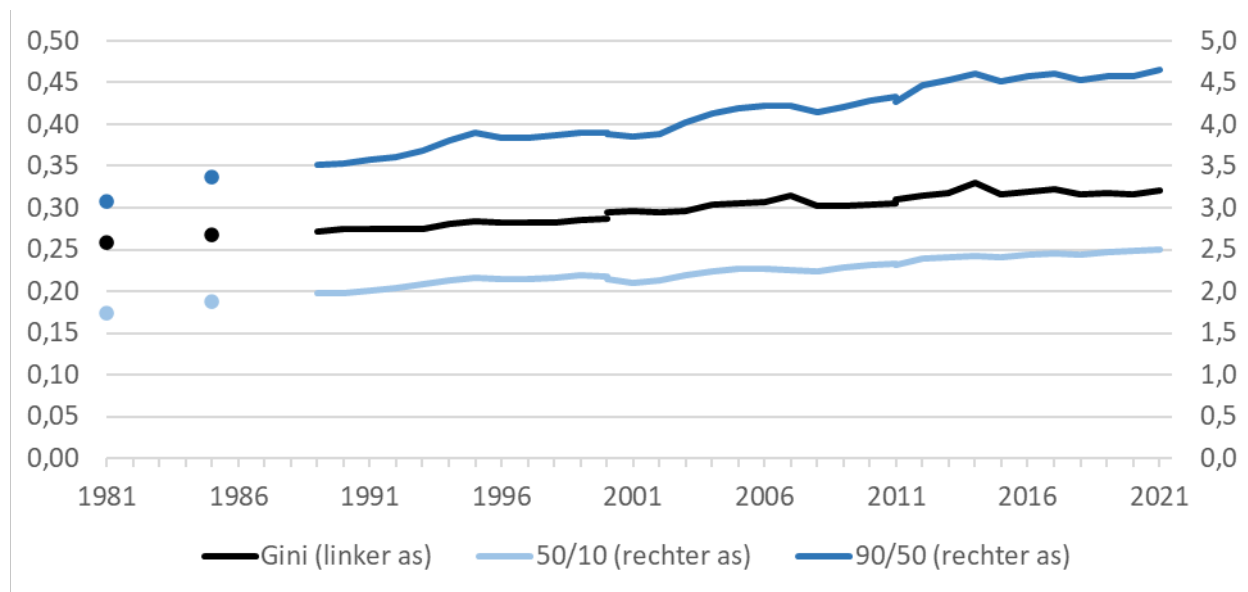
Noten: In prijzen 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuk in 2000 en 2011.

Figuur 3.10 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel gestandaardiseerd bruto huishoudinkomen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

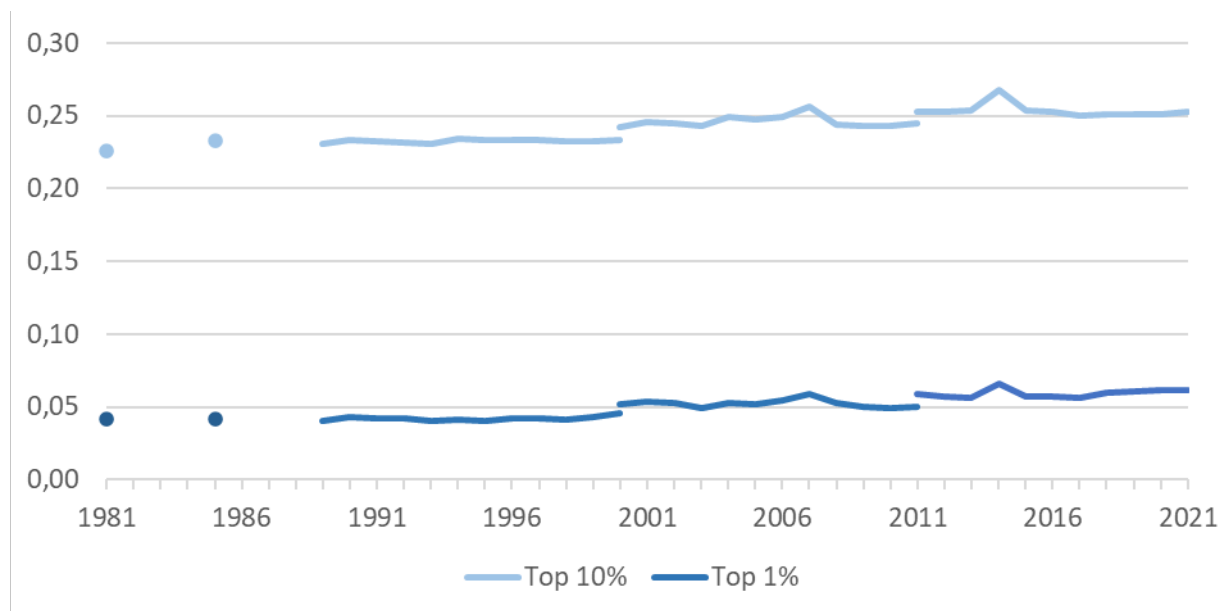
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

Figuur 3.11 Ginicoëfficiënt en ratio's reëel gestandaardiseerd bruto huishoudinkomen: 1981-2021

Noten: Naast de Ginicoëfficiënt zijn weergegeven de ratio van het reëel gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van het 90^e en 50^e percentiel en het 50^e en het 10^e percentiel, allen alleen voor positieve waarden. Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude als de nieuwe meetmethode weergegeven.

Figuur 3.12 Inkomensaandeel top 10% en top 1% van het reëel gestandaardiseerd bruto huishoudinkomen: 1981-2021

Noten: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude meetmethode en volgens de nieuwe meetmethode weergegeven.

Daarnaast laten de verschillen in groeivoeten in de bruto huishoudinkomens en de besteedbare inkomens in de perioden 1991-2001, 2001-2011 en 2011-2021 duidelijk de wijzigingen in de gemiddelde belasting- en premiedruk zien in die decennia (van lastenverlichting naar lastenverzwaring en vervolgens weer terug naar lastenverlichting, zie ook figuur B.3.6 in de bijlage).

De verschillen tussen de lagere en de hogere inkomensdecielen in de groeivoeten van het bruto huishoudinkomen zijn minder sterk dan die in het primair huishoudinkomen, maar sterker dan die in het besteedbaar huishoudinkomen (vergelijk figuur 3.10 met figuur 3.6, en zie figuur B.3.6 in de bijlage). De sociale uitkeringen dempen niet alleen de conjuncturele fluctuaties, maar beperken ook de polariserende werking van de ongelijke groeivoeten in het primair inkomen. Vervolgens leidt de daling van de belasting- en premiedruk aan de onderkant ertoe dat de verschillen in de groeivoeten voor het besteedbaar huishoudinkomen tussen de lagere en hogere inkomensdecielen verder worden beperkt.

De verschillen in de groeivoeten in bruto huishoudinkomen tussen lagere en hogere inkomensdecielen vertalen zich in een toename in de ongelijkheid gemeten met de Ginicoëfficiënt van bruto huishoudinkomen (figuur 3.11). Gecorrigeerd voor de breuken in 2000 en 2011, neemt de Gini-coëfficiënt van het bruto huishoudinkomen over de periode 1981-2021 toe met 19% tot 0.321 in 2021. Dit is wederom de Ginicoëfficiënt gemeten over positieve waarden, wederom is het niveau daarvan hoger wanneer we de negatieve waarden en de nullen meenemen, maar de ontwikkeling over de tijd is sterk vergelijkbaar met die wanneer we alleen de positieve waarden meenemen, zie figuur A.3.3.

Over de recente periode 2011-2021 is de toename 4%. De inkomensratio's van het 90^e en het 50^e percentiel en het 50^e en 10^e percentiel nemen beiden toe, met respectievelijk 54% en 48%, de ongelijkheid in het bruto huishoudinkomen neemt dus zowel aan de onderkant als de bovenkant toe.⁹

Ook de inkomensandelen van de top 10% en de top 1% van de besteedbare huishoudinkomens in het bruto huishoudinkomen nemen toe (figuur 3.12). Over de periode 1981-2021 nam het aandeel van de top 10% in totaal met 8% toe tot 24%, over de periode 2011-2021 was de toename 2%. Voor de top 1% was de toename in totaal 19% over de periode 1981-2021, en 10% over de recente periode 2011-2021.

⁹ Merk verder op dat de sociale uitkeringen de schommelingen in de ongelijkheid in het primair inkomen dempen.

4. Ontwikkeling persoonlijke inkomens van mannen en vrouwen

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk in het kort:

- Het gemiddeld primair inkomen (marktinkomen) van mannen is tussen 1981 en 2021 met maar 0,3% per jaar toegenomen, gecumuleerd 13%.
- Het gemiddeld primair inkomen van vrouwen is tussen 1981 en 2021 met 3,4% per jaar toegenomen, gecumuleerd maar liefst 284%.
- In de laagste inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen is het marktinkomen van mannen gedaald, maar is het primair van vrouwen sterk gestegen. Dit laatste heeft de polarisatie in de primaire huishoudinkomens beperkt.
- In de hoogste inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen is het primair inkomen van vrouwen minder sterk gestegen, maar van mannen ook licht gestegen. Dit laatste heeft de polarisatie in de primaire huishoudinkomens versterkt.
- Het aandeel van vrouwen in de som van het primair inkomen van mannen en vrouwen is sterk toegenomen, met name in de lagere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen, maar blijft met gemiddeld 37% nog aanzienlijk achter bij de 63% van mannen.
- In de periode 2011-2021 was de groei in het primair inkomen van vrouwen meer uniform over de inkomensdecielen, bij mannen daalde het primair inkomen aan de onderkant wat verder.

De ontwikkelingen in de huishoudinkomens volgen uit de ontwikkelingen in de inkomens van de personen in de huishoudens. We analyseren in dit hoofdstuk de ontwikkelingen in het persoonlijk inkomen van mannen en vrouwen in de verschillende decielgroepen.¹⁰ De focus is op het persoonlijk primair inkomen (marktinkomen), maar we bespreken ook kort de ontwikkelingen in het persoonlijk bruto inkomen. We behandelen eerst de ontwikkeling in het (persoonlijk) primair inkomen van mannen (4.1) omdat die in het verleden doorgaans het grootste deel van het primair huishoudinkomen bepaalden. Vervolgens behandelen we de ontwikkeling in het (persoonlijk) primair inkomen van vrouwen (4.2). Daarna analyseren we de ontwikkeling in de inkomensandelen van mannen en vrouwen (4.3). Tot slot bespreken we kort de ontwikkeling in het persoonlijk bruto inkomen van mannen en vrouwen (4.4).

4.1 Persoonlijk primair inkomen mannen

Er zijn aanzienlijke verschillen in het primair inkomen van mannen, waarbij met name het primair inkomen van mannen in het laagste inkomensdeciël van het besteedbaar huishoudinkomen relatief laag is, en het primair inkomen van mannen in het hoogste inkomensdeciël relatief hoog (figuur 4.1).¹¹

¹⁰ Het vermogen in een huishouden kan niet direct aan een specifieke persoon worden toegeschreven. De ontwikkeling in het primair huishoudinkomen uit vermogen blijft daarom in dit hoofdstuk buiten beschouwing.

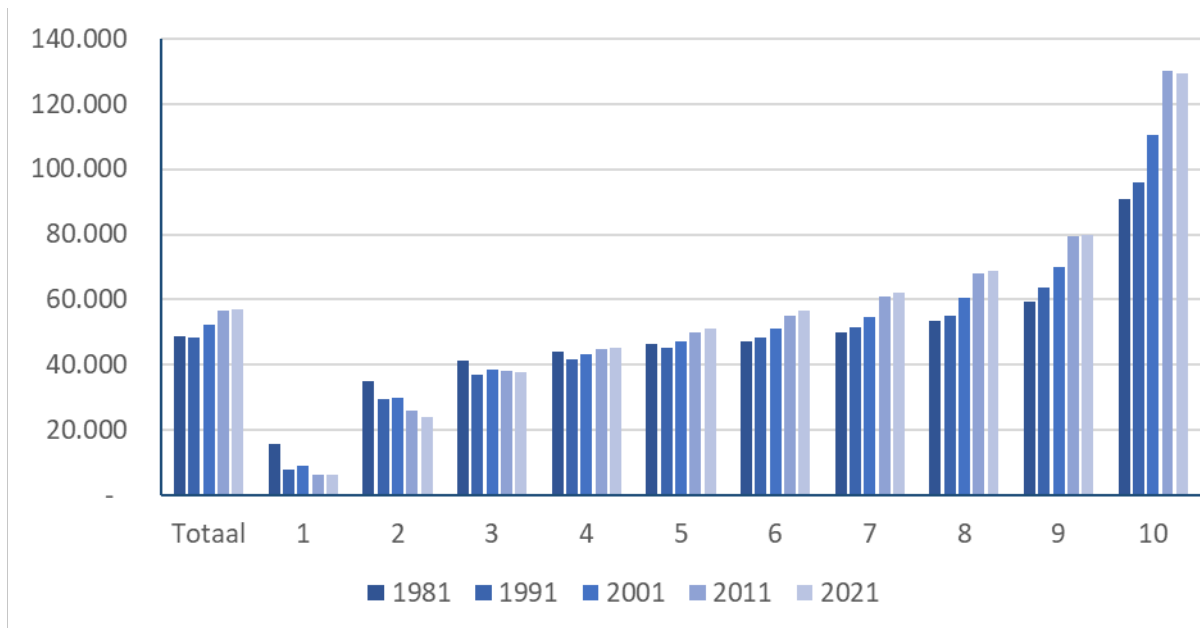
¹¹ Figuur B.4.1 in de bijlage geeft het gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van mannen per inkomensdeciël en daarbij het gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van mannen voor de top 1%.

Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

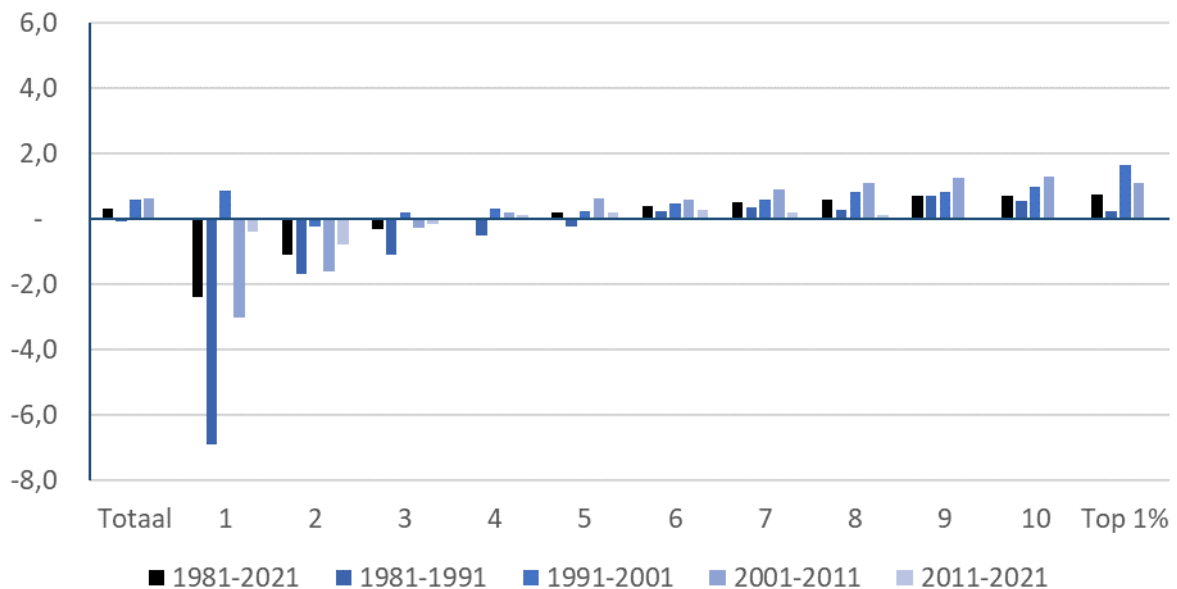
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 4.1 Gemiddeld reëel primair persoonlijk inkomen mannen per inkomensdecil: geselecteerde jaren

Noten: In prijzen 2019, per inkomensdecil van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuk in 2000 en 2011.

Figuur 4.2 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel primair persoonlijk inkomen van mannen per inkomensdecil: geselecteerde perioden

Noten: per inkomensdecil van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

Het gemiddeld reëel primair inkomen van mannen is in de periode 1981-2021 maar beperkt toegenomen, gemiddeld 0,3% per jaar (figuur 4.3), gecumuleerd 13% over veertig jaar. In de periode 1981-1991 was er zelfs sprake van een lichte krimp (-0,1% per jaar), en na enige toename in de periode 1991-2011 (met 0,6% per jaar), groeide het in de afgelopen periode 2011-2021 nauwelijks¹² (0,1% per jaar).

Het reëel primair inkomen van mannen in de laagste drie inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen is in de afgelopen 40 jaar afgenomen. Gecumuleerd was de daling in het 1^e, 2^e en 3^e deciel respectievelijk -62%, -35% en -12%. Deze daling vond met name plaats in de periode 1981-1991 en de periode 2001-2011. Het reëel primair inkomen van mannen in de hogere inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen is in de afgelopen veertig jaar wel toegenomen, tot een toename van 32% in de hoogste twee inkomensdecielen. In de afgelopen periode 2011-2021 nam het primair inkomen van mannen in de laagste inkomensdecielen licht af, en in de hoogste inkomensdecielen nam het niet of nauwelijks toe.

Vanwege de verschillende groeivoeten voor mannen in de lagere en hogere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen is de ongelijkheid in het primair inkomen van mannen aanzienlijk toegenomen (figuur 4.3). We bepalen de Ginicoëfficiënt wederom voor de groep mannen met een positief primair inkomen. Over de periode 1981-2021 is de Ginicoëfficiënt van het primair inkomen van mannen met 22% toegenomen tot 0,347, en dan met name in de periode 2001-2011 (10%). De toename in de afgelopen periode 2011-2021 was met 2% echter beperkt.¹³

De ratio's van het 90^e en het 50^e percentiel en het 50^e en 10^e percentiel laten zien dat met name het primair inkomen van mannen op het 10^e percentiel achter is gebleven bij het 50^e percentiel. Gecumuleerd over veertig jaar is deze ratio met 48% toegenomen. Het primair inkomen van mannen op het 90^e percentiel niet zo veel harder gegroeid dan het primair inkomen van mannen op het 50^e percentiel. Gecumuleerd over veertig jaar is deze ratio met 10% toegenomen.

De inkomensaandelen van de top 10% en de top 1% van mannen als totaal van het primair inkomen van mannen nemen toe (figuur 4.4). Over de periode 1981-2021 nam het aandeel van de top 10% in totaal met 17% toe tot 24% (de toename was 17%, niet 17 procentpunt), over de periode 2011-2021 was er een lichte afname van -1%. Voor de top 1% was de toename in totaal 23% over de periode 1981-2021, en bleef het aandeel constant over de laatste periode 2011-2021.

¹² Ondanks de toename in het gemiddeld onderwijsniveau en de gemiddelde leeftijd (ervaring) van mannen, zie figuur B.4.2 en B.4.3 in de bijlage.

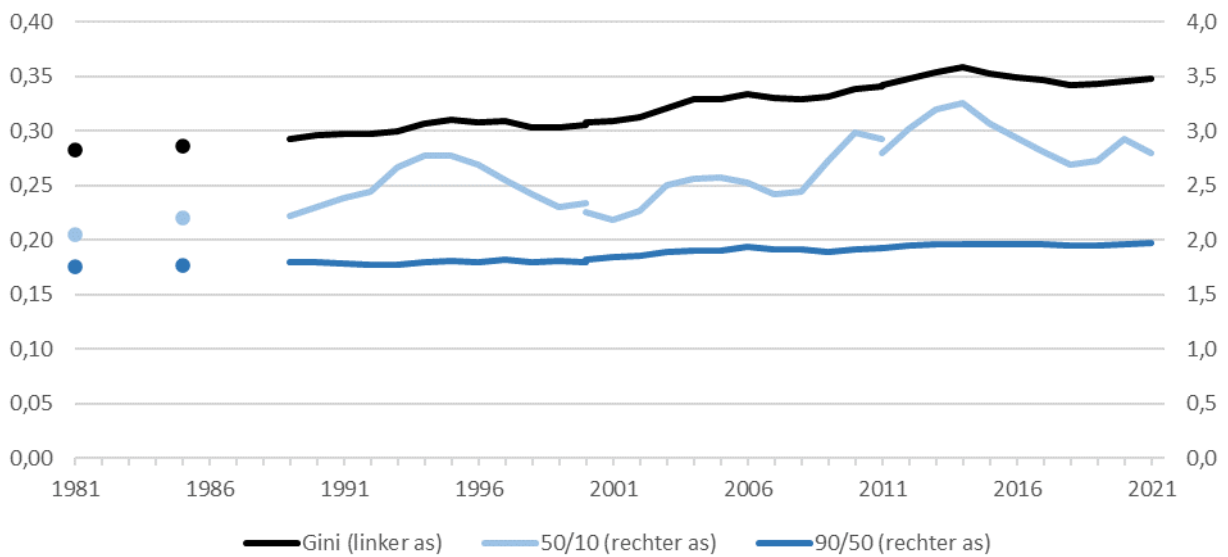
¹³ Figuur B.4.4 in de bijlage geeft de ontwikkeling van de Ginicoëfficiënt wanneer we ook de negatieve waarden en de nullen meenemen. Het niveau daarvan is aanzienlijk hoger (0,412 in 2021) en is met 9% toegenomen tussen 1981 en 2021, en in de afgelopen periode met 1% gedaald.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

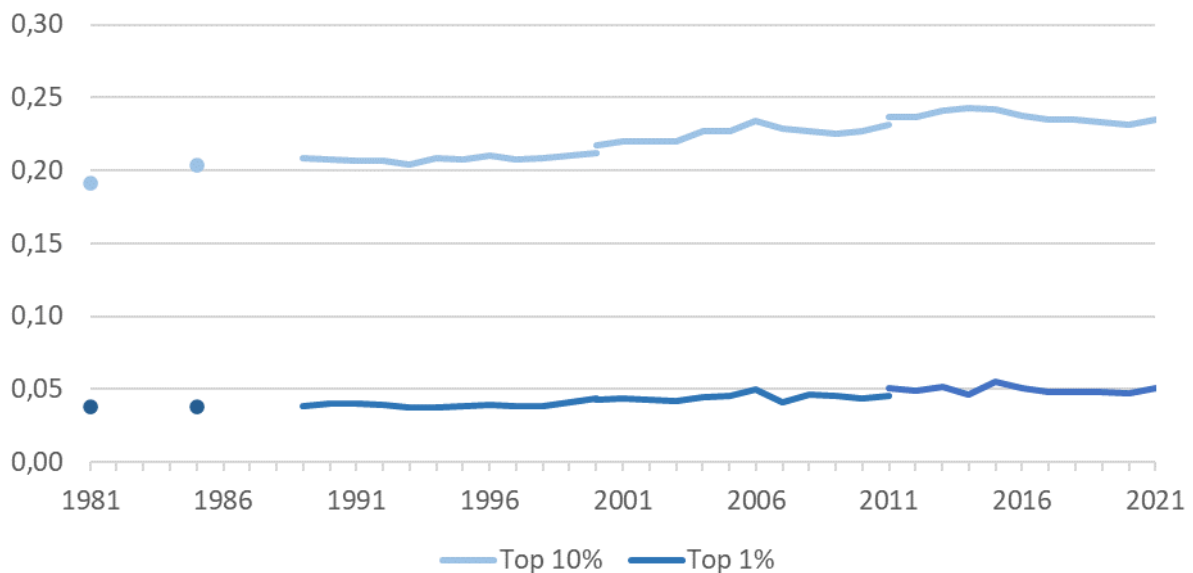
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 4.3 Gini en percentielratio's voor primaire inkomens van werkende mannen: 1981-2021

Noten: Naast de Ginicoëfficiënt zijn weergegeven de ratio van het reëel persoonlijk primair inkomen van mannen van het 90^e en 50^e percentiel en het 50^e en het 10^e percentiel, allen alleen voor positieve waarden. Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude als de nieuwe meetmethode weergegeven.

Figuur 4.4 Inkomensaandeel top 10% en top 1% van het primair inkomen van mannen: 1981-2021

Noten: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude meetmethode en volgens de nieuwe meetmethode weergegeven.

4.2 Persoonlijk primair inkomen vrouwen

Het beeld voor vrouwen is heel anders dan voor mannen, en dan met name in de ontwikkeling over de tijd, alhoewel net als bij mannen het primair inkomen van vrouwen aanzienlijk lager is voor de lagere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen dan voor de hogere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen (figuur 4.5).¹⁴

Het gemiddeld primair inkomen van vrouwen is de afgelopen decennia fors gegroeid (figuur 4.6). Met een gemiddelde toename van 3,4% per jaar is die toename ook aanzienlijk hoger dan de 1,1% per jaar in het gemiddeld primair huishoudinkomen.¹⁵ Bedenkt daarbij wel dat het startniveau van het gemiddeld primair inkomen van vrouwen in 1981 aanzienlijk lager was dan dat van mannen. Gecumuleerd over veertig jaar is de toename in het primair inkomen van vrouwen maar liefst 284%. De toename vlakt wel wat af over de tijd, en loopt terug van 4,6% per jaar in de periode 1981-1991 naar 2,1% per jaar in de periode 2011-2021.

Ook bij vrouwen zijn er grote verschillen in de groei in het primair inkomen tussen de decielgroepen, maar daarbij is met name de groei in het inkomen van vrouwen in de lagere decielgroepen relatief hoog, in tegenstelling tot de mannen in de lagere decielgroepen.¹⁶ Met name in het tweede en derde inkomensdeciël is de groei relatief hoog met 6,0 en 6,2% per jaar, en dit loopt vervolgens af naar 2,5% per jaar voor het hoogste inkomensdeciël (en 2,9% voor de top 1% van het besteedbaar huishoudinkomen). Wederom is het belangrijk hierbij te beseffen dat de startniveaus van het primair inkomen van vrouwen aanzienlijk verschilt tussen de inkomensgroepen.

De verschillen in de groei tussen vrouwen in de lagere en de hogere inkomensdecielen zijn echter met name groot in de periode 1981-2001. In de jaren nul zijn de verschillen al een stuk kleiner, en in de jaren 10 is de groei zowaar wat lager voor vrouwen in de laagste inkomensdecielen dan voor de vrouwen in de hogere inkomensdecielen.

Omdat de inkomens van vrouwen in de lagere inkomensdecielen harder zijn gegroeid dan de inkomens van vrouwen in de hogere inkomensdecielen neemt de ongelijkheid in primaire inkomens van vrouwen af (figuur 4.7). Dit is berekend over vrouwen met een positief primair inkomen. Over de periode 1981-2021 is de Ginicoëfficiënt van het primair inkomen van vrouwen met 22% afgenomen tot 0,375 in 2021. De afname vond met name plaats in de periode 1981-1991 (-10%) en 1991-2001 (-7%), in de periode 2001-2011 (-2%) en 2011-2021 (-4%) was de afname aanzienlijk kleiner.¹⁷

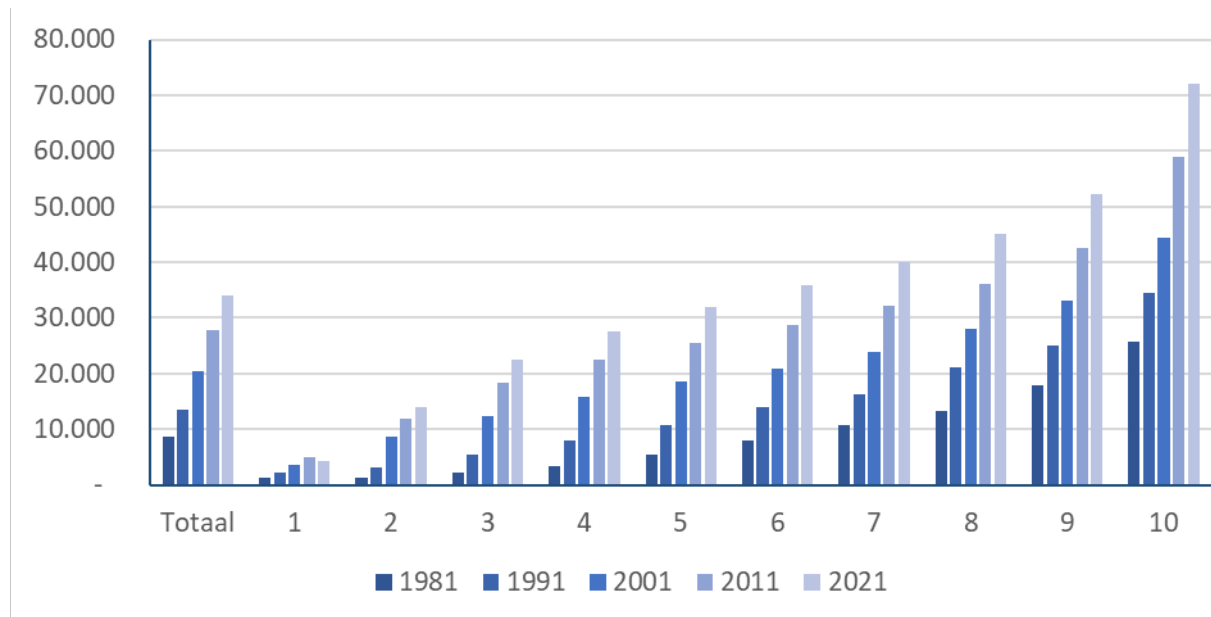
¹⁴ Figuur B.4.5 in de bijlage geeft het gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van vrouwen per inkomensdeciël en daarbij het gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van vrouwen voor de top 1%.

¹⁵ Dit ging samen met een sterke toename in het gemiddelde opleidingsniveau van vrouwen en een toename in hun gemiddelde leeftijd, zie figuur B.4.6 en B.4.7 in de bijlage.

¹⁶ De groei in het laagste inkomensdeciël is daarbij overigens redelijk vergelijkbaar met het gemiddelde.

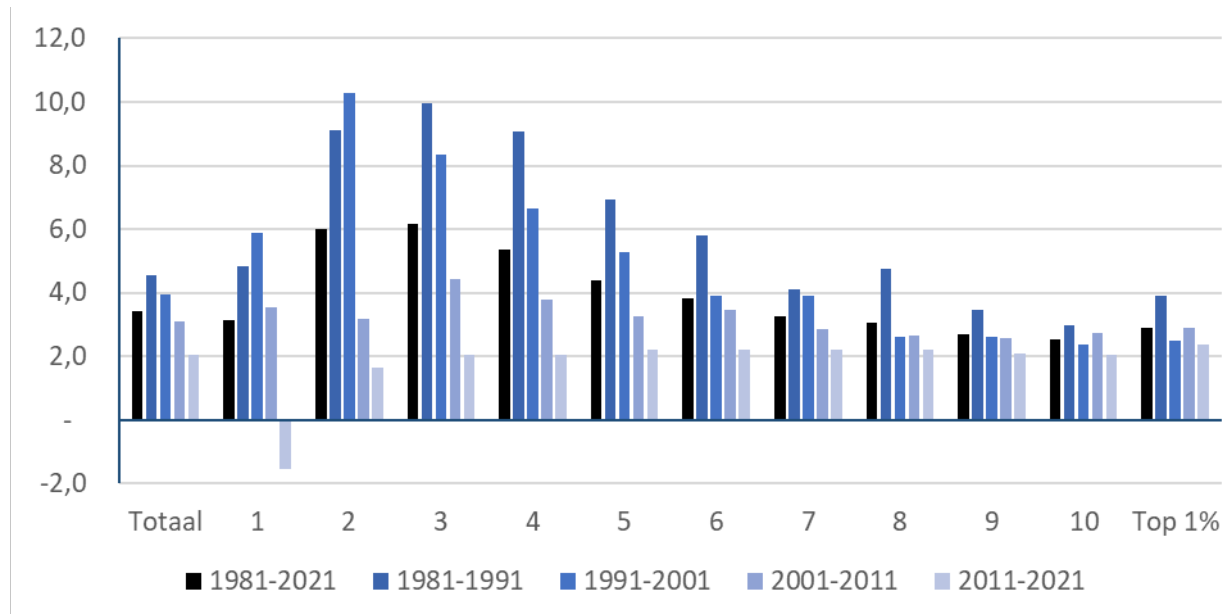
¹⁷ Figuur B.4.8 in de bijlage geeft de ontwikkeling van de Ginicoëfficiënt wanneer we ook de negatieve waarden en de nullen meenemen. Het niveau daarvan is aanzienlijk hoger (0,484 in 2021) en is met 41% veel sterker

Figuur 4.5 Gemiddeld reëel primair persoonlijk inkomen vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: In prijzen 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuken in 2000 en 2011.

Figuur 4.6 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel primair persoonlijk inkomen van vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

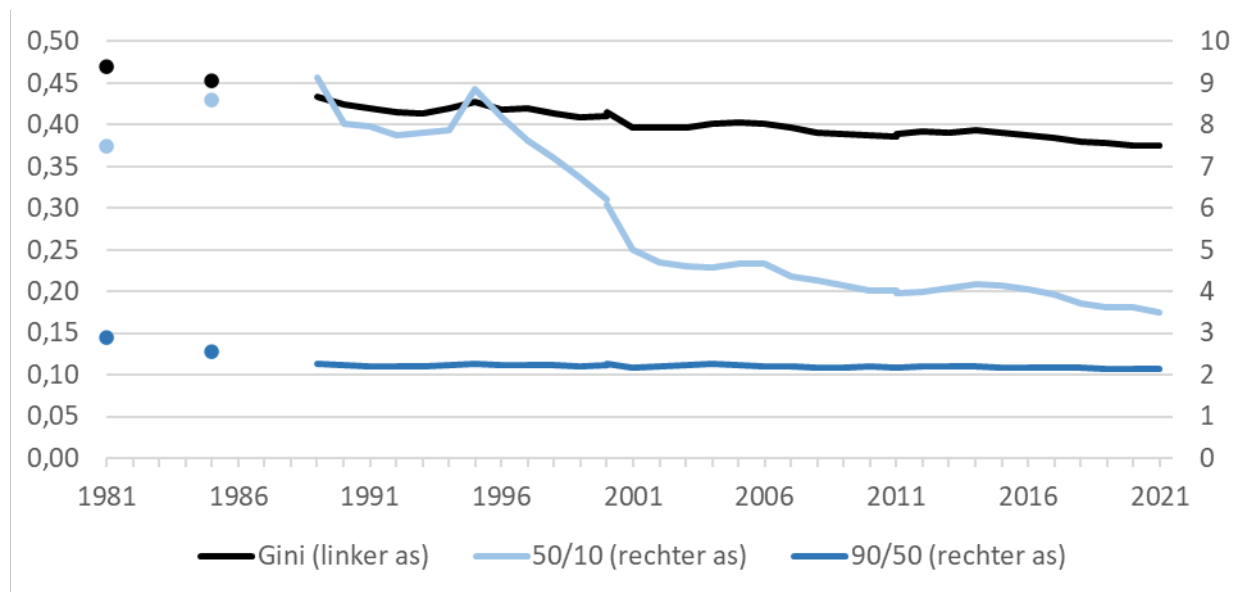
gedaald tussen 1981 en 2021, en in de afgelopen periode 2011-2021 met 8% ook meer gedaald. Dit komt door de sterke toename in het aandeel vrouwen dat werkt en daarmee een sprong maakt in inkomen.

Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

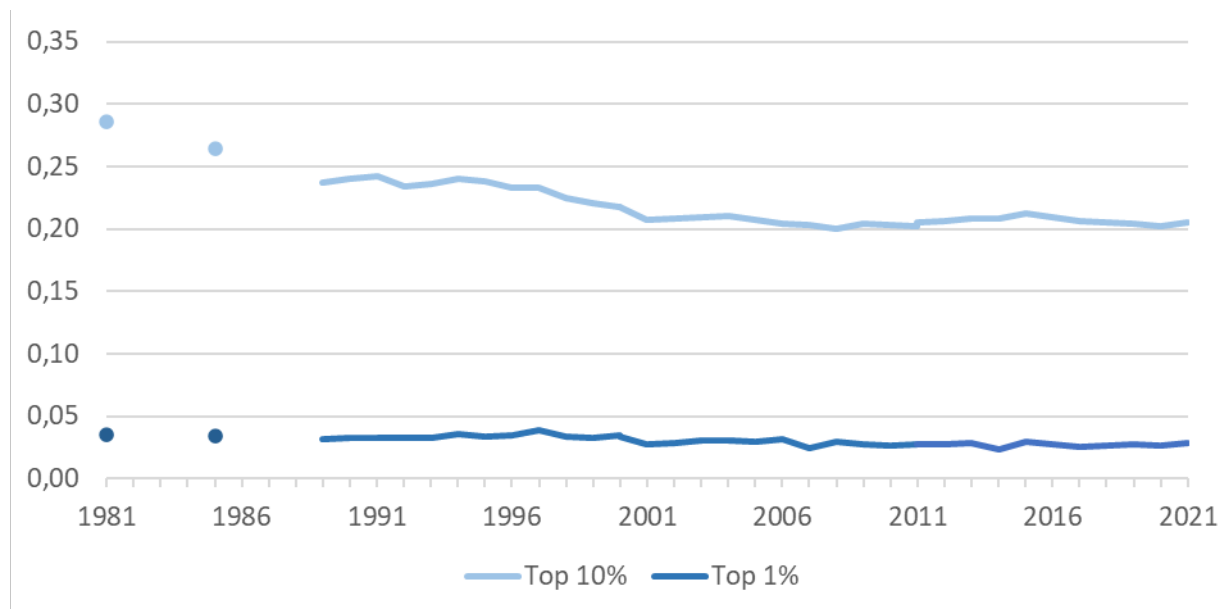
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 4.7 Gini en percentielratio's voor primaire inkomens van werkende vrouwen: 1981-2021

Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Personen in de leeftijd 25-60 jaar.

Figuur 4.8 Inkomensaandeel top 10% en top 1% van het primair inkomen van vrouwen: 1981-2021

Noten: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude meetmethode en volgens de nieuwe meetmethode weergegeven.

Daarmee is de ongelijkheid binnen de primaire inkomens van vrouwen nog steeds hoger dan die binnen de primaire inkomens van mannen, maar het verschil is aanzienlijk kleiner geworden.

De ratio's van het 90^e en het 50^e percentiel en het 50^e en 10^e percentiel laten zien dat met name het primair inkomen van vrouwen op het 10^e percentiel flink is toegenomen ten opzichte van het 50^e percentiel. Verdienden vrouwen op het 50^e percentiel in 1991 nog 8 keer zoveel als vrouwen op het 10^e percentiel, in 2021 was dit afgenomen tot 3,5 keer zoveel.¹⁸ Sinds de jaren 90 steeg het primair inkomen van vrouwen op het 90^e percentiel ongeveer evenveel als het primair inkomen van vrouwen op het 50^e percentiel. De afname in de ongelijkheid in de primaire inkomens van vrouwen zat dus met name aan de onderkant van de verdeling.

In tegenstelling tot de mannen nemen de inkomensaandelen van de top 10% en de top 1% van vrouwen als totaal van het primair inkomen van vrouwen af (figuur 4.8). Over de periode 1981-2021 nam het aandeel van de top 10% af met 29% (niet 29 procentpunt) tot 21%, over de periode 2011-2021 was er een lichte afname van -1%. Voor de top 1% was de afname in totaal 20% over de periode 1981-2021, en steeg het aandeel juist met 3% over de laatste periode 2011-2021.

4.3 Aandelen primair inkomen van mannen en vrouwen

De sterke toename in de primaire inkomens van vrouwen compenseert geheel of gedeeltelijk de afname van de primaire inkomens van mannen in de laagste inkomensdecielen. Dit heeft de toename in de verschillen tussen het primair huishoudinkomen van de lagere en de hogere inkomensdecielen beperkt. Het is belangrijk daarbij wederom op te merken dat de voorheen besproken groeivoeten slaan op een verschillende basis voor mannen en vrouwen (en voor een verschillende basis voor mannen en vrouwen in verschillende decielgroepen). Om dit inzichtelijk te maken geven figuur 4.9 en 4.10 respectievelijk de verandering van het primair inkomen van mannen en vrouwen afgezet tegen het primair huishoudinkomen in het basisjaar (steeds het eerste jaar van de beschouwde periode).¹⁹ In zekere zin zijn dit appels en peren, we vergelijken persoonlijke inkomens met gestandaardiseerde huishoudinkomens, maar de noemer is vergelijkbaar tussen mannen en vrouwen in hetzelfde inkomensdeciel, en daarmee is de absolute omvang vergelijkbaar tussen beiden, en de veranderingen in het persoonlijk inkomen worden afgezet tegen het gestandaardiseerd huishoudinkomen van het deciel waarin de mannen en vrouwen zich bevinden.

¹⁸ De piek in de 50/10 ratio in 1995 komt door de snel veranderende samenstelling van werkende vrouwen.

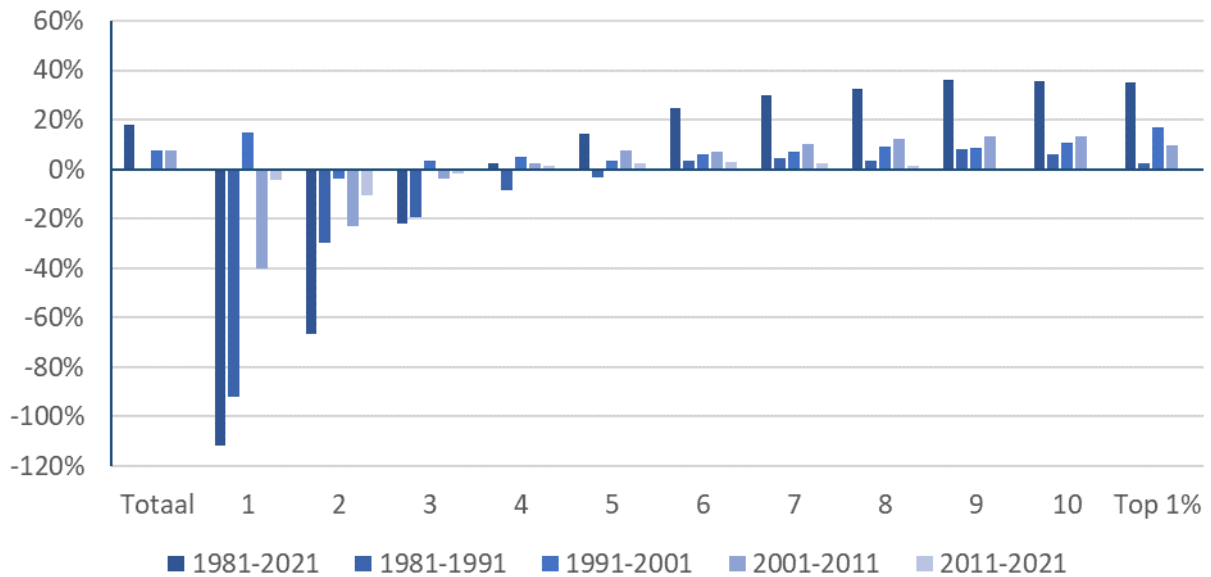
¹⁹ Merk daarbij wederom op dat het primair huishoudinkomen ook inkomen uit vermogen bevat, terwijl de persoonlijke primaire inkomens geen inkomen uit vermogen bevatten.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

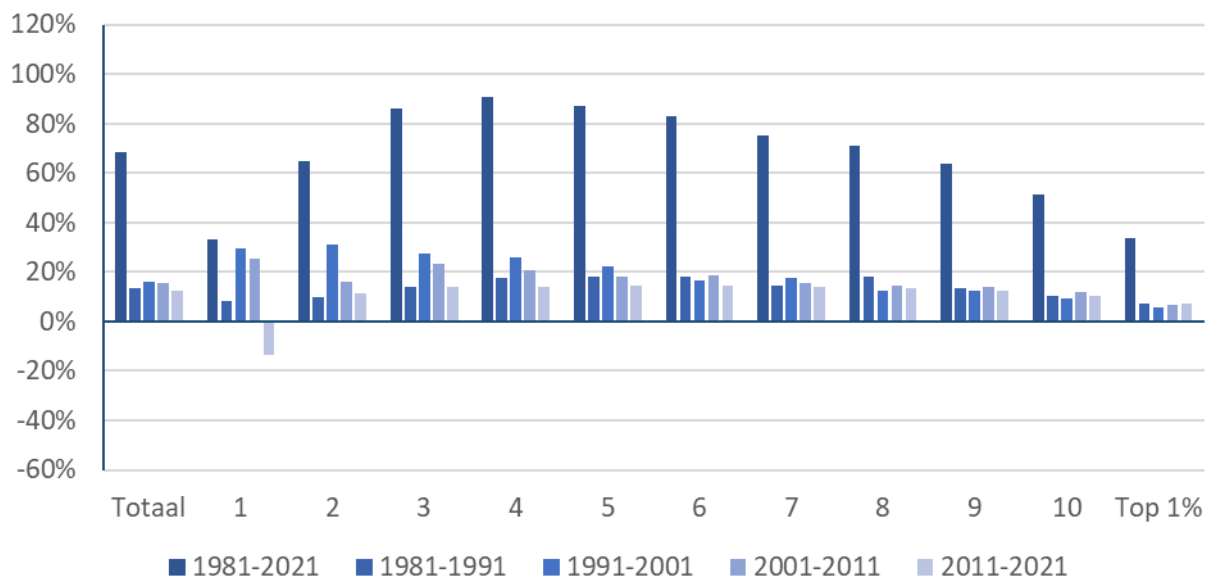
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 4.9 Wijziging reëel persoonlijk primair inkomen mannen als percentage van het primair huishoudinkomen in het basisjaar, per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

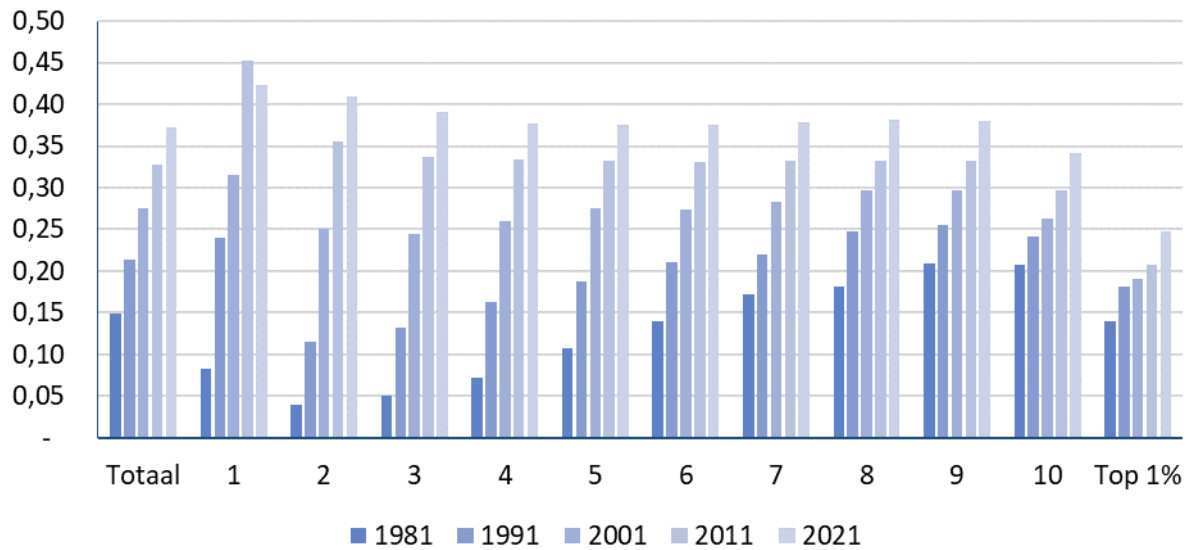
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Gecorrigeerd voor breuken. Het basisjaar per reeks is het beginjaar van de periode.

Figuur 4.10 Wijziging reëel persoonlijk primair inkomen vrouwen als percentage van het primair huishoudinkomen in het basisjaar, per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Gecorrigeerd voor breuken. Het basisjaar per reeks is het beginjaar van de periode.

Figuur 4.11 Inkomensdeel vrouwen in som van het persoonlijk primair inkomen van mannen en vrouwen: geselecteerde jaren

Noten: per inkomensdeciel van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

De toename van het gemiddeld primair inkomen van vrouwen is ook in absolute omvang in ieder decennium groter dan die in het gemiddeld primair inkomen van mannen. Voor het laagste inkomensdeciel tikt de daling in het primair inkomen van mannen extra hard aan omdat hun inkomen een relatief groot deel is van het primair huishoudinkomen, en voor het tweede inkomensdeciel is de absolute afname van het primair inkomen van mannen net groter dan de absolute toename van het primair inkomen van vrouwen. Pas vanaf het derde inkomensdeciel is de toename van het primair inkomen van vrouwen groter dan de afname van het primair inkomen van mannen. Voor alle andere decielen geldt dat de absolute toename van het inkomen van vrouwen groter is dan die van mannen, ook voor het hoogste inkomensdeciel, alleen binnen de top 1% is de absolute toename van mannen en vrouwen vrijwel gelijk.

Relevant is daarnaast de verandering in het aandeel van vrouwen in het primair inkomen van mannen en vrouwen samen (figuur 4.11). Het aandeel van vrouwen is over de periode 1981-2021 sterk toegenomen, van gemiddeld 15% in 1981 naar gemiddeld 37% in 2021. Tegelijkertijd blijft er daarmee ook in 2021 nog een aanzienlijke ongelijkheid in het aandeel van primaire inkomens van mannen en vrouwen over. De toename in het gemiddeld aandeel van vrouwen vlakt bovendien af, van 3,7% per jaar in de periode 1981-1991 naar 1,3% per jaar in de periode 2011-2021.²⁰

²⁰ Veranderingen in het aandeel mannen en vrouwen per deciel van gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen spelen hierin maar een beperkte rol, omdat deze aandelen over de tijd maar weinig zijn veranderd, zie figuur B.4.9 en B.4.10 in de bijlage.

Kijken we naar het inkomensaandeel van vrouwen over de verschillende decielgroepen, dan zien we dat met name bij de lagere inkomensdecielen dit aandeel fors is gestegen, van een initieel relatief laag niveau. Van het eerste tot en met het negende deciel is het inkomensaandeel van vrouwen in 2021 boven de 35%. Voor de top 10% is het 34%, maar voor de top 1% is het nog maar 25%.

4.4 Persoonlijk bruto inkomen van mannen en vrouwen

Tenslotte bespreken we nog kort de ontwikkeling in het persoonlijk bruto inkomen van mannen en vrouwen. Het persoonlijk bruto inkomen is het persoonlijk primair inkomen vermeerderd met de persoonlijk sociale uitkeringen. De niveaus en groeivoeten voor het gemiddelde en per inkomensdeciël zijn voor mannen weergegeven in figuur B.4.11 en B.4.12 in de bijlage, en voor vrouwen in figuur B.4.13 en B.4.14 in de bijlage.

Kwalitatief is de ontwikkeling in het persoonlijk bruto inkomen voor mannen sterk vergelijkbaar met de ontwikkeling in hun persoonlijk primair inkomen. Dit geldt zowel voor het gemiddelde als voor de verschillende decielgroepen. Wel geldt voor de laagste decielgroepen dat de procentuele daling in het bruto inkomen van mannen aanzienlijk kleiner is dan de daling het primair inkomen van mannen. Dit komt door de sociale uitkeringen, die een inkomensterugval in marktinkomen bij bijvoorbeeld werkloosheid of arbeidsongeschiktheid deels opvangen.

Ook de ontwikkeling in het persoonlijk bruto inkomen voor vrouwen is kwalitatief sterk vergelijkbaar met de ontwikkeling in hun persoonlijk primair inkomen. Dit geldt wederom zowel voor het gemiddelde als voor de verschillende decielgroepen. Daarbij is de groei in het bruto inkomen doorgaans wel lager dan in het primair inkomen, omdat een deel van de vrouwen een (persoonlijke) sociale uitkering achterlaat bij een overgang naar werk. De groei in het bruto inkomen is vooral lager dan het primair inkomen voor vrouwen in de laagste inkomensdecielen.

5. Ontwikkeling arbeidsparticipatie en beloning per werkende

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk in het kort:

- Gemiddeld veranderde het aandeel werkende mannen tussen 1981 en 2021 vrijwel niet, en hetzelfde geldt voor de uren per werkende man (gemeten over een kortere periode). In combinatie met een beperkte toename in het gemiddeld primair inkomen van werkende mannen resulteert de beperkte toename in het gemiddeld primair inkomen van alle mannen van 0,3% per jaar over de periode 1981-2021.
- Gemiddeld nam het aandeel werkende vrouwen tussen 1981 en 2021 toe met 2,0% per jaar. Daarnaast nam het gemiddeld aantal gewerkte uren per werkende vrouw over de periode 2003-2021 toe met 0,8% per jaar (maar was daarvoor lange tijd nagenoeg constant). Dit verklaart het merendeel van de toename in het gemiddeld primair inkomen van alle vrouwen (3,4% per jaar) over de periode 1981-2021.
- Bij mannen in de laagste decielgroepen van het besteedbaar huishoudinkomen is er echter sprake van een aanzienlijke afname in de arbeidsparticipatie, ook in de afgelopen periode 2011-2021. Daarnaast daalde het primair inkomen per werkende van deze groep. Bij de hogere decielgroepen zien we met name een toename in het primair inkomen binnen de groep van werkende mannen.
- Bij vrouwen in de laagste decielgroepen is de arbeidsparticipatie tussen 1981 en 2021 juist relatief sterk toegenomen, evenals het primair inkomen per werkende vrouw (maar deels dus door meer uren per werkende). In de afgelopen periode 2011-2021 is die toename voor de laagste decielgroepen echter beperkt.

In dit hoofdstuk behandelen we eerst de ontwikkelingen in de arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen in personen (5.1). Vervolgens analyseren we het primair inkomen (de beloning) per werkende man en vrouw (5.2). Tot slot besteden we ook nog aandacht aan de ontwikkeling in de gewerkte uren per werkende man en vrouwen, deze zijn beschikbaar voor een kortere periode (5.3).

5.1 Arbeidsparticipatie in personen

In hoeverre zijn de veranderingen in het persoonlijk inkomen het gevolg van veranderingen in arbeidsparticipatie in personen dan wel in uren per werkende (meer werken) of van veranderingen in het inkomen per werkende of per gewerkt uur (een hogere productiviteit)? Dit is belangrijke informatie omdat tegenover meer arbeidsparticipatie, in personen dan wel in uren, onder andere kosten staan in termen van een verlies van vrije tijd, tijd voor het huishouden en/of informele zorg.

Om hier zicht op te krijgen bespreken we beneden de veranderingen in de arbeidsparticipatie in personen en (voor een kortere periode) uren, en in het persoonlijk primair inkomen per werkende. Om dezelfde periode 1981-2021 te kunnen analyseren, bepalen we de

Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

© 2024 Copyright Universiteit Leiden

arbeidsparticipatie in personen op basis van primair inkomen (loon en/of winst) ongelijk aan nul op jaarbasis, en het primair inkomen per participerende persoon eveneens op jaarbasis. Het aantal uren per werkende is alleen beschikbaar over de kortere periode 2003-2021 (vanuit de EBB, zie hoofdstuk 2), en deze analyseren we daarom alleen voor deze kortere periode.

Gemiddeld over alle decielgroepen zijn er maar beperkte wijzigingen geweest in de arbeidsparticipatie van mannen in personen (in de leeftijdsklasse 25-60 jaar) over de afgelopen decennia (figuur 5.1). In 1981 was de participatiegraad 89 procent en in 2021 was dit 90 procent (beiden dus gemeten aan de hand van primair inkomen op jaarbasis).

Bij mannen in de laagste inkomensdecielen is er echter sprake van een aanzienlijke afname in de arbeidsparticipatie, met name in de periode 1981-1991 en in de recente periode 2011-2021 (figuur 5.3). Daarbij is de procentuele afname in de arbeidsparticipatie van mannen in de laagste inkomensdecielen in absolute waarde kleiner dan de afname in hun primair inkomen, en dit verklaart dus maar een deel van de daling in het primair inkomen van (alle) mannen in deze inkomensdecielen. Bij de hogere decielgroepen zien we een minimale stijging van de arbeidsparticipatie over de periode 1981-2021.²¹

Bij vrouwen zien we een toename in de gemiddelde arbeidsparticipatie in personen in alle decennia, en dan met name in de periode 1981-2001, van 38% in 1981 naar 83% in 2021 (figuur 5.3), wederom gebaseerd op primair inkomen op jaarbasis. De hogere arbeidsparticipatie van vrouwen heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de toename in het primair inkomen van vrouwen. Over de periode 1981-2021 groeide het gemiddeld primair inkomen van vrouwen met 3,4% per jaar, 2,0% per jaar daarvan kwam door een hogere arbeidsparticipatie van vrouwen in personen. Een keerzijde daarvan is dat zij daarvoor wel minder tijd over hielden voor vrije tijd, het huishouden en/of informele zorg.

Kijken we naar de verschillende decielgroepen dan zien we dat procentueel gezien vooral de arbeidsparticipatie van vrouwen in de lagere decielgroepen sterk is toegenomen, en dan wederom met name in de periode 1981-2001 (figuur 5.4).²² Vooral daar is dus relatief veel tijd opgegeven voor andere doeleinden. In de periode 2011-2021 zien we vervolgens een meer gelijkmatige groei van de arbeidsparticipatie van vrouwen over de decielgroepen van huishoudinkomens.

²¹ In de bijlage analyseren we de ontwikkeling in de arbeidsparticipatie op basis van werkzaam in de afgelopen week, op basis van de EBB, beschikbaar voor de jaren 2003, 2011 en 2021, zie figuur B.5.1 en B.5.2 in de bijlage. De uitkomsten wat betreft stijgers en dalers zijn kwalitatief vergelijkbaar met de uitkomsten in figuur 5.2, met uitzondering van het 3^e en 4^e deciel, waar in de EBB een lichte daling te zien is tussen 2011 en 2021.

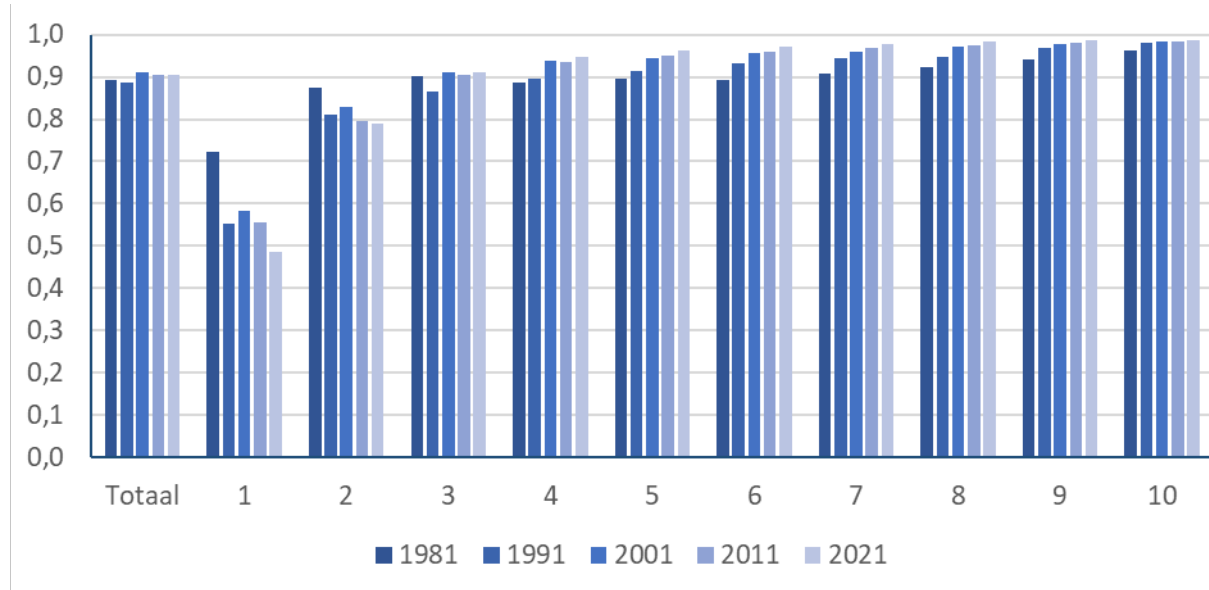
²² Voor de laagste decielgroepen, uitgezonderd de eerste decielgroep, geldt dit ook voor de absolute mutaties in procentpunten, zie figuur B.5.4 in de bijlage (en zie figuur B.5.3 voor de absolute mutaties voor mannen).

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

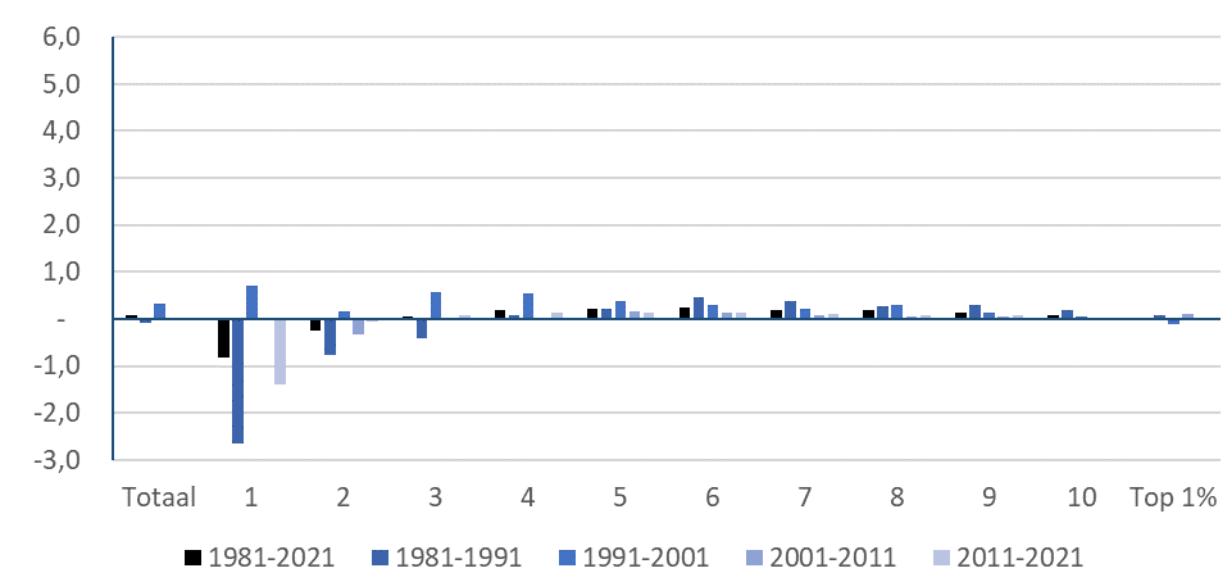
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 5.1 Arbeidsparticipatie mannen per jaar per inkomensdeciel: geselecteerde jaren

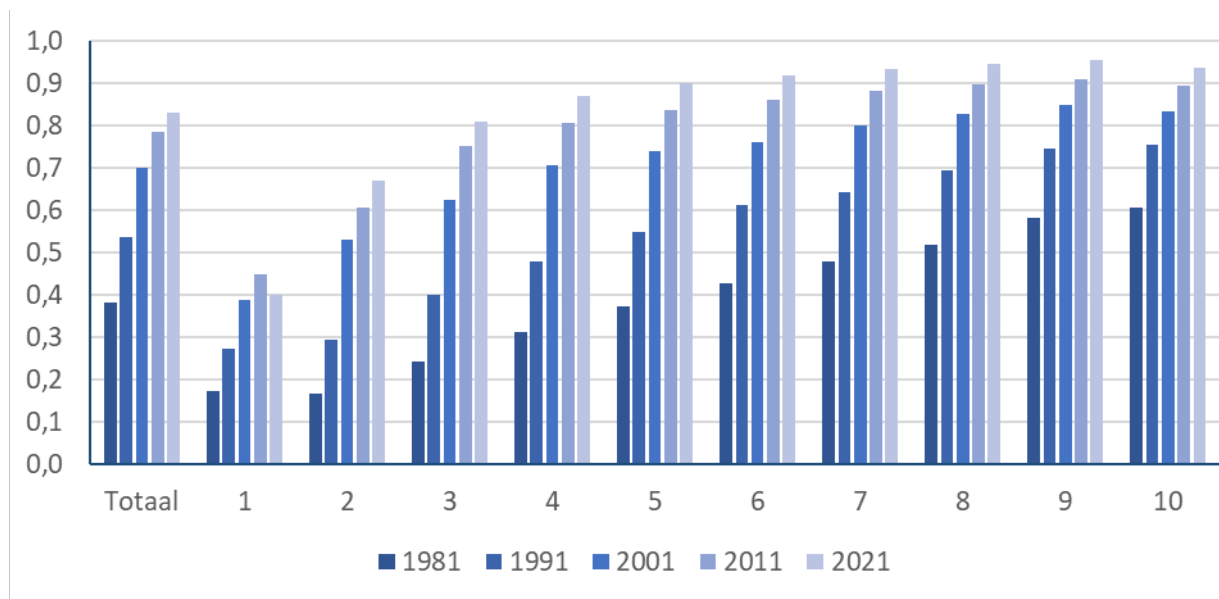
Noten: Per inkomensdeciel van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuk in 2000 en 2011.

Figuur 5.2 Mutatie arbeidsparticipatie mannen per jaar per inkomensdeciel: geselecteerde jaren

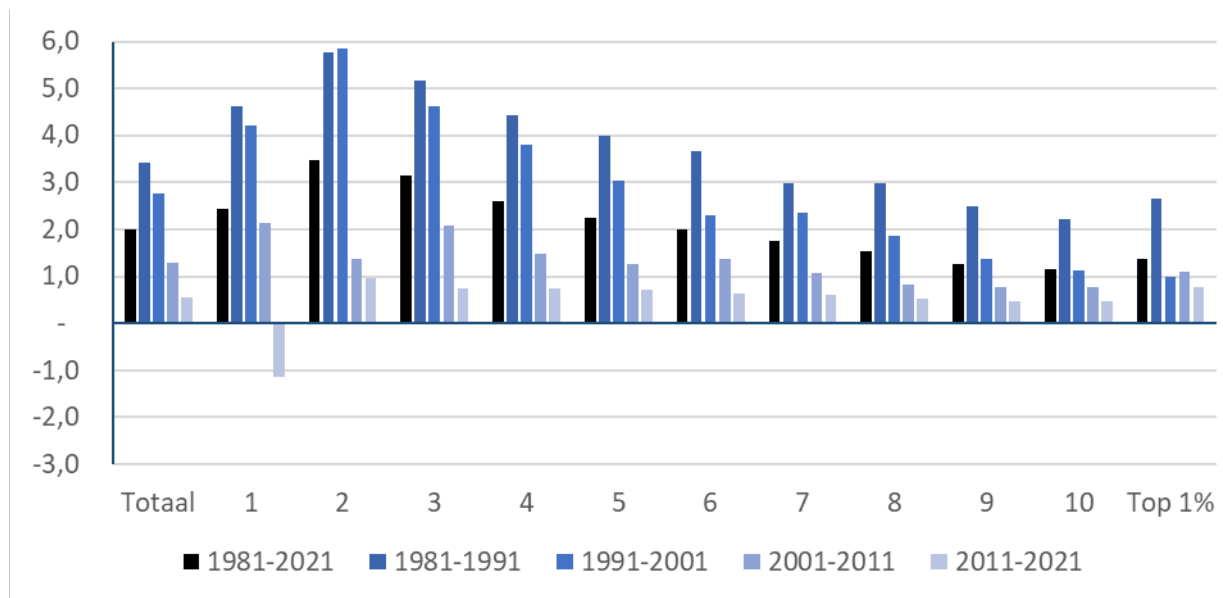
Noten: Per inkomensdeciel van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 5.3 Arbeidsparticipatie vrouwen per jaar per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuken in 2000 en 2011.

Figuur 5.4 Mutatie arbeidsparticipatie vrouwen per jaar per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

In de periode 2011-2021 is er zelfs sprake van een lichte daling voor vrouwen in de laagste decielgroep. In die decielgroep zijn dus in de laatste periode zowel mannen als vrouwen minder gaan participeren.²³

5.2 Primair inkomen per werkende

Naast aanzienlijke verschillen in de participatiegraad tussen de lagere decielen van besteedbaar inkomen zijn er ook aanzienlijke verschillen in het primair inkomen *per werkende*, voor zowel mannen als vrouwen (figuur 5.5 en 5.7, respectievelijk).

Het primair inkomen van werkende mannen daalt voor de lagere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen en stijgt voor de hogere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen (figuur 5.6). Vergelijken we de veranderingen in het primair inkomen van werkende mannen met die van alle mannen in hetzelfde inkomensdeciël (zowel werkend als niet-werkend, figuur 4.2) dan zien we dat de daling van het primair inkomen per werkende man de belangrijkste factor is in de veranderingen van het primair inkomen van alle mannen per inkomensdeciël. De veranderingen in de arbeidsparticipatie (figuur 5.2) spelen bij mannen een ondergeschikte rol.

Het primair inkomen van werkende vrouwen stijgt over de periode 1981-2021, en dan met name voor de lagere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen (figuur 5.8). Over de periode 2011-2021 is de stijging echter kleiner voor vrouwen in de lagere decielen van het besteedbaar inkomen dan voor de hogere decielen. Vergelijken we de veranderingen in het primair inkomen van werkende vrouwen met die van alle vrouwen in hetzelfde inkomensdeciël (figuur 4.5) en met de veranderingen in de arbeidsparticipatie (figuur 5.4), dan zien we dat bij vrouwen in de lagere inkomensdecielen de toename in de arbeidsparticipatie belangrijker is dan de toename in het inkomen per werkende. Voor vrouwen in de hogere inkomensdecielen is juist de toename in de arbeidsparticipatie wat minder belangrijk dan de toename in het inkomen per werkende. Vrouwen in de lagere inkomensdecielen zijn dus met name meer gaan participeren, en vrouwen in de hogere inkomensdecielen zijn met name meer gaan verdienen. Dit laatste is mogelijk mede het gevolg van een toename in het aantal gewerkte uren per week, ons volgende onderwerp.

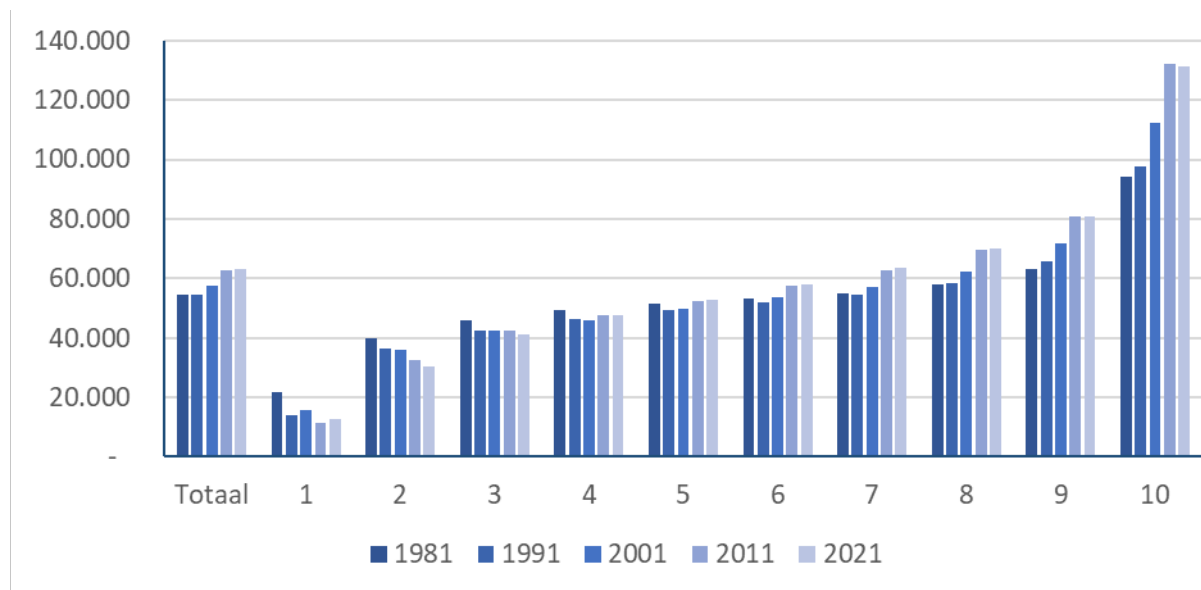
²³ In de bijlage analyseren we de ontwikkeling in de arbeidsparticipatie op basis van werkzaam in de afgelopen week, op basis van de EBB, beschikbaar voor de jaren 2003, 2011 en 2021, zie figuur B.5.5 en B.5.6 in de bijlage. De uitkomsten wat betreft stijgers en dalers zijn kwalitatief vergelijkbaar met de uitkomsten in figuur 5.4, met uitzondering van het 1^e deciel, waar in de EBB een lichte daling te zien is tussen 2003 en 2011, en het 2^e en 3^e deciel, waar in de EBB een lichte daling te zien is tussen 2011 en 2021.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

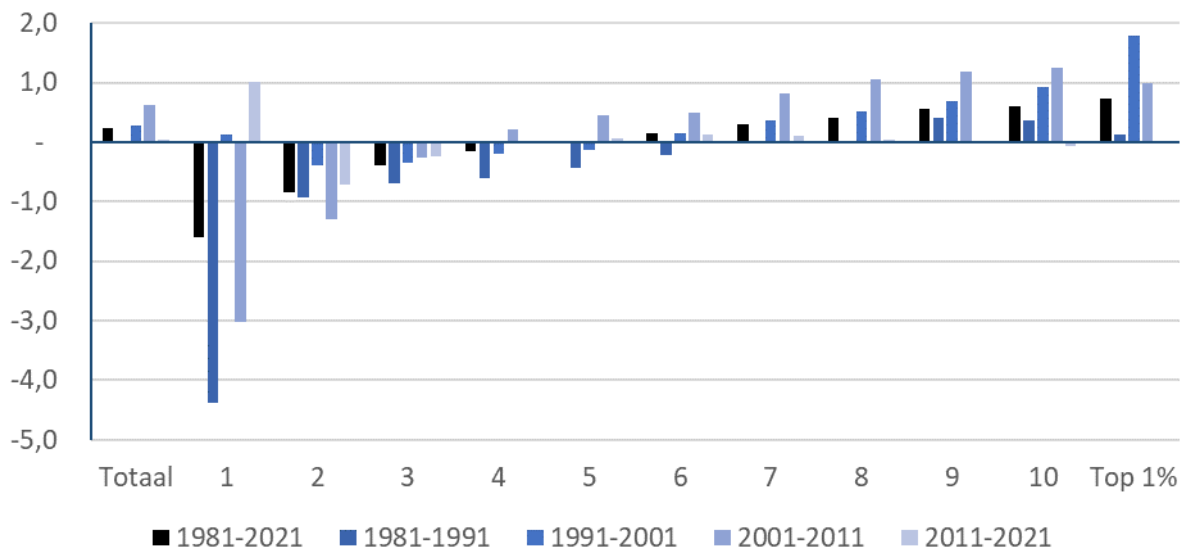
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 5.5 Gemiddeld reëel primair persoonlijk inkomen werkende mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

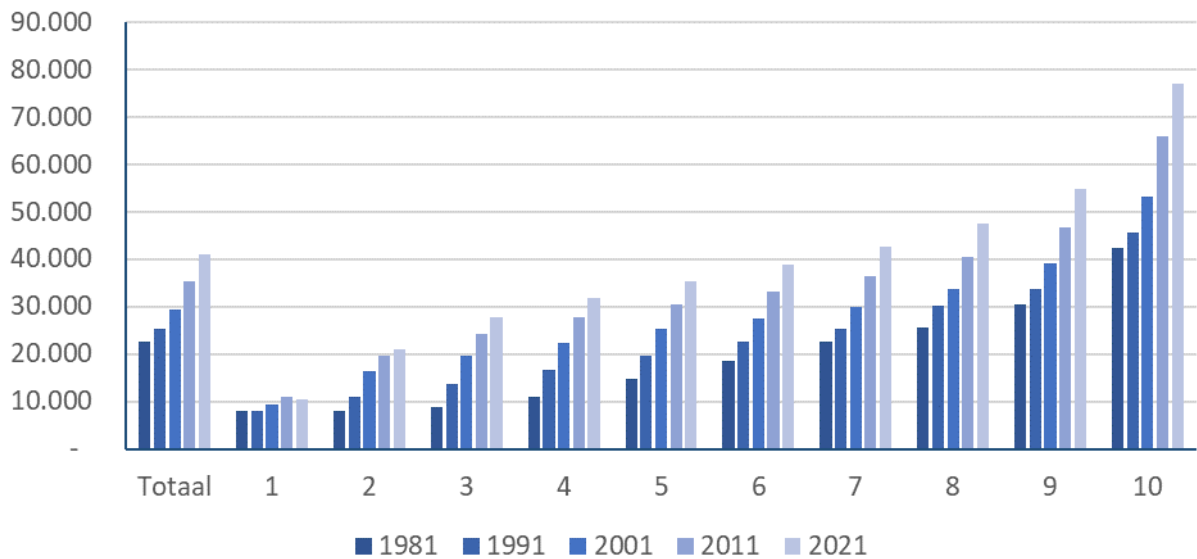
Noten: In prijzen 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuk in 2000 en 2011, zie de bijlage.

Figuur 5.6 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel primair persoonlijk inkomen van werkende mannen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

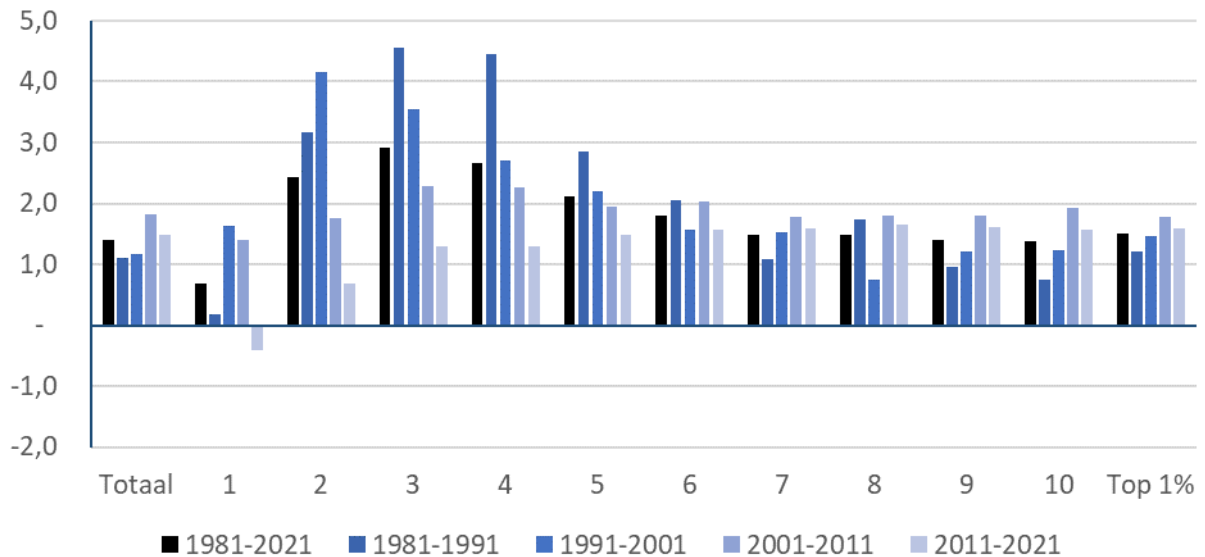
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

Figuur 5.7 Gemiddeld reëel primair persoonlijk inkomen werkende vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: In prijzen 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De inkomensgegevens bevatten een breuk in 2000 en 2011, zie de bijlage.

Figuur 5.8 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel primair persoonlijk inkomen van werkende vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

5.3 Uren per werkende

De vraag is dan nog wel in welke mate de veranderingen in het inkomen van werkende mannen en vrouwen komt door veranderingen in het aantal uren dat zij werken. Hier hebben we informatie over voor de kortere periode van 2003-2021.

Gemiddeld genomen werken werkende mannen en vrouwen in de hogere inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen wat meer uren per week dan respectievelijk werkende mannen en vrouwen in de lagere inkomensdecielen (figuur 5.9 en 5.10).

De veranderingen in de gewerkte uren per week per werkende man zijn over de periode 2003-2021 beperkt (figuur 5.10). In het onderste deciel is nog wel sprake van enige afname van het aantal gewerkte uren per week. Dit heeft een beperkte bijdrage geleverd aan de daling van het primair inkomen per werkende man in dit inkomensdeciel in de periode 2001-2011 (figuur 5.6) en dit heeft de toename in het primair inkomen per werkende man in dit inkomensdeciel in de periode 2011-2021 wat afgeremd.

De toename in de gewerkte uren per week per werkende vrouw (figuur 5.12) heeft een bijdrage geleverd aan de toename in het primair inkomen van vrouwen (figuur 5.8). In de periode 2003-2011 en 2011-2021 groeide het gemiddeld aantal gewerkte uren per week van werkende vrouwen respectievelijk met 0,6 en 0,8% per jaar.²⁴ In de periode 2001-2011 (let op het verschil in de lengte van de periode) en 2011-2021 groeide het gemiddeld primair inkomen van werkende vrouwen respectievelijk met 1,8 en 1,5%. Daarmee was eerst wat minder dan de helft en daarna wat meer dan de helft van de groei in het inkomen van werkende vrouwen het gevolg van meer gewerkte uren per week.

Een belangrijk deel van de toename in het primair inkomen van huishoudens is dus te danken aan een toename in het primair inkomen van vrouwen, en de toename in het primair inkomen van vrouwen komt voor het merendeel door een toename in de arbeidsparticipatie in personen en uren. Dit is wederom relevant, omdat zij daarmee ook tijd hebben ingeleverd voor andere doeleinden. We zijn vooral rijker geworden door meer en meer uren (formeel) te gaan werken.²⁵

²⁴ Jongen e.a. (2023) laten zien dat het gemiddeld aantal gewerkte uren per week per werkende voor de leeftijdsgroep 25-60 jaar voor zowel mannen als vrouwen tussen 1990 en 2003 nagenoeg niet is veranderd. Na 2003 geldt dit ook voor mannen, maar voor vrouwen loopt het aantal gewerkte uren per week per werkende sinds medio jaren nul langzaam op, in lijn met de hier gepresenteerde cijfers voor de periode 2003-2021. Maar voor de periode tot medio jaren nul komt de toename in het primair inkomen per werkende vrouw dus maar weinig tot niet door een toename in het aantal gewerkte uren per week.

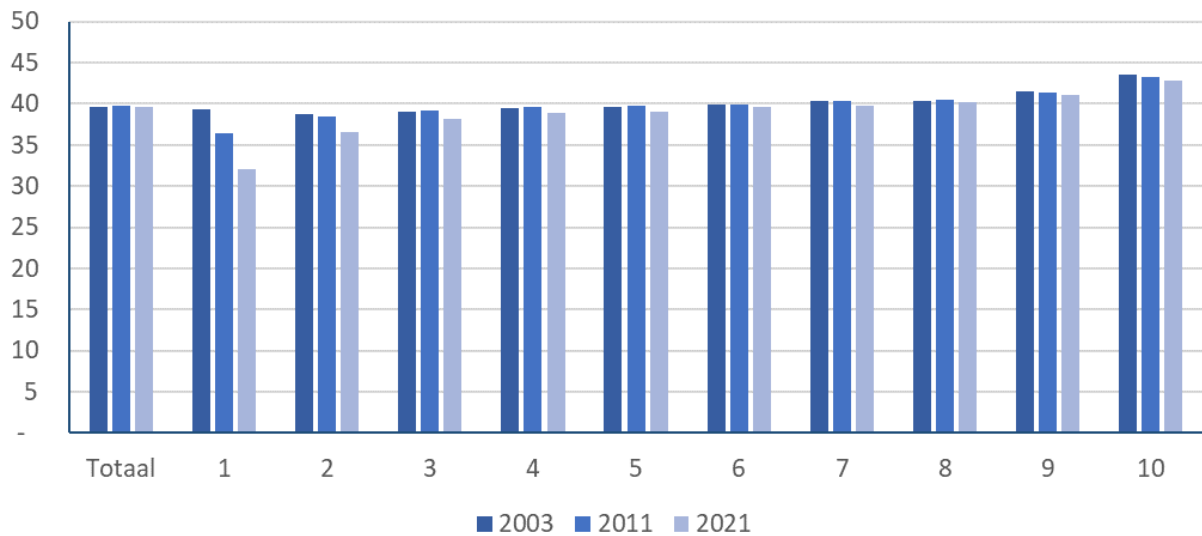
²⁵ Figuur B.5.7 in de bijlage geeft het aandeel nul-, een-, twee- en meerverdieners per huishouden voor de verschillende inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen. In lijn met de veranderingen in met name de arbeidsparticipatie van vrouwen zien we een afname van het aantal eenverdieners (en nulverdieners) en een toename van het aantal tweeverdieners (en meerverdieners), met name bij de lagere decielen van het besteedbaar huishoudinkomen.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

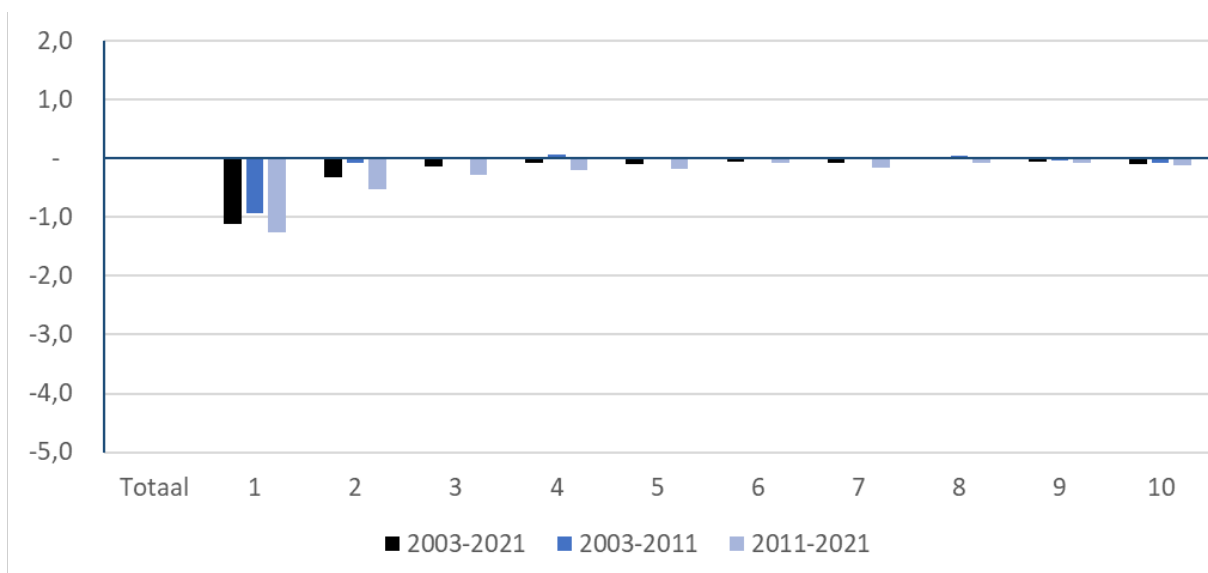
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 5.9 Gemiddeld gewerkte uren per week van werkende mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

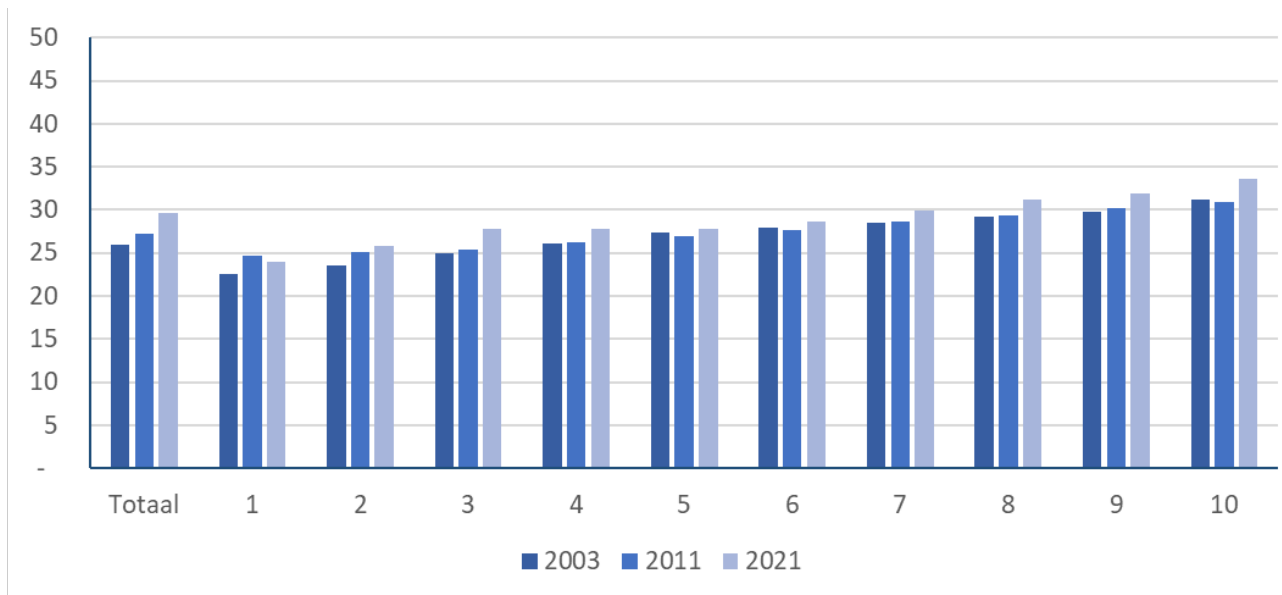
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 5.10 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van gewerkte uren per week van werkende mannen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

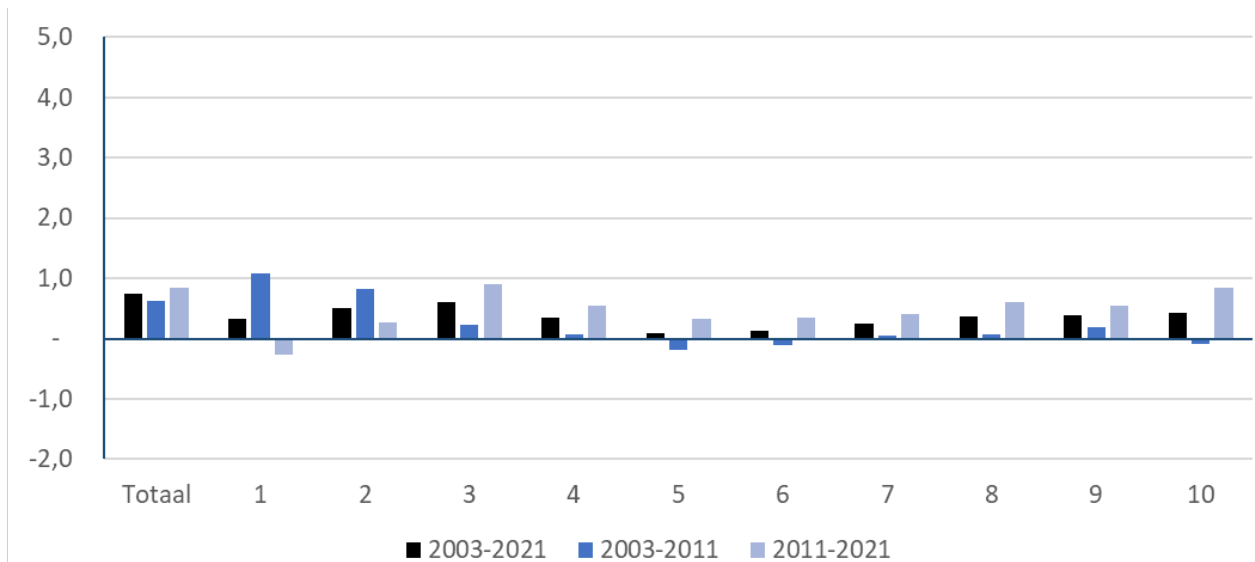
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 5.11 Gemiddeld gewerkte uren per week van werkende vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 5.12 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van gewerkte uren per week van werkende vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

6. Ontwikkeling samenstelling huishoudens

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk in het kort:

- Gemiddeld is het aandeel van alleenstaanden en alleenstaande ouders tussen 1981 en 2021 toegenomen, en het aandeel van stellen met kinderen afgenomen.
- Vooral in de lagere inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen nam het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders toe.
- Daarnaast is het gemiddeld aantal minderjarige kinderen per huishouden afgenomen.
- Ook bij het aantal kinderen zien we de grootste afname binnen de lagere inkomensdecielen van het besteedbaar huishoudinkomen. Bij de hoogste inkomensdecielen is het kindertal nauwelijks afgenomen en soms zelfs toegenomen.
- De wijzigingen in het aantal volwassenen en kinderen per huishouden leiden tot wijzigingen in de equivalentiefactor die we gebruiken om het besteedbaar inkomen vergelijkbaar te maken tussen personen in verschillende huishoudtypen.
- De gemiddelde equivalentiefactor is tussen 1981 en 2021 gedaald met 9%. Ten opzichte van een gecumuleerde toename van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen van 53% is dit kwantitatief wel belangrijk, maar geen dominante factor.
- Voor de lagere inkomensdecielen is de verandering in de equivalentiefactor kwantitatief groot. Voor de 1^e, 2^e en 3^e decielgroep was de gecumuleerde toename in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen respectievelijk 26%, 33% en 49%. Tegelijkertijd was de afname in hun equivalentiefactor respectievelijk -20%, -18% en -13%.

In dit hoofdstuk analyseren we in hoeverre veranderingen in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen samenhangen met veranderingen in de samenstelling van de huishoudens (6.1). Belangrijk daarbij zijn het aantal volwassenen en het aantal kinderen per huishouden (6.2), die samen de zogenaamde equivalentiefactor bepalen (6.3). Door het (niet-gestandaardiseerd) besteedbaar huishoudinkomen te delen door de equivalentiefactor krijgen we het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen houdt onder andere rekening met het aantal personen in het huishouden waarover het inkomen verdeeld moet worden en eventuele schaalvoordelen (zoals bij de woonlasten en uitgaven aan voedsel) binnen het huishouden. De equivalentiefactor van een alleenstaande is altijd 1, terwijl bijvoorbeeld in 2021 de equivalentiefactor van een stel zonder kinderen 1,40 is (schaalvoordelen) en van een alleenstaande ouder met 2 kinderen 1,52 is (meer monden te voeden). Zie hoofdstuk 2 voor de gehanteerde equivalentiefactoren (van het CBS) voor de verschillende perioden.

Een zorgvuldige interpretatie van de uitkomsten is daarbij belangrijk. De uitkomsten geven aan in welke mate samenstellingseffecten, door wijzigingen in de samenstelling van huishoudens, een rol spelen bij de ontwikkeling in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen, gemiddeld en per inkomensdeciël. Maar bedenk daarbij dat veranderingen in de huishoudsamenstelling er ook voor kunnen zorgen dat personen in een andere decielgroep terechtkomen. Zo zullen twee personen bij hetzelfde persoonlijk inkomen als alleenstaande (of alleenstaande ouder) mogelijk in een lager gestandaardiseerd inkomensdeciël terecht komen dan als stel. Een toename in het aantal alleenstaanden zal alleen al om die reden eerder in een lager inkomensdeciël plaatsvinden dan in een hoger inkomensdeciël. Daarnaast is het belangrijk te beseffen dat bijvoorbeeld een daling in het aantal volwassenen of kinderen in het huishouden niet hoeft te betekenen dat het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per persoon in het huishouden hoger was geweest als dit niet was gebeurd. Daardoor verandert immers niet alleen de 'noemer' van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen, de equivalentiefactor, maar ook de 'teller', het niet-gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Dit laatste is met name relevant bij wijzigingen in het aantal volwassenen per huishouden, omdat met name zij ook vaak inkomen inbrengen.

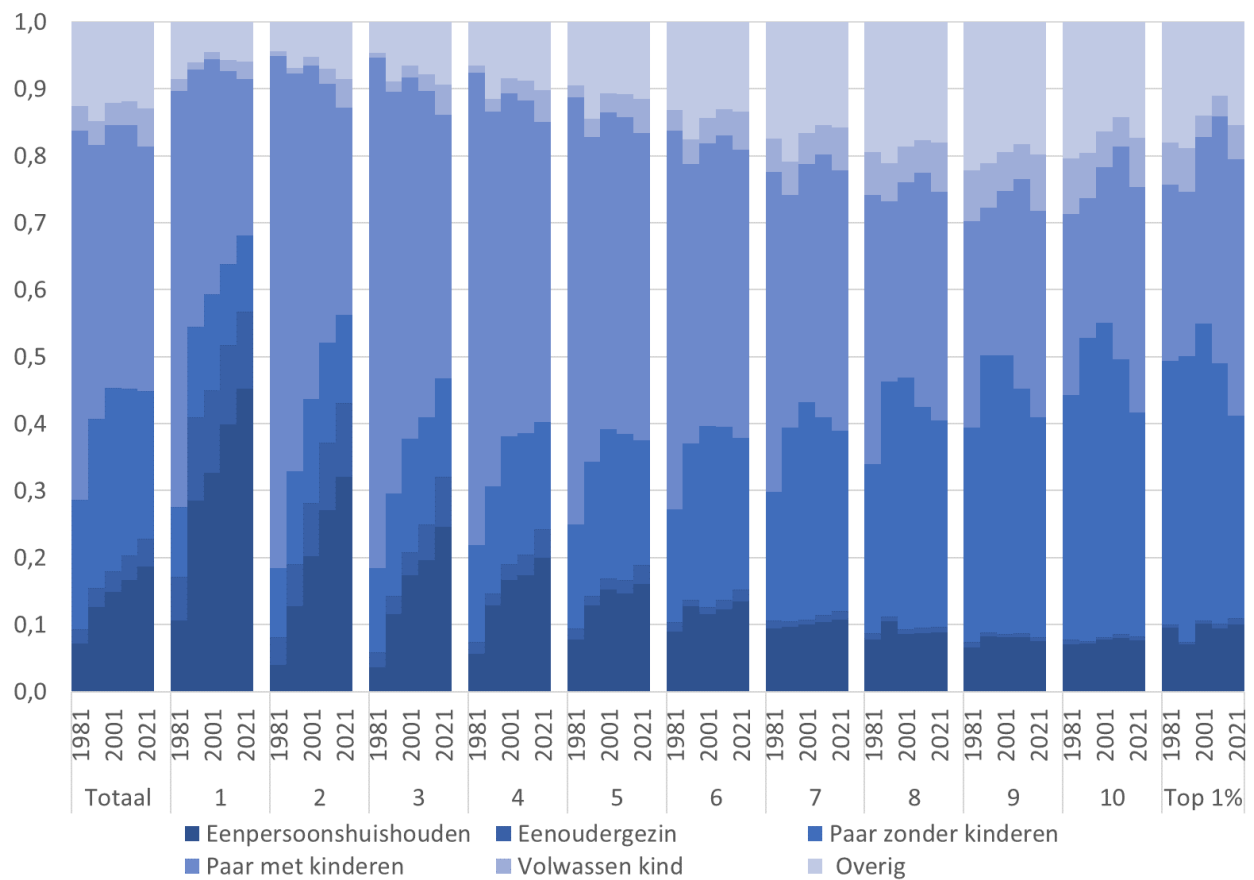
De cijfers die hier worden gepresenteerd moeten daarom vooral gezien worden als een *indicatie* van de mate waarin veranderingen in de samenstelling van huishoudens een rol spelen in de veranderingen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Is de verandering in de samenstelling van het huishouden, gevangen in de verandering van de equivalentiefactor, 'klein' of 'groot' ten opzichte van de verandering in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen, zonder daaruit de conclusie te trekken dat wanneer dit niet gebeurd was de wijziging in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen hoger of lager was geweest.

6.1 Ontwikkeling huishoudtypen

Gemiddeld over alle inkomensdeciëlen is het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders toegenomen over de periode 1981-2021, met respectievelijk 11 en 2 procentpunt, en het aandeel personen in paren met kinderen afgenomen met -19 procentpunt (figuur 6.1). Daarnaast is het aandeel paren in stellen zonder kinderen toegenomen met 3 procentpunt en het aandeel thuiswonende volwassen kinderen toegenomen met 2 procentpunt.²⁶ De afname in het aandeel paren met kinderen vond met name plaats in de periode 1981-1991 (-14 procentpunt), maar is ook in de periode 2011-2021 weer sterker afgenomen (-3 procentpunt) dan in de tussenliggende periode. De toename van het aandeel alleenstaanden vlakt af tussen de periode 1981-1991 (6 procentpunt) en 2011-2021 (2 procentpunt).

²⁶ Het aandeel 'Overig' (bijvoorbeeld twee zussen die samenwonen) is toegenomen met 0,3 procentpunt.
[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)
Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 6.1 Aandelen huishoudtypen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Cijfers zijn weergegeven voor de steekjaren 1981, 1991, 2001, 2011 en 2021.

De toename in het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders zien we vooral terug in de lagere decielgroepen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Het aandeel alleenstaanden in de eerste, tweede en derde decielgroep nam over de periode 1981-2021 toe met respectievelijk 35, 28 en 21 procentpunt. Tegenover deze toename staat een afname in het aandeel personen in paren met kinderen (respectievelijk 39, 45 en 37 procentpunt), terwijl het aandeel personen in paren zonder kinderen voor de lagere decielgroepen relatief weinig veranderde.

Bij de hogere decielgroepen is de toename in het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders beperkt, voor de hoogste vier decielgroepen maar 1 procentpunt. Weliswaar nam, net als bij de lagere decielgroepen, bij de hogere decielgroepen het aandeel personen in paren met kinderen in de periode 1981-1991 behoorlijk af, maar bleef daarna in de periode 1991-2001 redelijk stabiel. In de periode 2001-2011 nam het aandeel van personen in paren met kinderen juist weer toe, om vervolgens in de periode 2011-2021 weer redelijk stabiel te blijven. Bij de hogere decielgroepen nam het aandeel van personen in paren zonder kinderen in de periode 1981-1991 (en 1991-2001) toe, maar nam in de periode daarna weer af.

Beneden gaan we dieper in op de wijzigingen in het aantal volwassenen en kinderen voor de verschillende groepen.

6.2 Aantal volwassenen en kinderen per huishouden

Om beter zicht te krijgen op de veranderingen in de equivalentiefactoren als gevolg van de veranderingen in de samenstelling van huishoudens analyseren we vervolgens de veranderingen in het aantal volwassenen en het aantal minderjarige kinderen, zowel gemiddeld als per decielgroep van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

In lijn met de toename van het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders zien we over de periode 1981-2021 gemiddeld een daling van het gemiddeld aantal volwassenen per huishouden, een daling van -0,3 volwassenen per huishouden tot 2,1 in 2021 (figuur 6.2).²⁷ Na drie decennia van daling is in de periode 2011-2021 wel weer sprake van een minimale stijging.

Er zijn aanzienlijke verschillen in de verandering in het aantal volwassenen per huishouden tussen de verschillende decielgroepen van het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen. In de lagere inkomensdecielen is er in ieder decennium sprake van een daling van het gemiddeld aantal volwassenen. Gecumuleerd respectievelijk een daling van -0,6 en -0,4 volwassenen per huishouden voor het eerste en het tweede inkomensdeciel, tot respectievelijk 1,6 en 1,8 volwassenen per huishouden in 2021. In de hogere inkomensdecielen was er in de perioden 1981-1991 en 1991-2001 ook sprake van een aanzienlijke daling in het gemiddeld aantal volwassenen, maar na een beperkte daling in de periode 2001-2011 is er in de afgelopen periode 2011-2021 weer sprake van enige stijging. De drie hoogste decielgroepen kenden in 2021 een aanzienlijk hoger gemiddeld aantal volwassenen per huishouden, van 2,4 tot 2,5 volwassenen per huishouden, dan de laagste decielgroepen.

De relatief sterke daling van het aantal volwassenen per huishouden in de laagste inkomensdecielen betekent dat met name deze groep steeds minder gebruik kan maken van schaalvoordelen. Dit heeft de relatieve inkomensgroei van deze groep *ceteris paribus* verlaagd ten opzichte van de inkomensgroei van de hogere inkomensdecielen.

Het gemiddeld aantal minderjarige kinderen in huishoudens is flink afgenomen over de periode 1981-2021, een daling van -0,4 kinderen per huishouden tot 0,7 in 2021 (figuur 6.3). Deze daling vond met name plaats in de periode 1981-1991 (-0,3 kinderen), maar na een relatief stabiel gemiddeld aantal kinderen per huishouden nam het in de periode 2011-2021 weer wat verder af (-0,1).²⁸

²⁷ Figuur B.6.1 in de bijlage geeft de jaarlijkse mutatie in het aantal volwassenen per huishouden per periode.

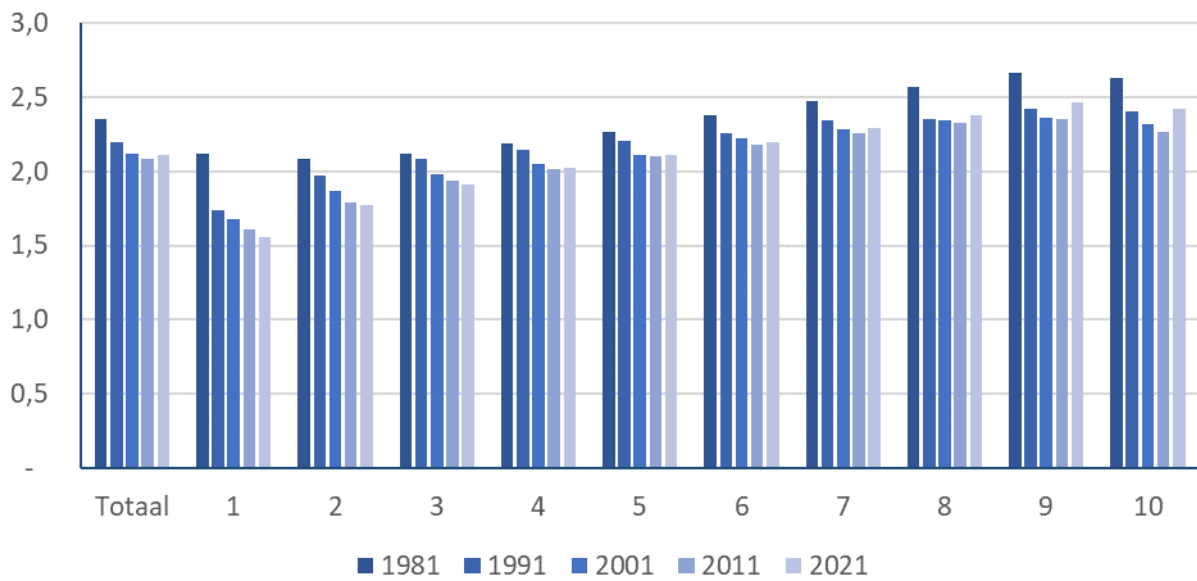
²⁸ Figuur B.6.2 in de bijlage geeft de jaarlijkse mutatie in het aantal kinderen per huishouden per periode.

Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

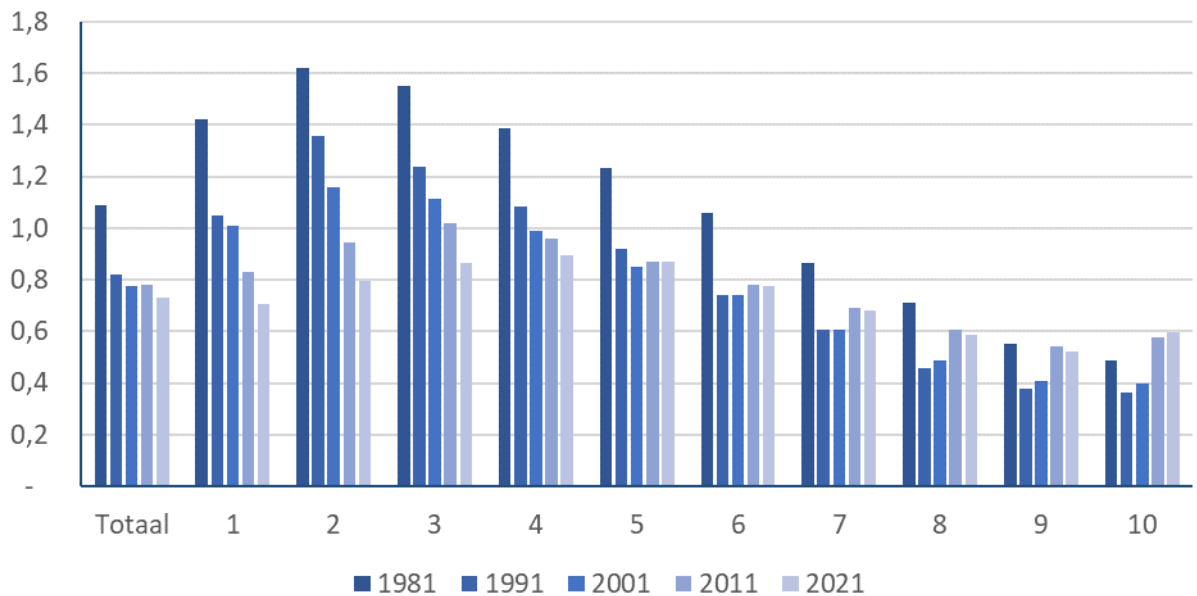
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 6.2 Aantal volwassenen per huishouden per inkomensdeciel: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciel van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Het aantal volwassenen is inclusief meerderjarige kinderen.

Figuur 6.3 Aantal minderjarige kinderen per huishouden per inkomensdeciel: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciel van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Ook bij de kinderen is er sprake van aanzienlijke verschillen in de verandering in het kindertal naar decielgroepen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Bij de lagere inkomensdecielen zien we in ieder decennium een afname van het gemiddeld aantal kinderen. Tussen 1981 en 2021 nam het gemiddeld aantal kinderen per huishouden voor de laagste drie inkomensdecielen af met -0,7 tot -0,8 kinderen, naar 0,7 tot 0,9 kinderen per huishouden in 2021. Bij de hogere inkomensdecielen is er in de periode 1981-1991 ook sprake van een behoorlijke daling van het kindertal, maar in de periode 1991-2011 zien we weer een aanzienlijke toename in het aantal kinderen per huishouden. Voor het hoogste inkomensdeciel is er over de hele periode 1981-2021 zelfs sprake van een toename van 0,1 kinderen tot 0,6 kinderen per huishouden in 2021. Daarmee is het aantal kinderen per huishouden voor de hogere inkomensdecielen nog steeds wel lager dan die voor de lagere inkomensdecielen, maar het verschil in kindertal tussen de lagere en de hogere decielen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen is sterk afgenomen.²⁹

De relatief sterke daling van het kindertal voor de laagste inkomensdecielen betekent dat deze groep het besteedbaar inkomen over relatief steeds minder personen in het huishouden hoeft te verdelen. Dit heeft de relatieve inkomensgroei van deze groep *ceteris paribus* verhoogd ten opzichte van de inkomensgroei van de hogere inkomensdecielen.

6.3 Equivalentiefactoren

Door het huishoudinkomen te delen door de zogenaamde equivalentiefactor resulteert (een indicator van) het bestedingsniveau per persoon in het huishouden, zodat we de materiële welvaartsniveaus tussen personen in verschillende huishoudtypen kunnen vergelijken (waarbij we dus rekening houden met schaalvoordelen en het aantal monden dat gevoed moet worden).

De gemiddelde equivalentiefactor is over de periode 1981-2021 met 9% afgenomen tot 1,60 in 2021 (figuur 6.4). Zowel de toename in het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders als de daling van het kindertal heeft hieraan bijgedragen. Deze daling vond met name plaats in de periode 1981-1991 (-6%) en 1991-2001 (-3%). In de periode 2011-2021 is er juist weer sprake van een lichte stijging (+1%, door een lichte toename van het gemiddeld aantal volwassenen per huishouden).

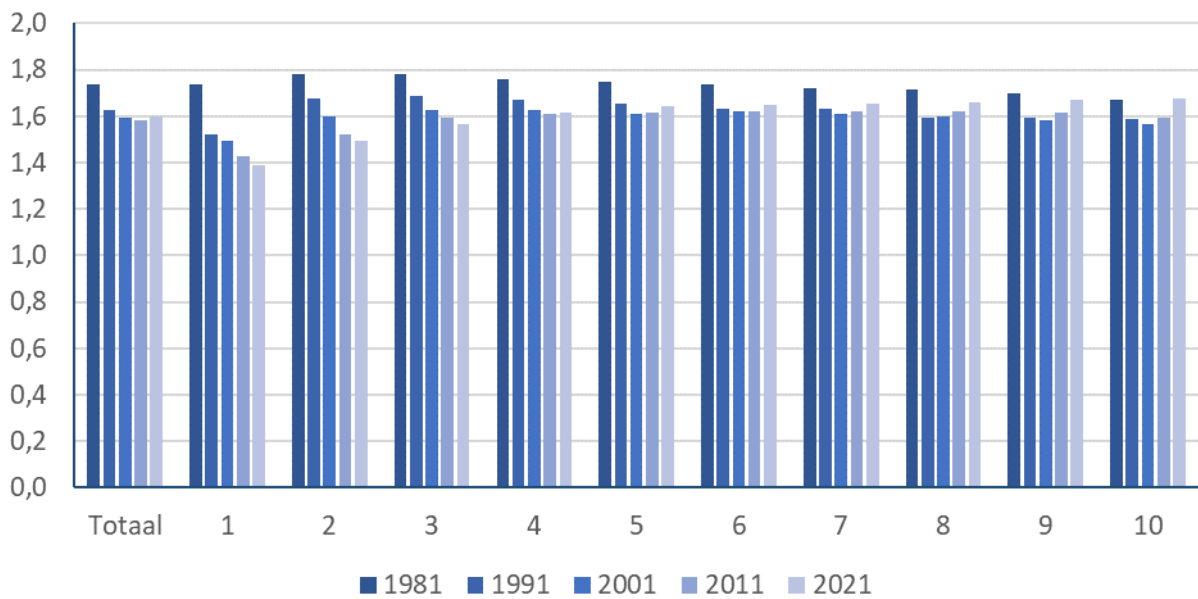
²⁹ De figuren B.27, B.29 en B.30 in de bijlage geven respectievelijk het aantal kinderen per huishouden met kinderen, per stel met kinderen en per alleenstaande ouder met kinderen, en de figuren B.28, B.30 en B.32 geven de respectievelijk groeivoeten. *Grosso modo* neemt het gemiddeld aantal kinderen binnen huishoudens met kinderen wel meer af voor de lagere inkomensdecielen dan de hogere inkomensdecielen, maar het beeld is meer gemengd per inkomensdeciel. De grootste verschillen lijken met name op te treden bij het kindertal van alleenstaande ouders, en veel minder bij stellen met kinderen.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

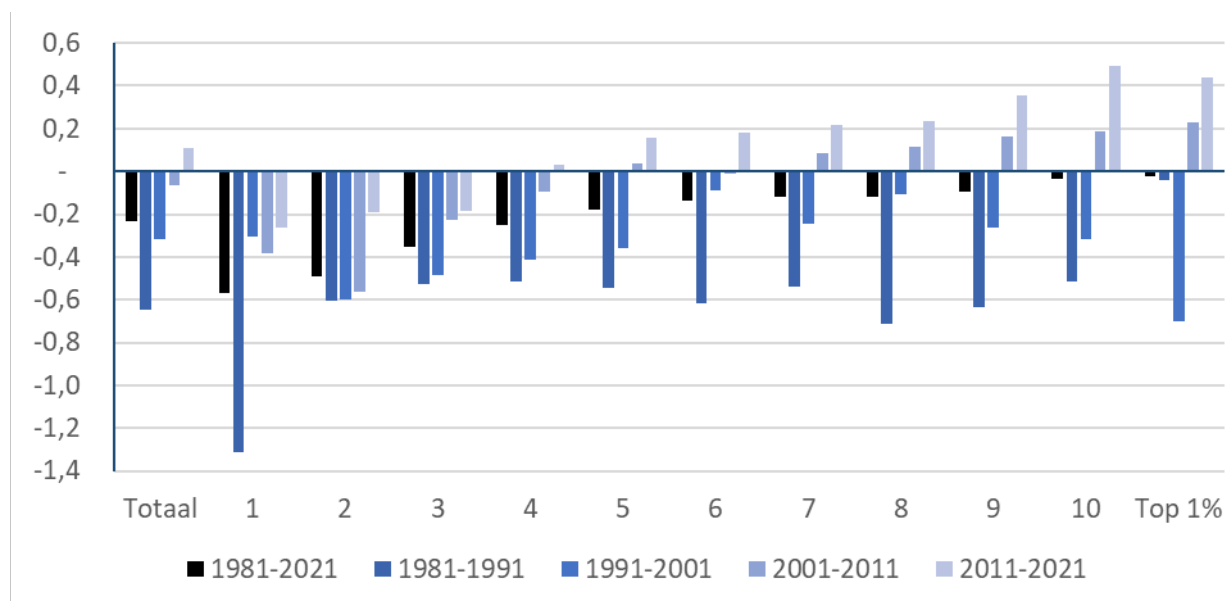
© 2024 Copyright Universiteit Leiden

Figuur 6.4 Equivalentiefactor per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 6.5 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet equivalentiefactor per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Wederom zijn er aanzienlijke verschillen in de ontwikkeling over de tijd tussen de decielgroepen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De equivalentiefactor is voor de lagere inkomensdecilen in alle decennia gedaald. Voor het 1^e, 2^e en 3^e inkomensdeciël was de daling over de periode 1981-2021 respectievelijk -0,6%, -0,5% en -0,4% per jaar, gecumuleerd over veertig jaar een daling van respectievelijk -20%, -18% en -13%. Zowel de daling in het kindertal als de afname van het aantal volwassenen per huishouden hebben daaraan bijgedragen. Voor de hogere inkomensdecilen was deze daling veel kleiner. Voor het 8^e, 9^e en 10^e inkomensdeciël was de daling over de periode 1981-2021 maar -0,1 procent per jaar, gecumuleerd over veertig jaar een daling van respectievelijk -5%, -4% en -2%. Bovendien was er voor de hogere inkomensdecilen na een afname in de periode 1981-2001 in de periode 2001-2021 weer sprake van een toename in de equivalentiefactor (door de toename in het aantal kinderen per huishouden in de periode 2001-2011, en in het aantal volwassenen per huishouden in de periode 2011-2021).

De veranderingen in de equivalentiefactoren zijn aanzienlijk wanneer we die vergelijken met de veranderingen in het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen, met name voor de lagere inkomensdecilen. Zoals reeds gemeld kunnen we niet een *counterfactual* inkomensgroei bepalen voor het gemiddelde en de decielgroepen wanneer de samenstelling van huishoudens niet veranderd was (omdat dan niet alleen de equivalentiefactoren maar ook de inkomens van huishoudens anders waren geweest). Wel kunnen we de veranderingen in de equivalentiefactoren vergelijken met de veranderingen in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen, om een idee te krijgen van het potentiële kwantitatieve belang van de wijzigingen in de huishoudsamenstelling. Het gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen is met 53% gegroeid over de periode 1981-2021 (hoofdstuk 3), terwijl de gemiddelde equivalentiefactor met 9% is gedaald (dit leidt *ceteris paribus* tot een stijging van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen). De verandering in de huishoudenssamenstelling speelt in het gemiddelde dus een kwantitatief belangrijke, maar geen dominante rol. Dit lijkt anders voor de laagste decielgroepen. Voor de 1^e, 2^e en 3^e decielgroep was de toename in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen respectievelijk 26%, 33% en 49%. Tegelijkertijd was de afname in hun equivalentiefactor respectievelijk -20%, -18% en -13%. Voor deze groepen lijkt de verandering in huishoudsamenstelling dus relatief belangrijk in de ontwikkeling van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Voor de hoogste decielgroepen lijkt dit veel minder het geval. Voor de 8^e, 9^e en 10^e decielgroep was de gecumuleerde toename in het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen respectievelijk 54%, 53% en 61%. Tegelijkertijd was de afname in hun equivalentiefactor respectievelijk maar -5, -4 en -2%.³⁰

³⁰ De bijbehorende online Excel file van deze publicatie bevat data en figuren voor niet-gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen, zowel de ontwikkeling daarin als uitkomsten naar decilen van niet-gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Deze uitkomsten zijn echter niet eenvoudig te duiden.

[Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar](#)

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

© 2024 Copyright Universiteit Leiden

7. Ontwikkelingen in contractvormen en redenen waarom personen niet werken

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk in het kort:

- Voor een kortere periode, 2003-2021, hebben we ook informatie over de contractvormen van werkenden en de reden waarom niet-werkenden niet werken.
- Over die periode zien we bij mannen gemiddeld een afname van het aandeel werkenden met een vast contract. Dit is geconcentreerd bij de lagere decielgroepen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.
- Bij vrouwen is de afname van het aandeel dat een vast contract heeft wat kleiner dan bij mannen. Bij vrouwen zien we die afname echter voor alle decielgroepen.
- Wat betreft de redenen van niet werken zien we gemiddeld een relatief stabiel aandeel dat niet werkt vanwege werkloosheid of ziekte bij zowel mannen als vrouwen, een afname in het aandeel dat niet werkt vanwege zorgtaken bij vrouwen, en een afname van het aandeel dat niet werkt vanwege een andere reden bij wederom zowel mannen als vrouwen.
- Voor de laagste inkomensdecielen zien we echter zowel bij mannen een toename in werkloosheid en ziekte als reden voor niet werken, wel een afname van zorgtaken als reden voor niet werken bij vrouwen, maar een toename respectievelijk gelijk niveau in het aandeel mannen en vrouwen dat niet werkt om een andere reden.

Naast het inkomen zijn we ook geïnteresseerd in de (on)zekerheid in de contractvormen (7.1). Daarnaast zijn we geïnteresseerd in hoeverre er veranderingen zijn opgetreden in de redenen om niet te werken (7.2), als potentiële verklaring voor de wijzigingen in de arbeidsparticipatie. Een consistente reeks van deze gegevens is beschikbaar voor de kortere periode 2003-2021, een periode waarvoor in de EBB naast arbeidsmarktuitskomsten ook inkomensgegevens zitten dan wel zijn toe te voegen (zie hoofdstuk 2).³¹

7.1 Contractvormen werkenden

Bij mannen zien we gemiddeld een afname van het aandeel werkenden met een vast contract, en een toename van het aandeel werkenden met een tijdelijk contract en het aandeel ZZP'ers (figuur 7.1). De afname van het aandeel met een vast contract is geconcentreerd bij de lagere decielen van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Zowel het aandeel personen met een tijdelijk contract als het aandeel personen dat als ZZP'er werkt is daar

³¹ Een potentieel complicerende factor daarbij is wel dat er een breuk zit in de EBB in 2011. Deze breuk heeft echter met name gevolgen voor de leeftijdsgroep 15-24 jaar (<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/48/meer-werklozen-maar-ook-meer-werkenden-met-nieuwe-meetmethode>), die we hier buiten beschouwing laten.

Stille wateren hebben diepe gronden: Een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar

Afdeling Economie – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – Universiteit Leiden

© 2024 Copyright Universiteit Leiden

toegenomen. Bij de mannen in de hoogste inkomensdecielen zien we geen afname van het aandeel mannen met een vast contract.

Bij vrouwen is de afname van het aandeel dat een vast contract heeft wat kleiner (figuur 7.2). Echter, bij vrouwen zien we die afname over de hele inkomensverdeling van het besteedbaar huishoudinkomen. De enige uitzondering daarop is onder vrouwen in de top 1%. Bij vrouwen zit de toename in de flexibele arbeid met name in een toename van het aantal vrouwen met een tijdelijk contract, de toename in het aandeel ZZP'ers is voor vrouwen doorgaans minder sterk dan bij mannen.

7.2 Redenen voor niet-werken

We volgen de EBB indeling van verschillende redenen die personen in de EBB aangeven als reden waarom niet (kunnen) werken. We rapporteren aandelen ten opzichte van het totaal van de groep werkenden en niet-werkenden.

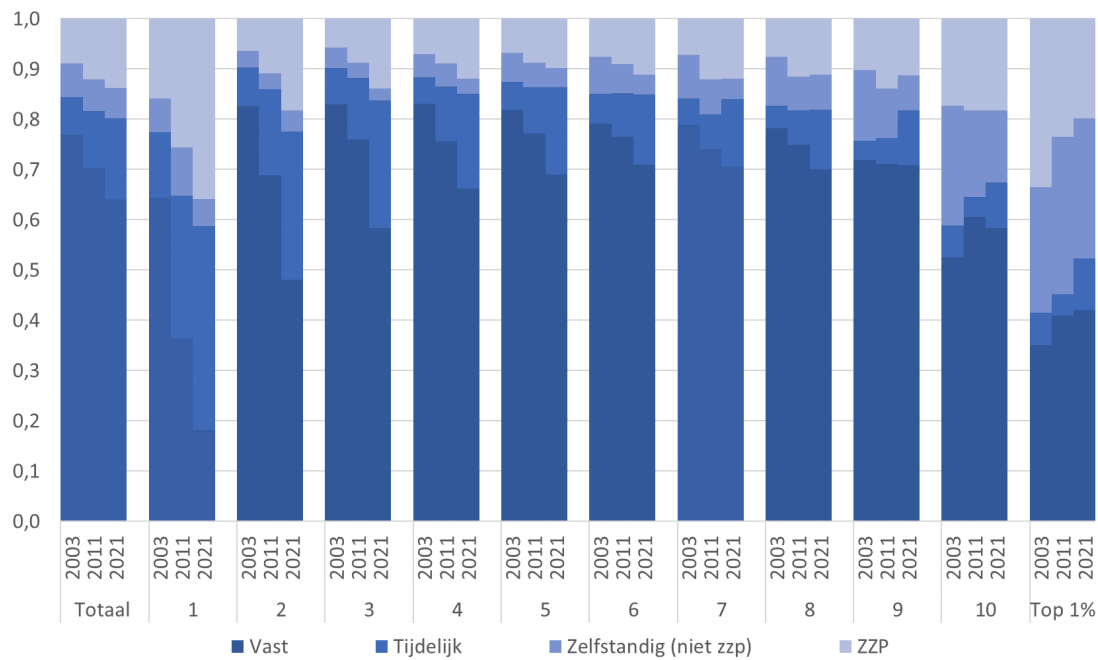
Gemiddeld over alle inkomensdecielen is het aandeel mannen dat niet werkt vanwege werkloosheid tussen 2003 en 2021 licht gedaald, en hetzelfde geldt voor vrouwen (figuur 7.3 en 7.4). Voor de onderste decielen van het besteedbaar inkomen is werkloosheid als reden voor non-participatie toegenomen, met name tussen 2003 en 2011 met daarin de Grote Recessie. Voor de hogere inkomensdecielen is het aandeel mannen en vrouwen dat niet werkt vanwege werkloosheid weinig veranderd.

Gemiddeld over alle inkomensdecielen is het aandeel mannen en vrouwen dat ziekte opgeeft als voornaamste reden voor non-participatie tussen 2003 en 2021 ook weinig veranderd (figuur 7.5 en 7.6). Voor zowel mannen als vrouwen is dit aandeel echter toegenomen binnen de lagere decielen van het besteedbaar inkomen, en binnen de hogere decielen wat afgenomen. Wanneer we 2019 als laatste periode nemen, om zo het effect van de coronapandemie buiten beschouwing te laten, zien we een lichte daling van het gemiddeld aandeel mannen en vrouwen dat ziekte opgeeft als voornaamste reden voor non-participatie, en is de toename voor de onderste decielen wat kleiner (zie figuur B.7.1 en B.7.2 in de bijlage).

Gemiddeld over alle inkomensdecielen is het aandeel vrouwen dat aangeeft niet te werken vanwege zorgtaken afgenomen tussen 2003 en 2021 (figuur 7.7). De afname is met name sterk in de periode 2003-2011, en een stuk kleiner in de periode 2011-2021. In alle decielgroepen is het aandeel dat zorgtaken als reden opgeeft voor niet werken afgenomen tussen 2003 en 2021, maar voor de laagste decielen neemt het tussen 2011 en 2021 weer wat toe. Het aandeel mannen dat aangeeft niet te werken vanwege zorgtaken is dermate klein dat hier geen representatieve gegevens per decielgroep van gemaakt kunnen worden (het aandeel is in die zin ook relatief klein, en blijft dat ook over de periode 2003-2021).

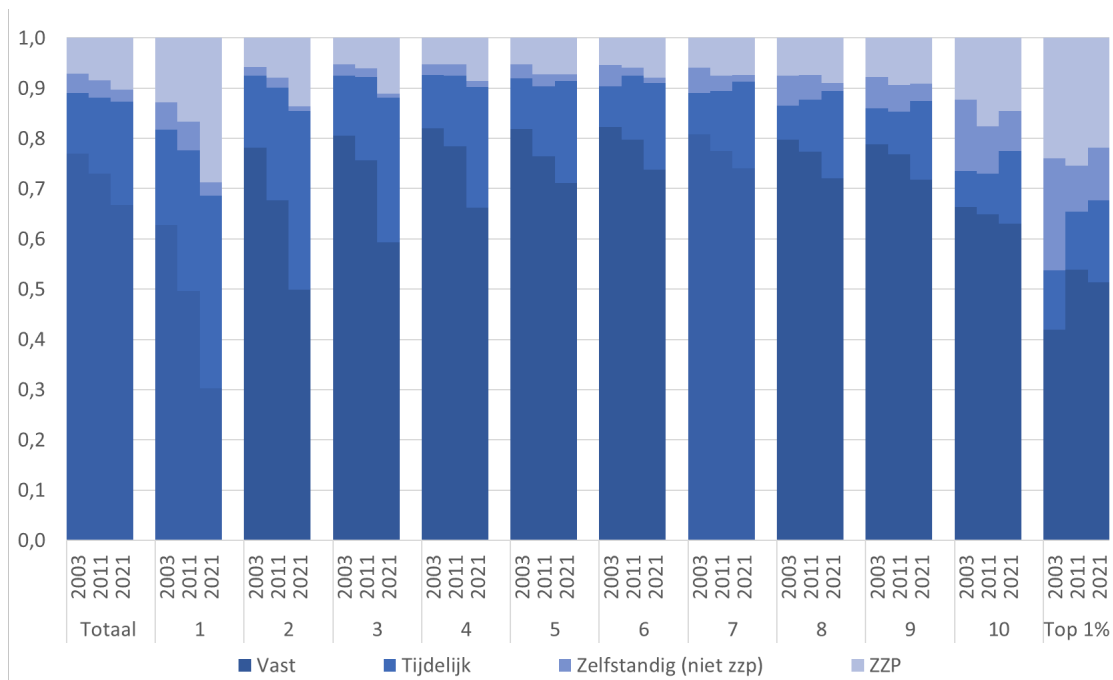
Gemiddeld genomen neemt het aandeel van mannen en vrouwen dat niet werkt om een andere reden dan werkloosheid, ziekte of zorgtaken af tussen 2003 en 2021 (figuur 7.8 en 7.9).

Figuur 7.1 Aandelen contractvormen werkende mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

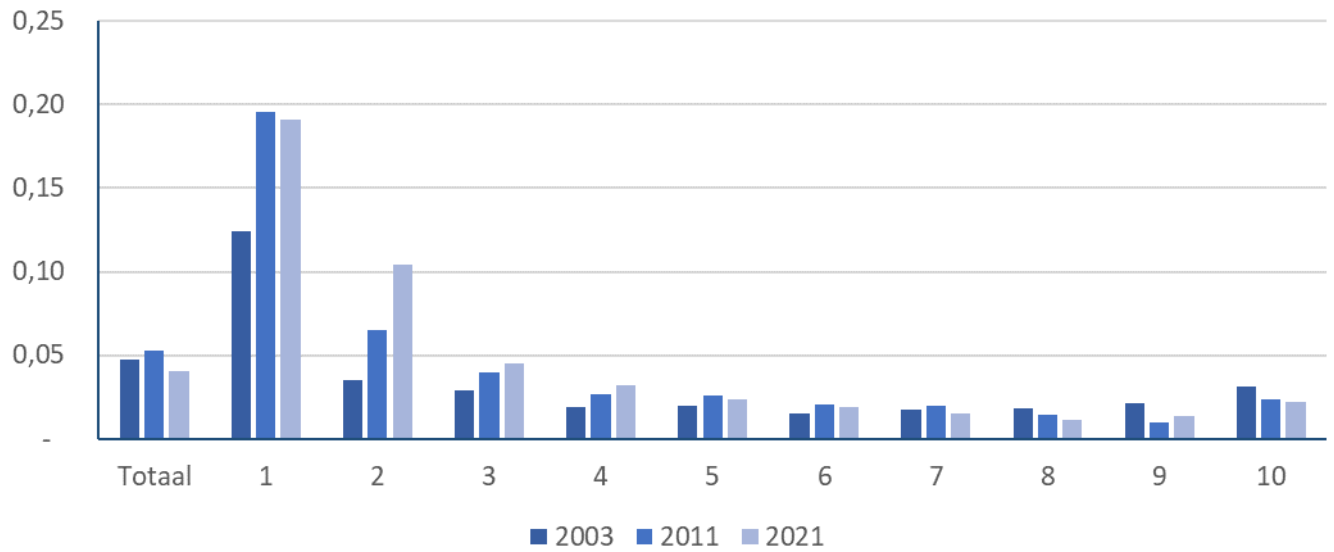
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 7.2 Aandelen contractvormen werkende vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

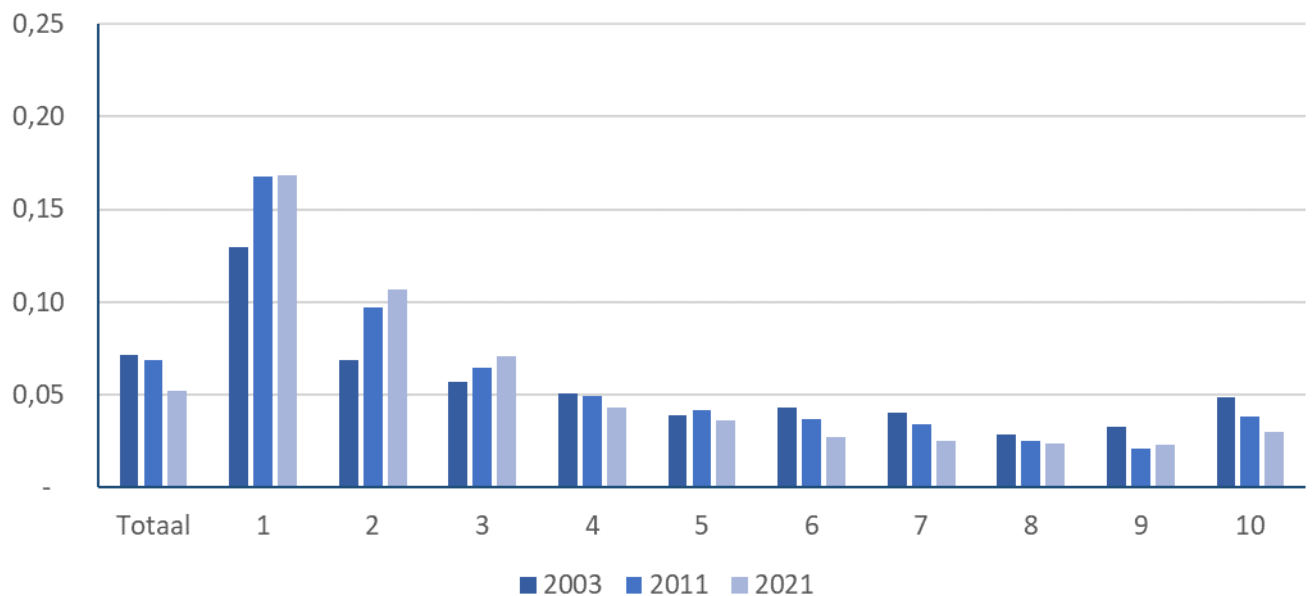
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 7.3 Aandeel mannen met werkloosheid als reden voor niet-werken per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

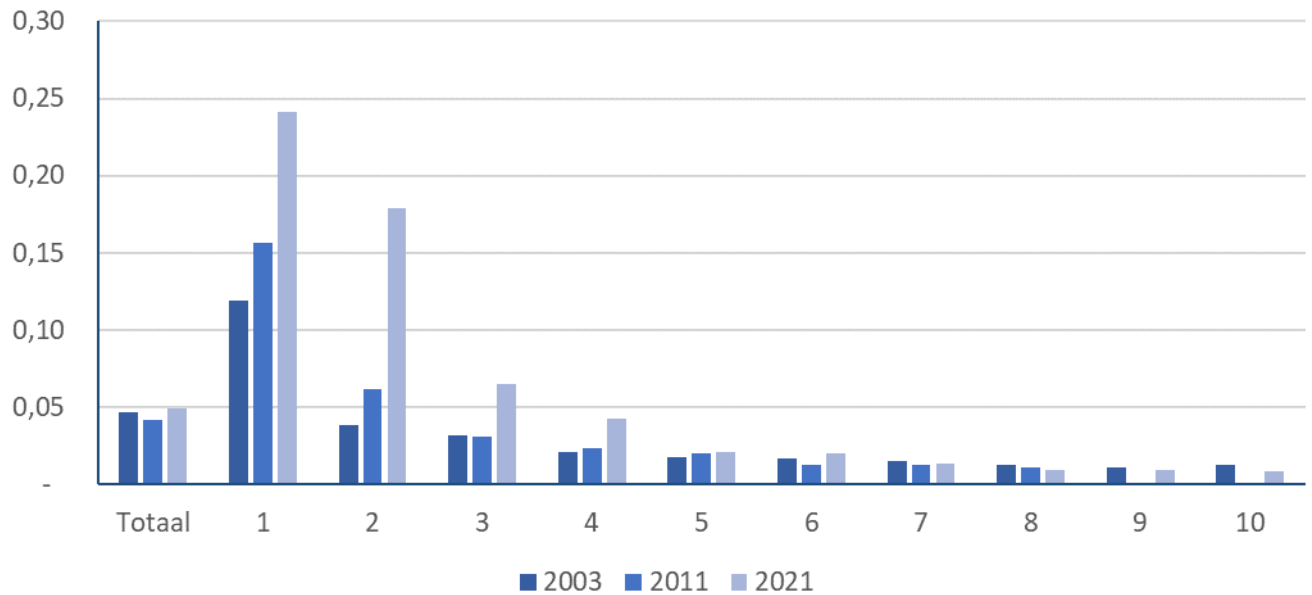
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 7.4 Aandeel vrouwen met werkloosheid als reden voor niet-werken per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

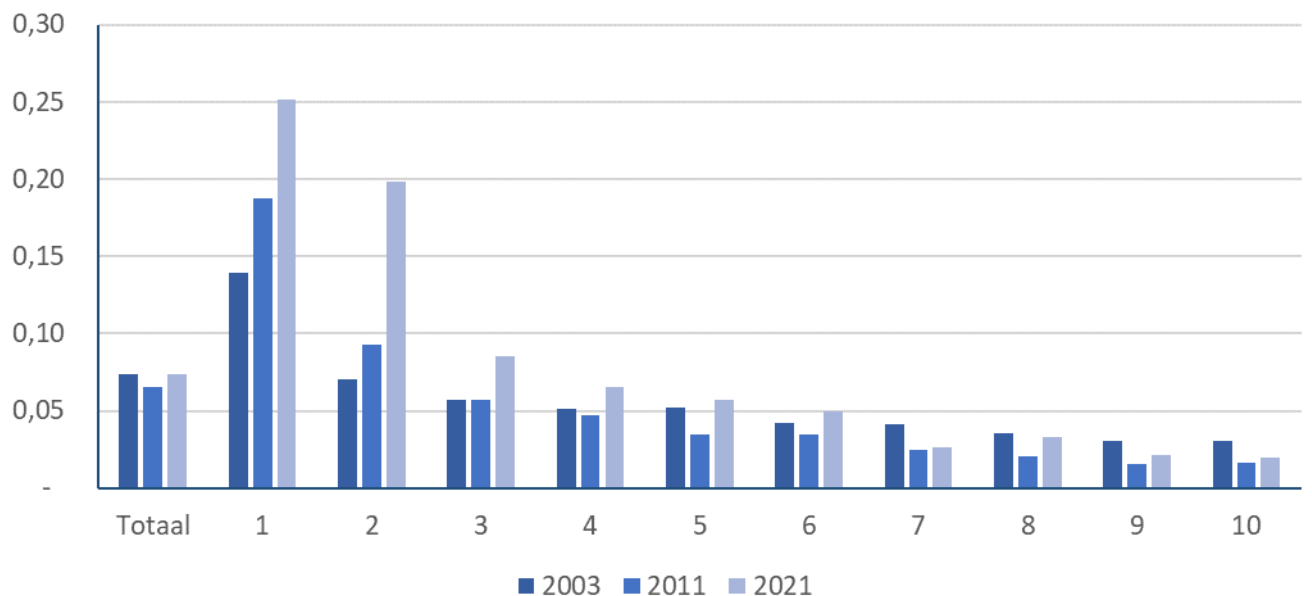
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 7.5 Aandeel ziekte als voornaamste reden voor non-participatie van mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

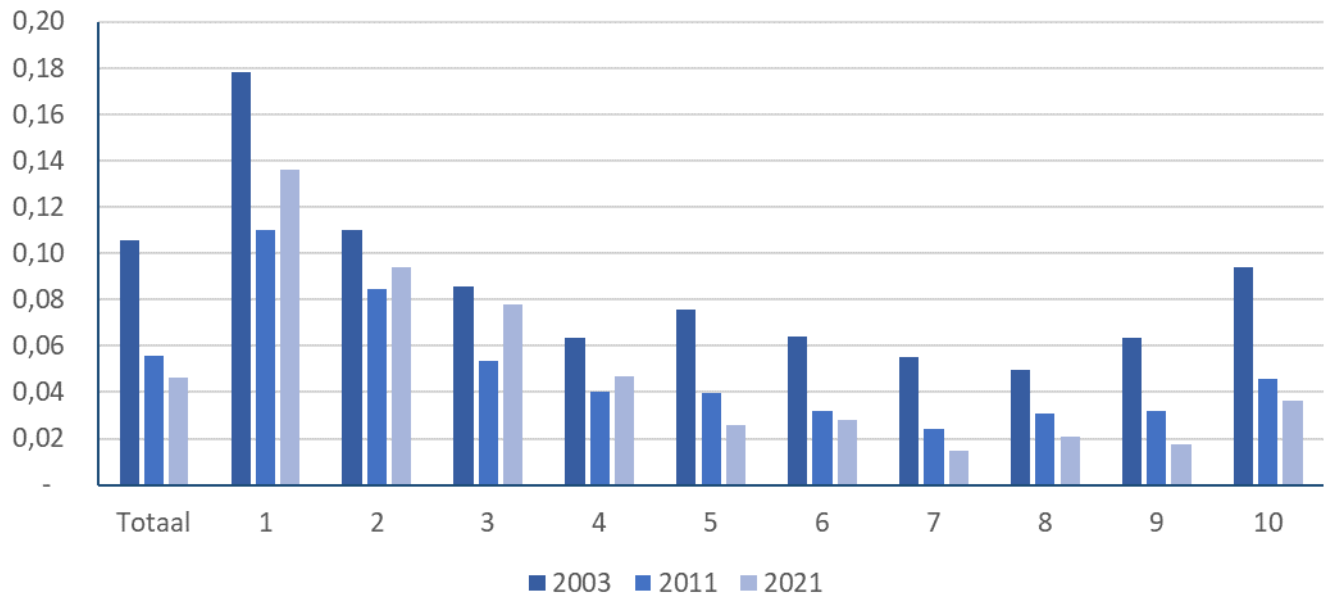
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 7.6 Aandeel ziekte als voornaamste reden voor non-participatie van vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 7.7 Aandeel dat niet werkt vanwege zorgtaken, vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

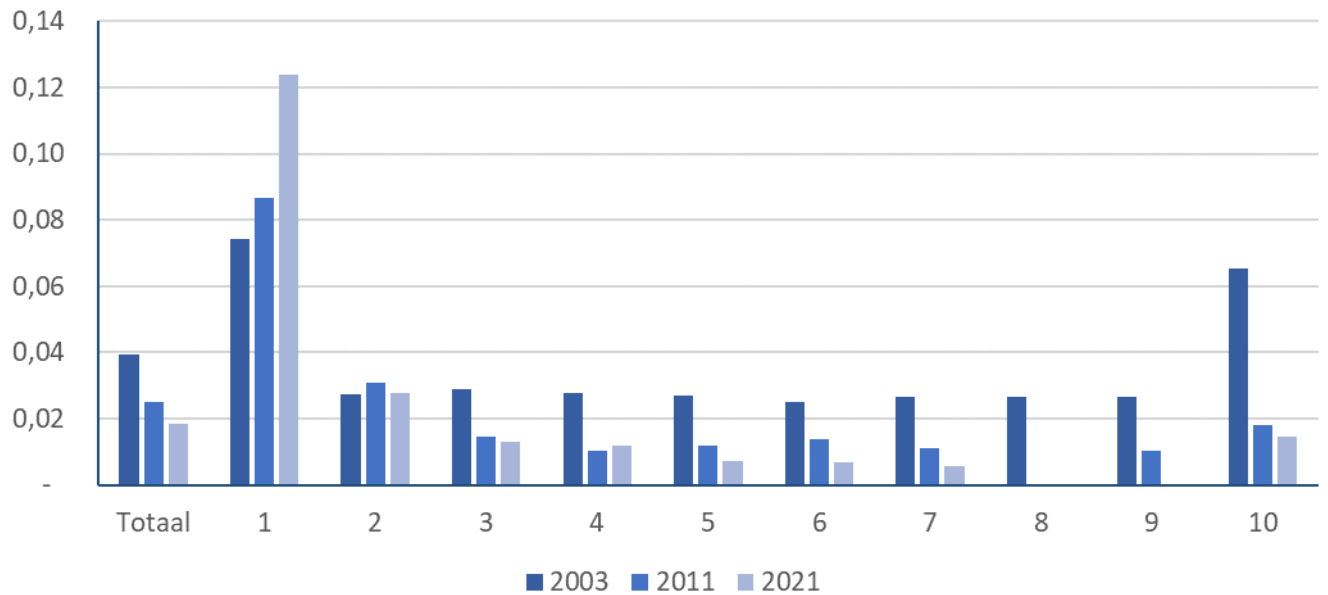

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Bij mannen in het laagste inkomensdeciël neemt het aandeel dat niet werkt vanwege een andere reden dan werkloosheid, ziekte of zorgtaken wel toe tussen 2001 en 2021, en dan met name tussen 2011 en 2021. Bij de andere inkomensdeciëlen zien we doorgaans juist een afname in dit aandeel. Bij vrouwen in het laagste inkomensdeciël neemt het aandeel dat niet werkt om een andere reden dan werkloosheid, ziekte of zorgtaken gemiddeld niet af, maar in de hogere inkomensdeciëlen wel, en dan met name bij de hoogste deciëlen van het besteedbaar huishoudinkomen (figuur 7.9).

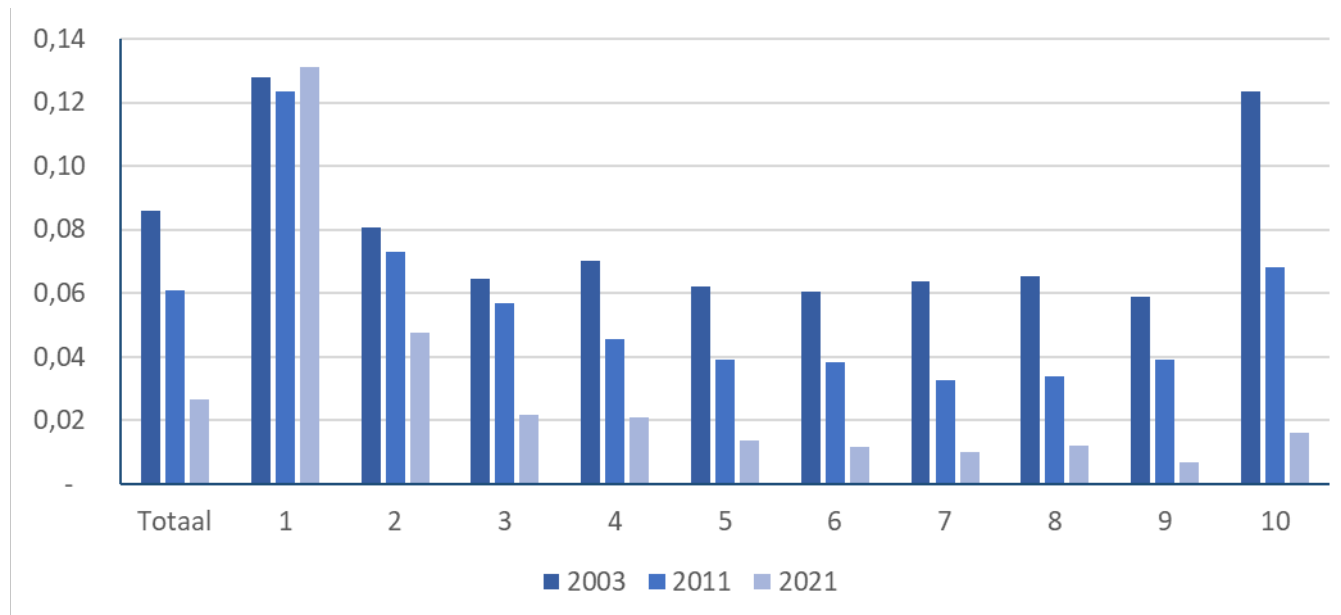
Overall zien we dus voor de periode 2003-2021 gemiddeld een relatief stabiel aandeel dat niet werkt vanwege werkloosheid of ziekte bij zowel mannen als vrouwen, een afname in het aandeel dat niet werkt vanwege zorgtaken bij vrouwen, en een afname van het aandeel dat niet werkt vanwege een andere reden bij wederom zowel mannen als vrouwen. Voor de laagste inkomensdeciëlen zien we echter zowel bij mannen een toename in werkloosheid en ziekte als reden voor niet werken, wel een afname van zorgtaken als reden voor niet werken bij vrouwen, en een toename respectievelijk gelijk niveau in het aandeel mannen en vrouwen dat niet werkt om een andere reden.

Figuur 7.8 Aandeel dat niet werkt vanwege andere reden, mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur 7.9 Aandeel dat niet werkt vanwege andere reden, vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

8. Opties voor vervolgonderzoek

Het onderzoek voor dit rapport heeft diverse nieuwe inzichten opgeleverd over de ontwikkeling van de inkomensverdeling en de factoren die deze ontwikkeling vorm hebben gegeven. Het onderzoek levert echter ook nieuwe onderzoeksvragen op. We bespreken kort een aantal opties voor vervolgonderzoek.

Een eerste richting voor vervolgonderzoek is het bepalen van de persistentie in de inkomensposities van personen en huishoudens. Ongelijkheid in inkomens van personen en huishoudens is meer problematisch wanneer deze persistent is over de tijd, dat wil zeggen over meerdere jaren, de levensloop of over generaties. Vervolgonderzoek zou daarbij gebruik kunnen maken van de paneldimensie van de data, eventueel in combinatie met administratieve data waarmee ouders en kinderen gekoppeld kunnen worden (voor intergenerationele analyses). Gerelateerd aan de persistentie in inkomens zou het daarnaast ook interessant zijn om te bepalen hoeveel onzekerheid er zit in de inkomens van personen en huishoudens, gemiddeld maar ook voor verschillende inkomensgroepen, en of daar ook een ontwikkeling in zit over de tijd. Wederom leent de paneldimensie van de hier gehanteerde data zich daar goed voor.

Een tweede richting voor vervolgonderzoek is het bepalen van de factoren die hebben geleid tot de polarisatie van de marktinkomens. Wat is daarbij bijvoorbeeld de rol van het toenemend aandeel arbeidsmigranten, die geconcentreerd lijkt aan de onderkant van de inkomensverdeling (Jongen e.a., 2023)? In hoeverre komt dit door veranderingen in technologie, globalisering, en, gerelateerd, door veranderingen binnen of tussen sectoren? En wat is de rol van (veranderingen in) beleid op de verdeling van marktinkomens, zoals het minimumloon, de uitkeringen en het stelsel van belastingen, premies, belasting- en premiekortingen en subsidies en toeslagen?

Een derde richting voor vervolgonderzoek is het bepalen van de rol van huishoudsamenstelling in de ontwikkeling van de verdeling van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Het voorliggende onderzoek geeft aan dat dit potentieel kwantitatief belangrijk is geweest. Nader onderzoek kan bijvoorbeeld een *counterfactual* inkomensverdeling bepalen waarbij de huishoudsamenstelling constant was gebleven, om zo het effect daarvan beter te kunnen duiden. Daarbij kan dan tevens dieper ingegaan worden op de methode van het standaardiseren van het huishoudinkomen en de belangrijke haken en ogen die daarbij relevant zijn, zoals compenserende niet-materiële verschillen.

Deze opties voor vervolgonderzoek zijn natuurlijk niet uitputtend. Daarnaast zou het bijvoorbeeld interessant zijn om te onderzoeken hoe de tijdsbesteding van mannen en vrouwen en de huishoudens waarin zij leven is veranderd over de tijd, wat de invloed is van de energiecrisis sinds 2022 op de inkomensverdeling en wat we kunnen verwachten voor de inkomensverdeling in de toekomst, gegeven de ontwikkelingen in de arbeidsparticipatie, huishoudens en productiviteit.

Literatuur

Bos, W., Caminada, C. L. J., Jongen, E. L. W., & Otten, F. (2021). Inkomensverhoudingen, in: Caminada, K., Jongen, E., Bos, W. en F. Otten, red., *Inkomen verdeeld, trends 1977-2019*, CBS en Universiteit Leiden, Heerlen/Leiden, pp. 13-22. (<http://hdl.handle.net/1887/3216945>)

Brakel, M. van den, 2007, Meten van inkomensongelijkheid, CBS, Voorburg/Heerlen. (https://www.cbs.nl/-/media/imported/onze%20diensten/methoden/dataverzameling/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/documents/2007/35/meten_van_inkomensongelijkheid.pdf)

Caminada, K., Jongen, E., Bos, W. en F. Otten, red., *Inkomen verdeeld, trends 1977-2019*, CBS en Universiteit Leiden, Heerlen/Leiden. (<http://hdl.handle.net/1887/3216945>)

CBS (1998) Equivalentiefactoren 1990-1995, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen. (<https://www.cbs.nl//media/imported/documents/2005/17/equivalentiefactoren-1995-2000.pdf>)

CBS (2004) Equivalentiefactoren 1995-2000, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen (<https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2004/25/equivalentiefactoren-1995-2000>).

CBS (2020) Wat is mijn koopkracht?, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen (<https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2008/50/wat-is-mijn-bestedbaar-inkomen>)

CPB, 2018, Arbeidsparticipatie, CPB Notitie, Den Haag. (<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-20dec2018-Arbeidsparticipatie.pdf>)

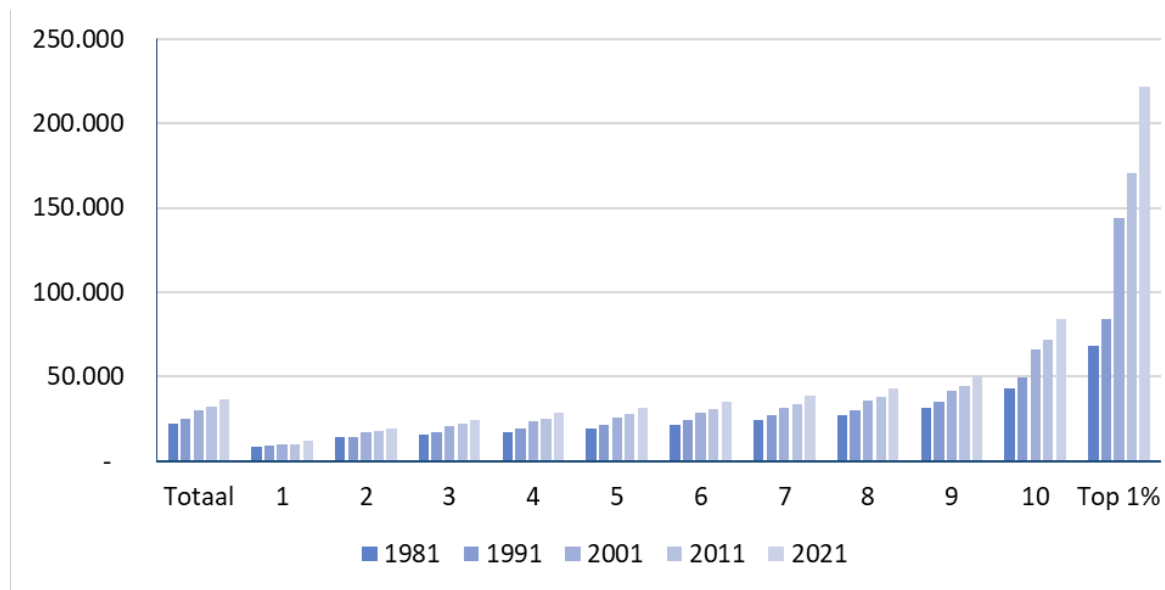
Jongen, E., Been, J., Caminada, K. and H. Vethaak, 2023, Inequality in the Netherlands: 1973-2022, Deaton Review country studies, IFS, Londen. (<https://ifs.org.uk/inequality/wp-content/uploads/2023/11/Inequality-in-the-Netherlands.pdf>)

Bijlage: aanvullende figuren en tabellen

Tabel B.3.1 Bovengrens inkomensdecielen en ondergrens top 1% van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen: 1981-2021

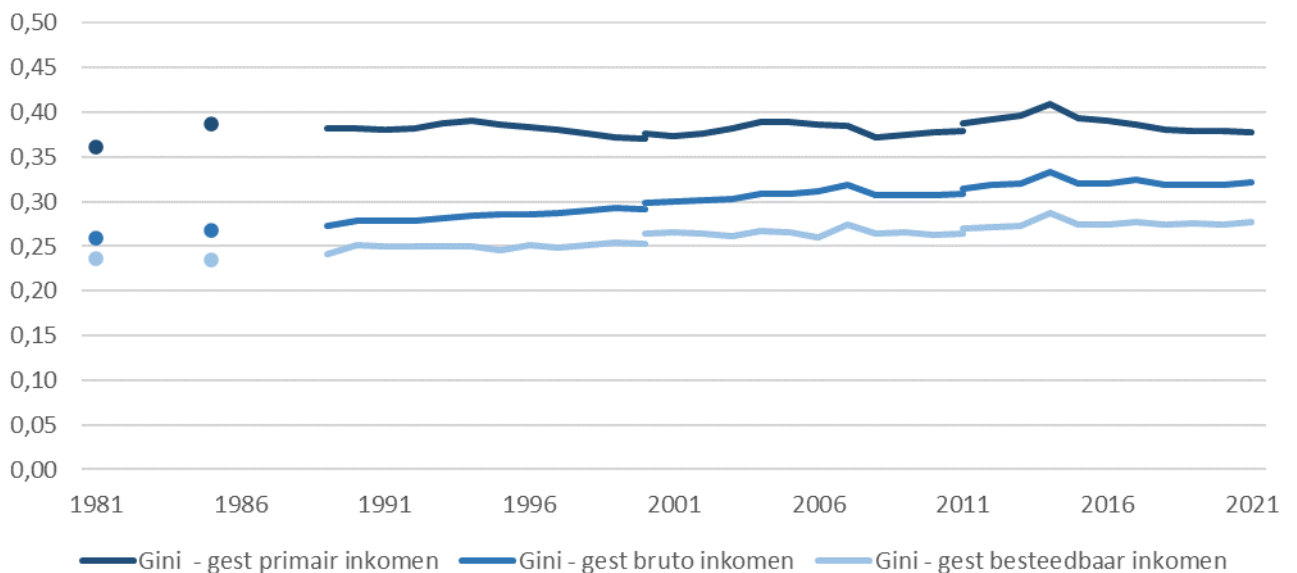
Jaar	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	Top1%
1977	13201	15016	16652	18390	20382	22687	25381	28966	34612	57183
1981	13058	14927	16582	18357	20390	22705	25410	28897	34330	54273
1985	11910	13675	15216	16844	18699	20818	23374	26571	31636	50606
1989	12807	15178	17309	19394	21663	24096	26903	30467	36311	57872
1990	13170	15805	18073	20327	22680	25356	28387	32281	38628	64097
1991	13089	15898	18196	20461	22841	25476	28587	32393	38723	63317
1992	13024	15826	18104	20381	22792	25437	28418	32096	38193	61854
1993	12913	15864	18193	20531	22946	25530	28471	32181	38201	61273
1994	12807	15806	18197	20600	23000	25590	28571	32377	38382	61502
1995	13095	16191	18633	20975	23467	26093	29100	33001	39174	63794
1996	13089	16231	18802	21242	23663	26279	29317	33181	39492	64559
1997	13414	16568	19139	21533	23972	26560	29598	33402	39639	64452
1998	13772	16919	19548	22005	24439	27068	30095	33961	40301	65170
1999	13764	17060	19760	22231	24685	27275	30349	34195	40518	65301
2000A	14057	17491	20242	22757	25219	27944	30983	34968	41449	67595
2000B	14420	17828	20578	23131	25644	28362	31490	35595	42746	79230
2001	15262	19067	22004	24658	27292	30242	33718	38380	46469	88133
2002	15340	19214	22049	24681	27356	30265	33689	38229	46079	86747
2003	15065	18866	21771	24376	27005	29854	33256	37692	45379	82592
2004	15125	19065	22005	24637	27235	30110	33479	38000	45964	90135
2005	15093	18974	21847	24416	27011	29894	33247	37749	45947	89508
2006	15735	19805	22716	25350	27944	30844	34253	38790	47111	90038
2007	16173	20410	23454	26157	28912	31906	35500	40443	49237	113792
2008	16211	20510	23530	26336	29188	32221	35854	40698	49250	98088
2009	15898	20333	23568	26414	29298	32488	36114	40977	49242	95017
2010	15739	20063	23255	26065	28913	31987	35593	40353	48701	94033
2011B	15414	19709	22879	25643	28487	31485	34984	39728	47747	91236
2011C	15836	20270	23527	26368	29213	32289	35885	40681	48992	94943
2012	15269	19669	22990	25827	28628	31651	35186	39873	48019	92836
2013	14845	19154	22563	25476	28312	31363	34901	39583	47669	91009
2014	15122	19404	22996	26044	28982	32099	35711	40499	48948	109450
2015	15250	19541	23226	26367	29380	32558	36226	41035	49271	94716
2016	15635	20365	24248	27563	30695	33978	37762	42713	51227	99587
2017	15836	20686	24615	27951	31093	34405	38221	43220	51952	105547
2018	15919	20844	24745	28027	31124	34363	38092	42994	51554	102778
2019	15976	21152	25152	28514	31682	34974	38749	43685	52252	104226
2020	16440	21897	26097	29559	32794	36181	40071	45132	53880	106267
2021	16578	22312	26572	30128	33461	36941	40929	46155	55237	111299

Figuur B.3.1 Gemiddeld reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per inkomensdeciël en de top 1%: geselecteerde jaren

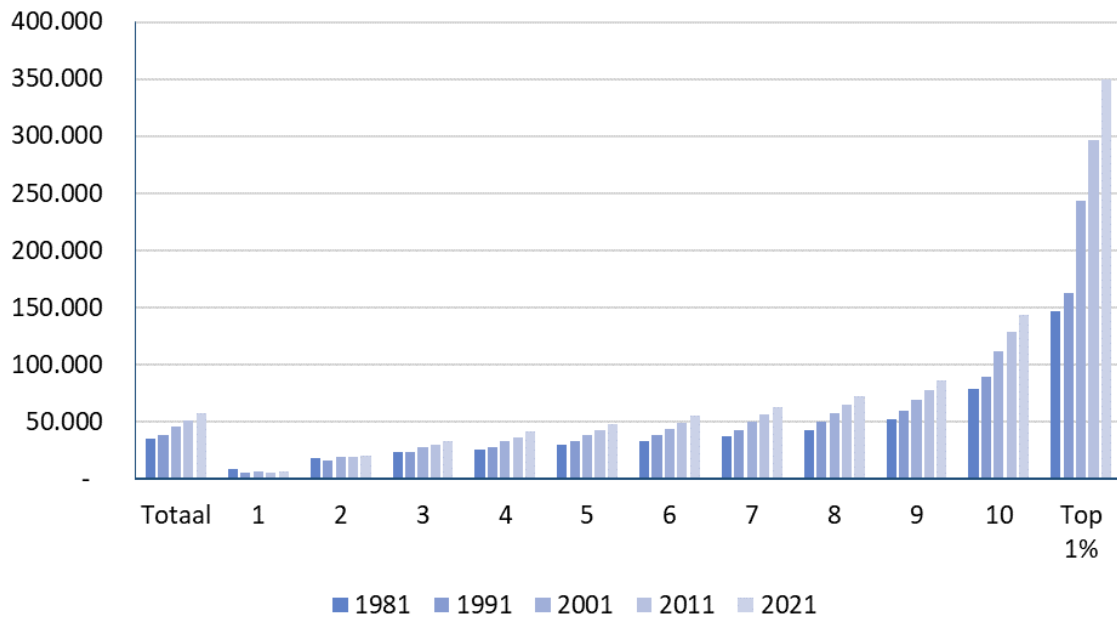
Noot: In prijzen 2019, gemiddeld reëel gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen per inkomensdeciël en voor de top 1% van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Breuken in de jaren 2000 en 2011.

Figuur B.3.2 Ginicoëfficiënt reëel gestandaardiseerd besteedbaar, primair en bruto huishoudinkomen inclusief negatieve waarden en nullen: 1981-2021

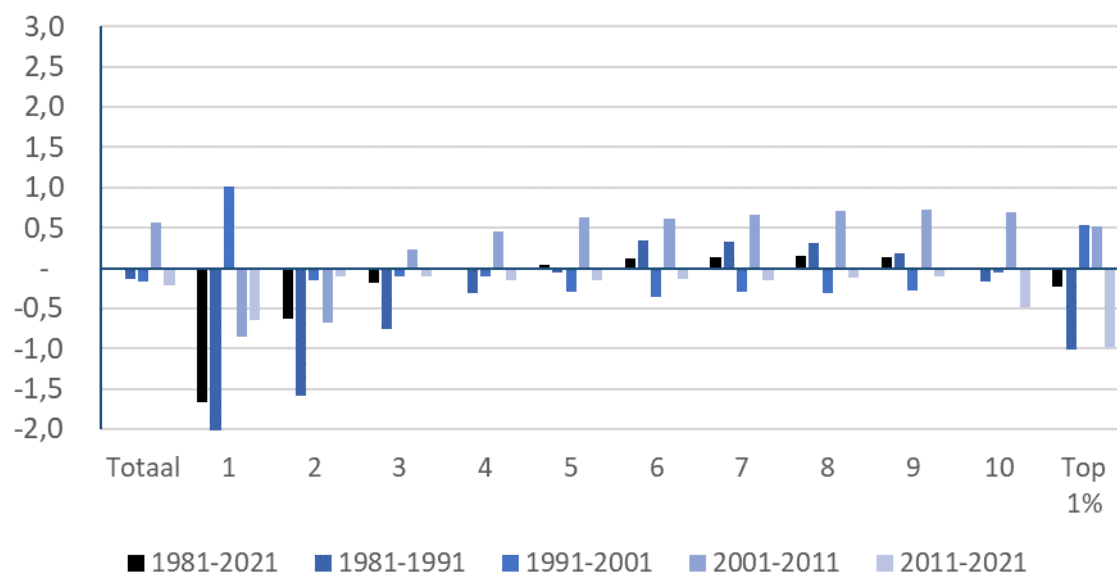
Noot: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude als de nieuwe meetmethode weergegeven.

Figuur B.3.3 Gemiddeld reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen per inkomensdeciël en de top 1%: geselecteerde jaren

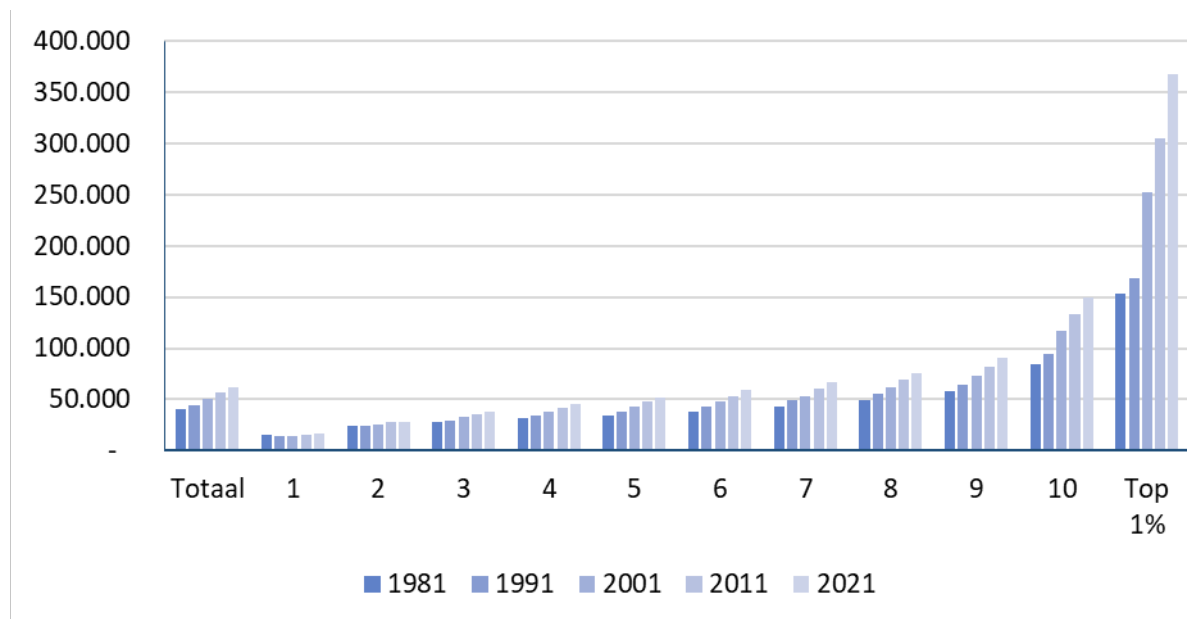
Noot: In prijzen 2019, gemiddeld reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen per inkomensdeciël en voor de top 1% van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Breuken in de jaren 2000 en 2011.

Figuur B.3.4 Verschil jaarlijkse groeivoet van het reëel gestandaardiseerd primair huishoudinkomen – besteedbaar huishoudinkomen, per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

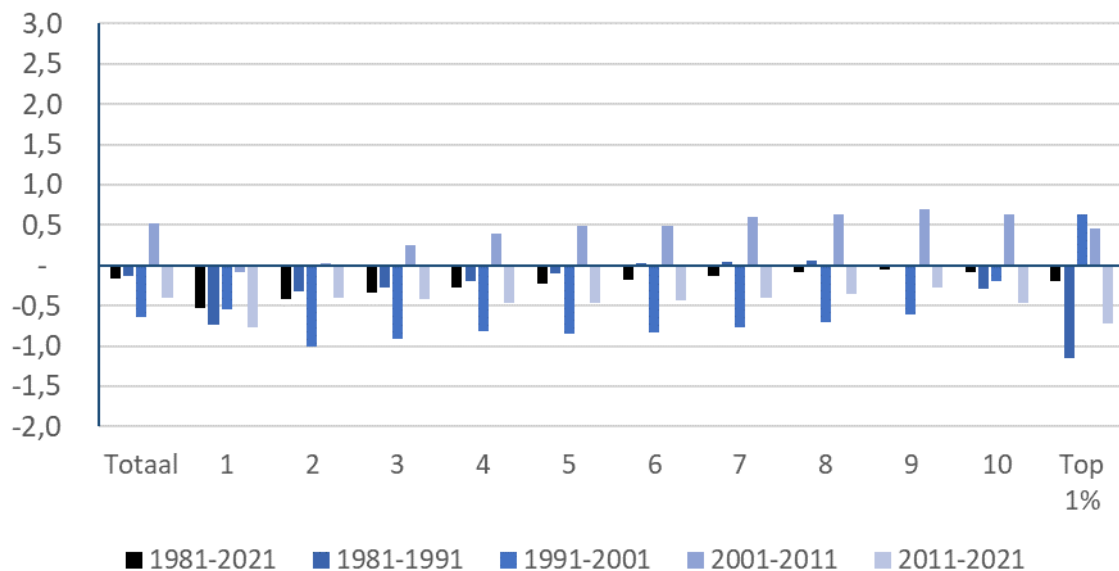
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken. Het verschil in de groei voor het 1^e deciel in de periode 1981-1991 is -6,0 procent.

Figuur B.3.5 Gemiddeld reëel gestandaardiseerd bruto huishoudinkomen per inkomensdeciël en de top 1%: geselecteerde jaren

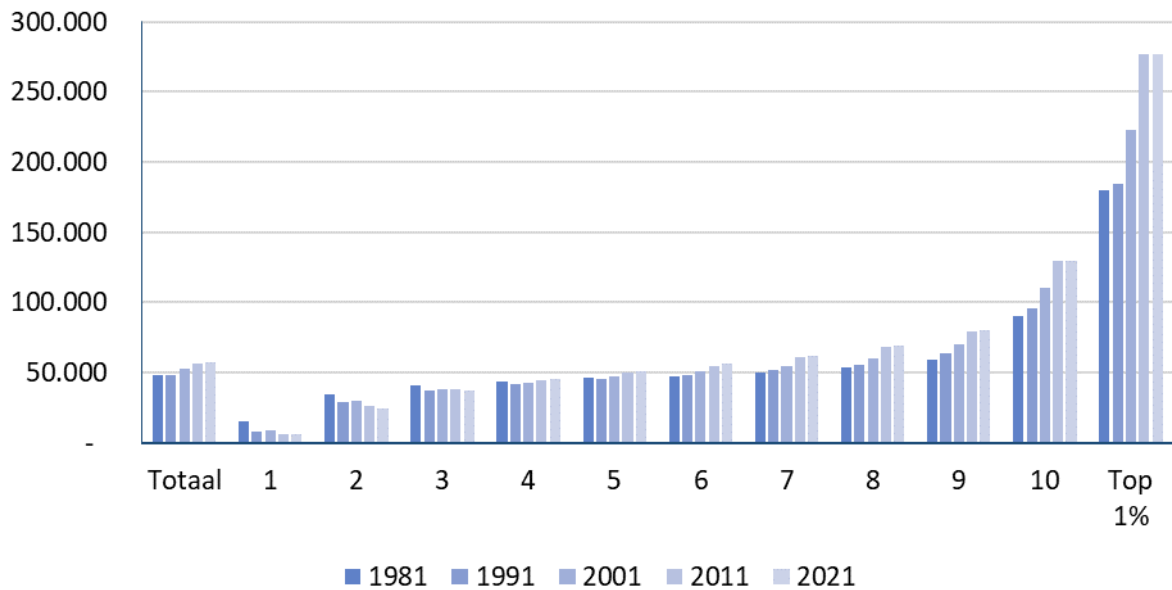
Noot: in prijzen 2019, gemiddeld reëel gestandaardiseerd bruto huishoudinkomen per inkomensdeciël en voor de top 1% van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Breuken in de jaren 2000 en 2011.

Figuur B.3.6 Verschil jaarlijkse groeivoet reëel gestandaardiseerd bruto huishoudinkomen – besteedbaar huishoudinkomen, per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

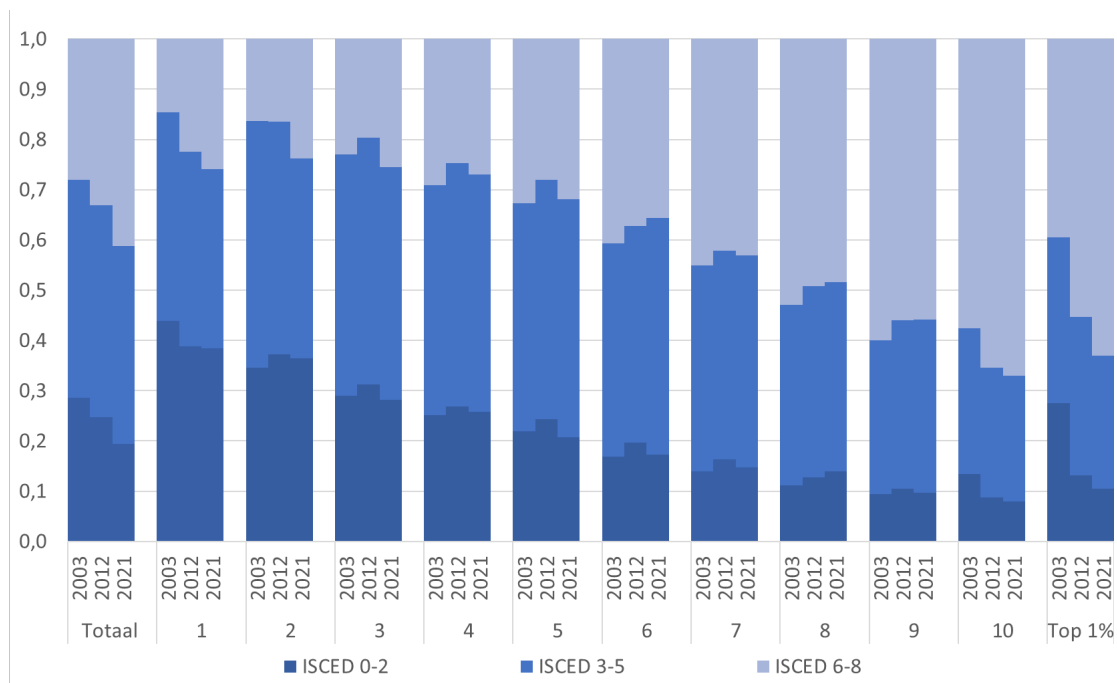
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

Figuur B.4.1 Gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van mannen per inkomensdeciël en de top 1%: geselecteerde jaren

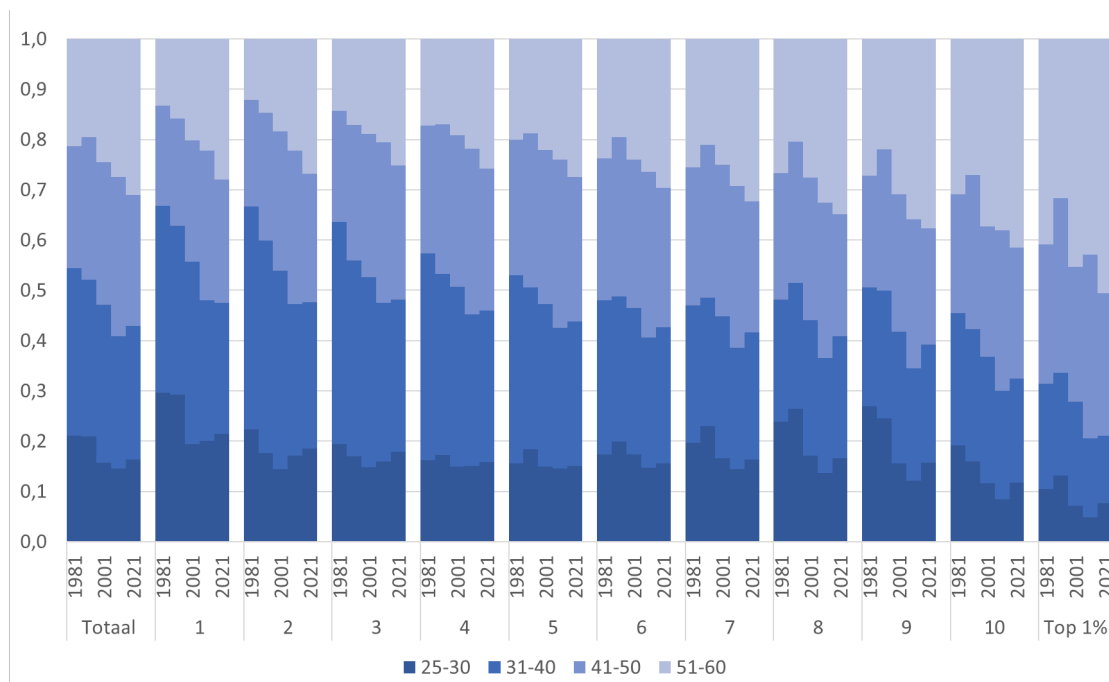
Noot: In prijzen 2019, gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van mannen per inkomensdeciël en voor de top 1% van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Breuken in de jaren 2000 en 2011.

Figuur B.4.2 Aandelen opleidingsniveaus van mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

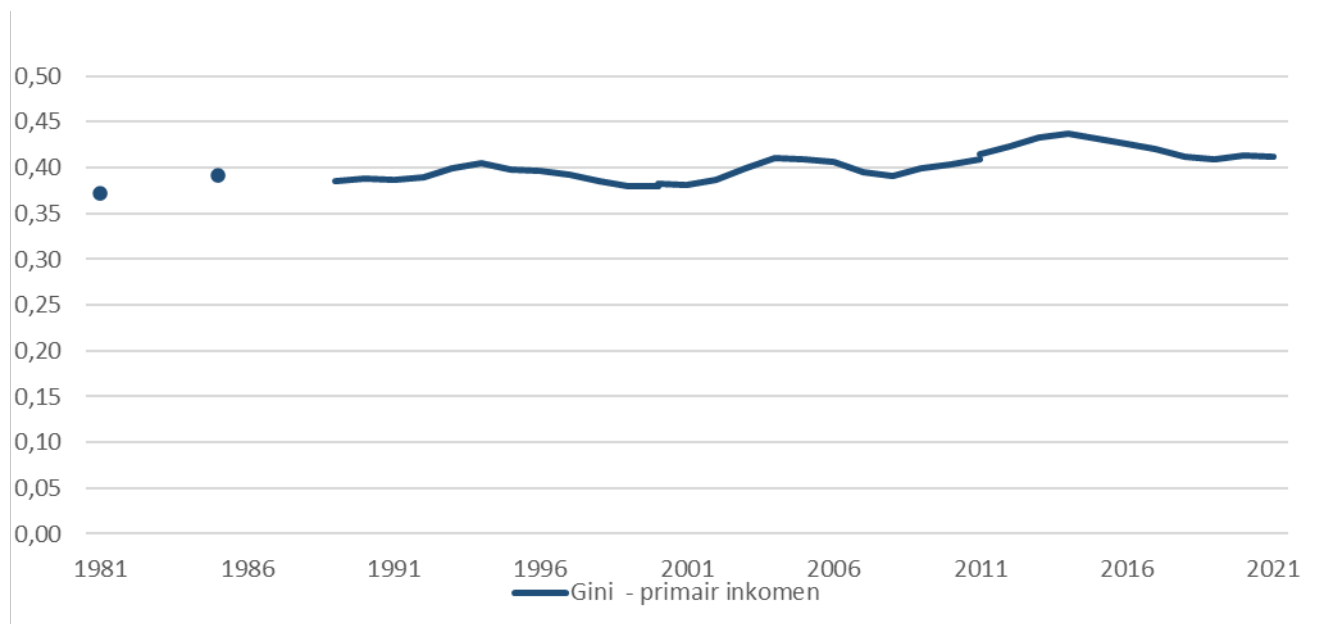
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.4.3 Aandelen leeftijdsgroepen van mannen per inkomensdeciel: geselecteerde jaren

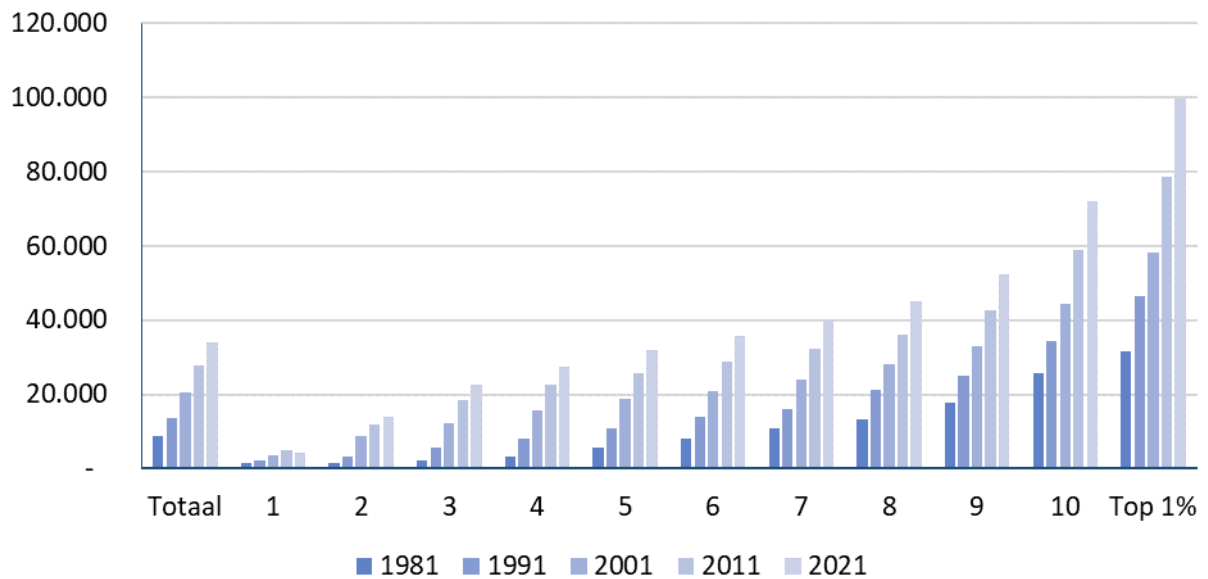
Noten: per inkomensdeciel van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.4.4 Ginicoëfficiënt reëel persoonlijk primair inkomen van mannen inclusief negatieve waarden en nullen: 1981-2021

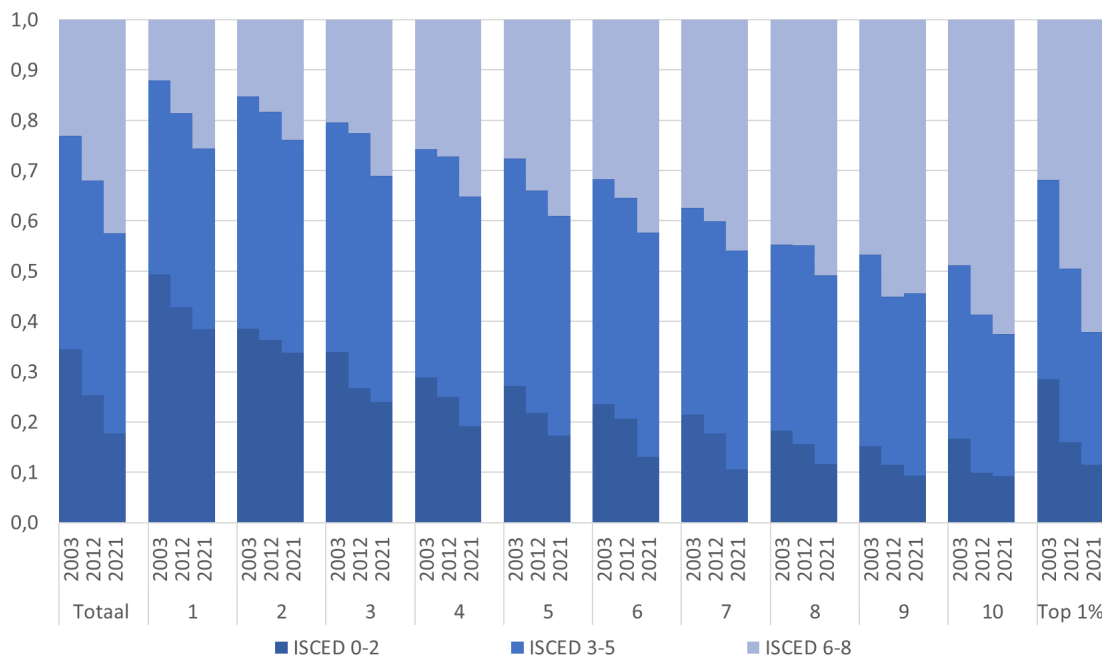
Noot: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude als de nieuwe meetmethode weergegeven.

Figuur B.4.5 Gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van vrouwen per inkomensdeciël en de top 1%: geselecteerde jaren

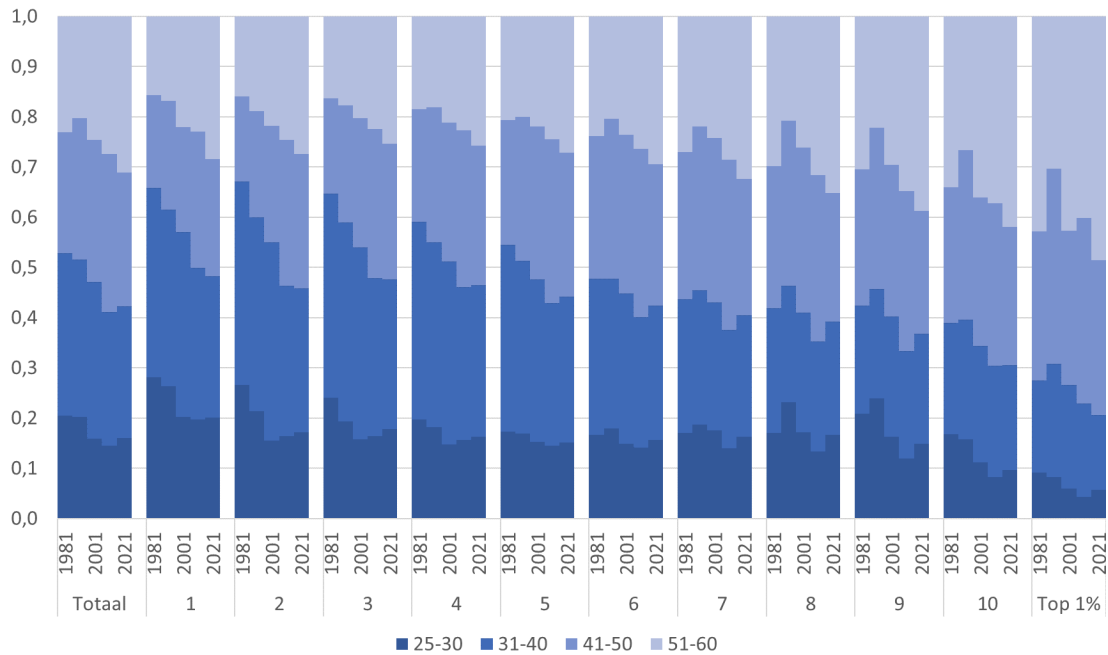
Noot: In prijzen 2019, gemiddeld reëel persoonlijk primair inkomen van vrouwen per inkomensdeciël en voor de top 1% van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Breuken in de jaren 2000 en 2011.

Figuur B.4.6 Aandelen opleidingsniveaus van vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

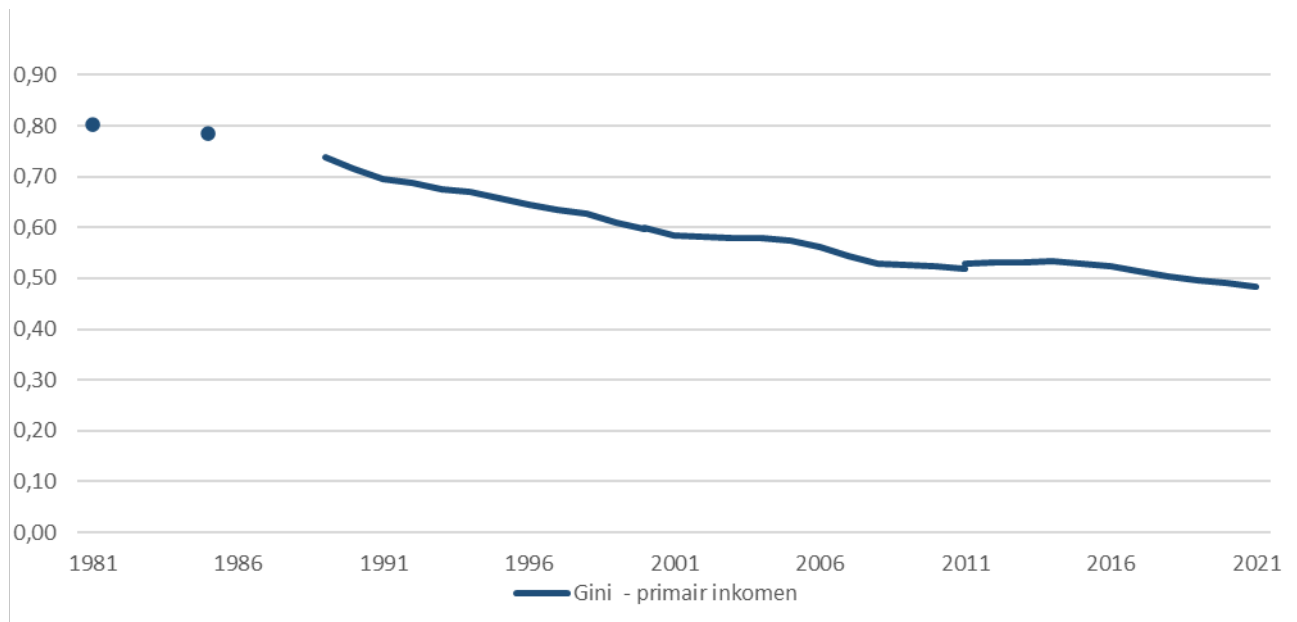
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.4.7 Aandelen leeftijdsgroepen van vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

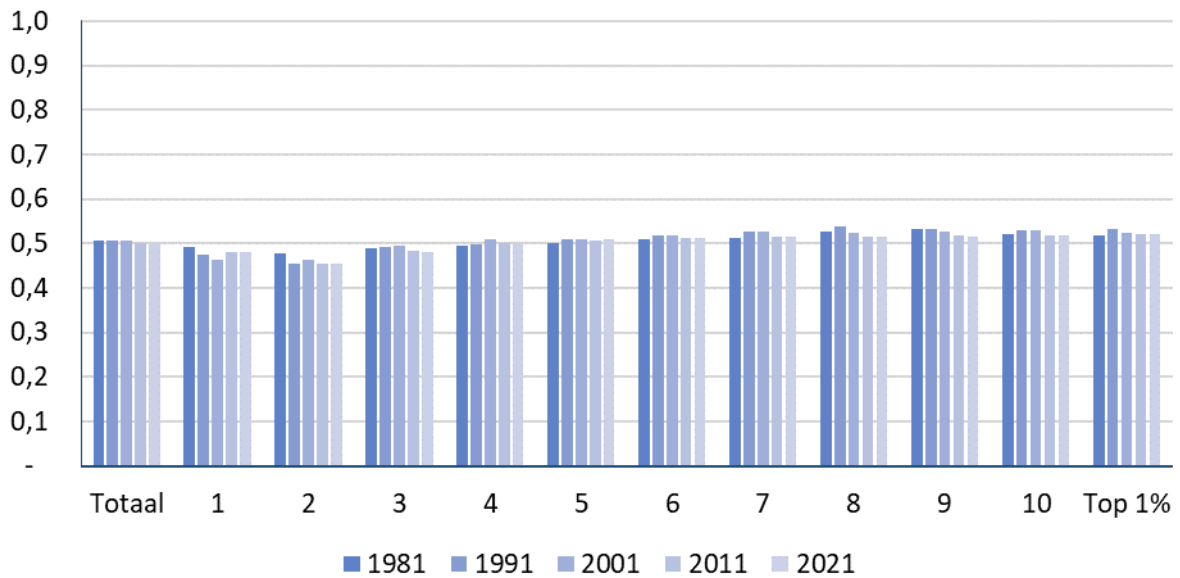
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.4.8 Ginicoëfficiënt reëel persoonlijk primair inkomen van vrouwen inclusief negatieve waarden en nullen: 1981-2021

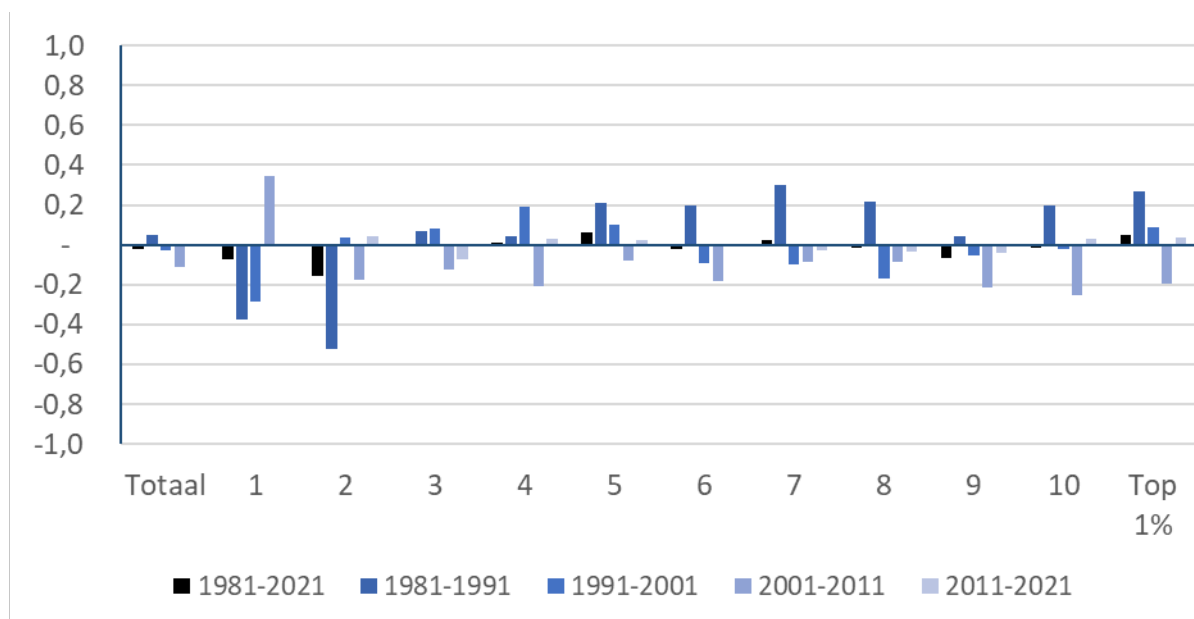
Noot: Voor de breukjaren 2000 en 2011 zijn zowel de waarde volgens de oude als de nieuwe meetmethode weergegeven.

Figuur B.4.9 Aandeel mannen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

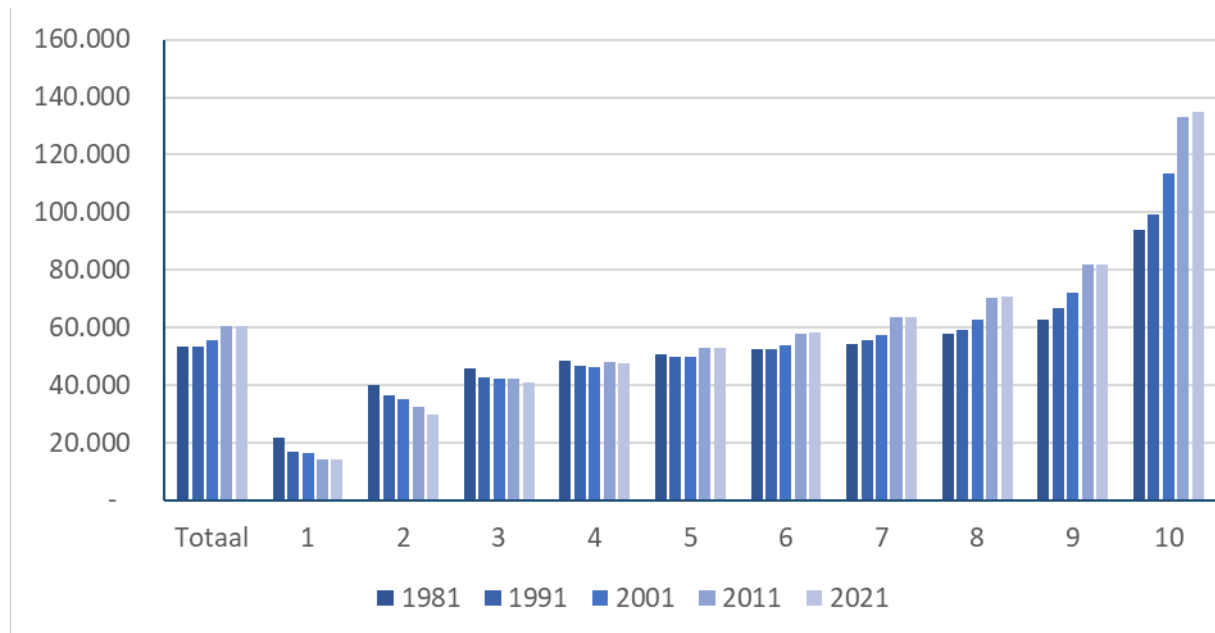
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.4.10 Absolute mutaties aandeel mannen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

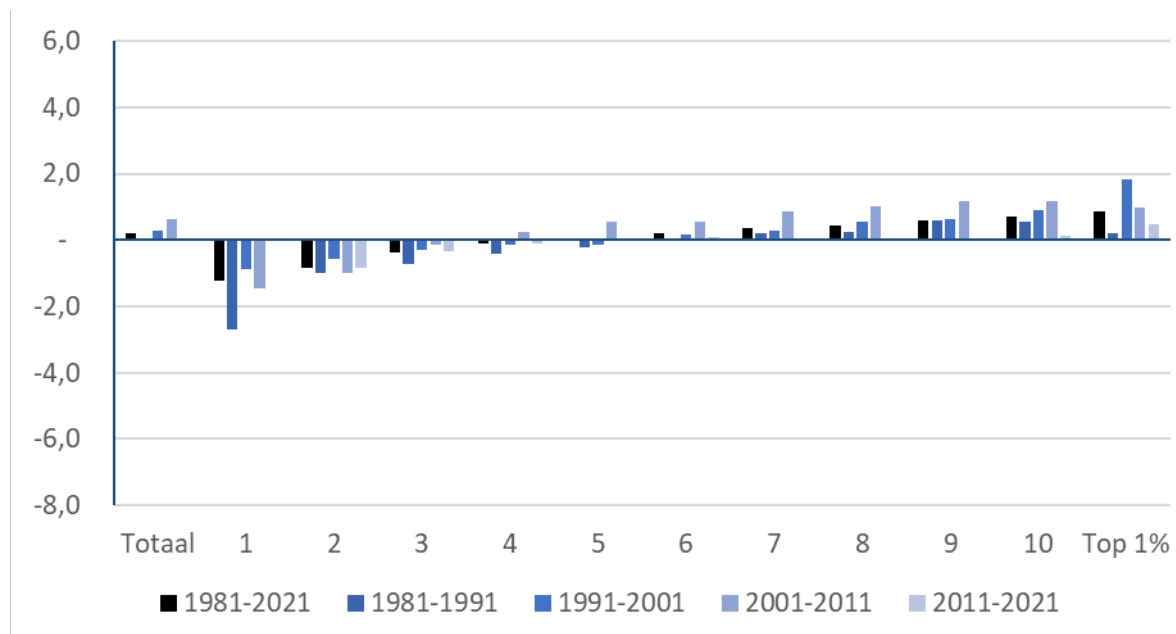
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.4.11 Gemiddeld reëel persoonlijk bruto inkomen mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

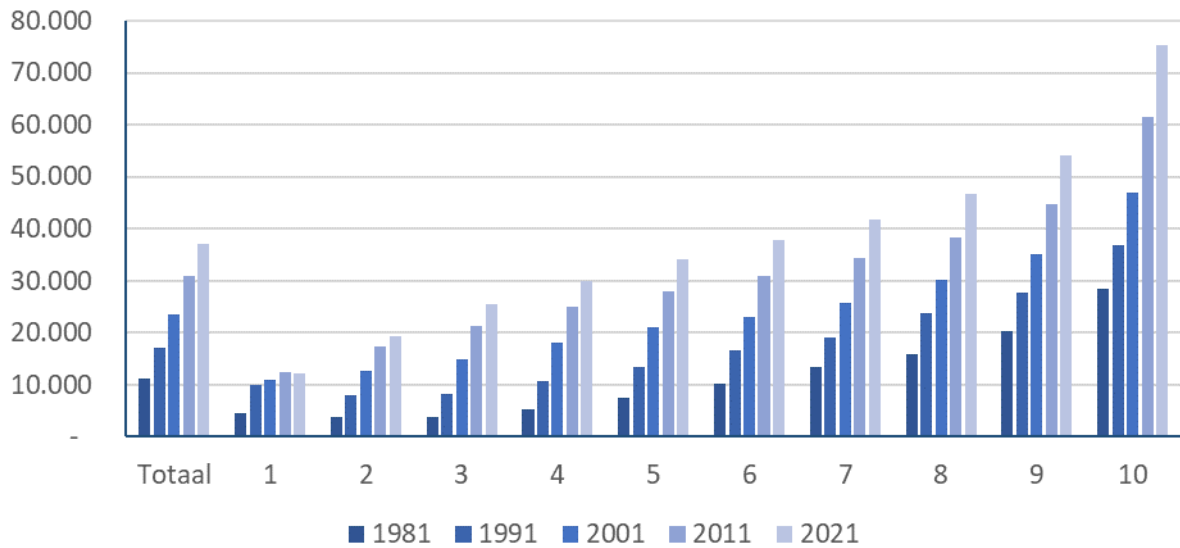
Noten: In prijzen 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Breuken in de jaren 2000 en 2011.

Figuur B.4.12 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel persoonlijk bruto inkomen van mannen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

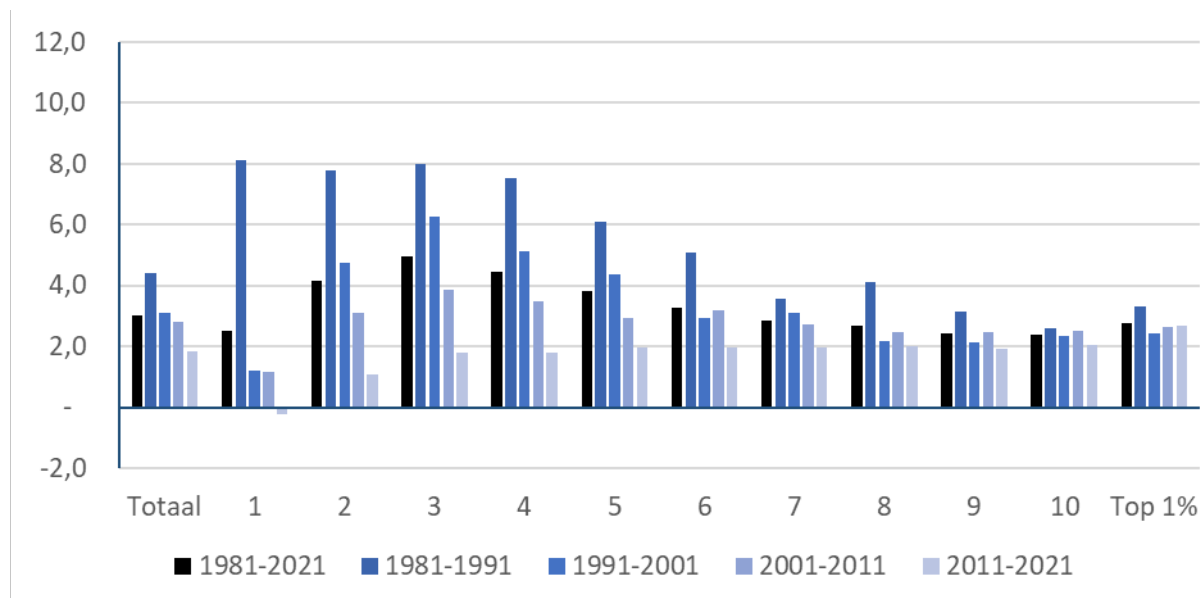
Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

Figuur B.4.13 Gemiddeld reëel persoonlijk bruto inkomen vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

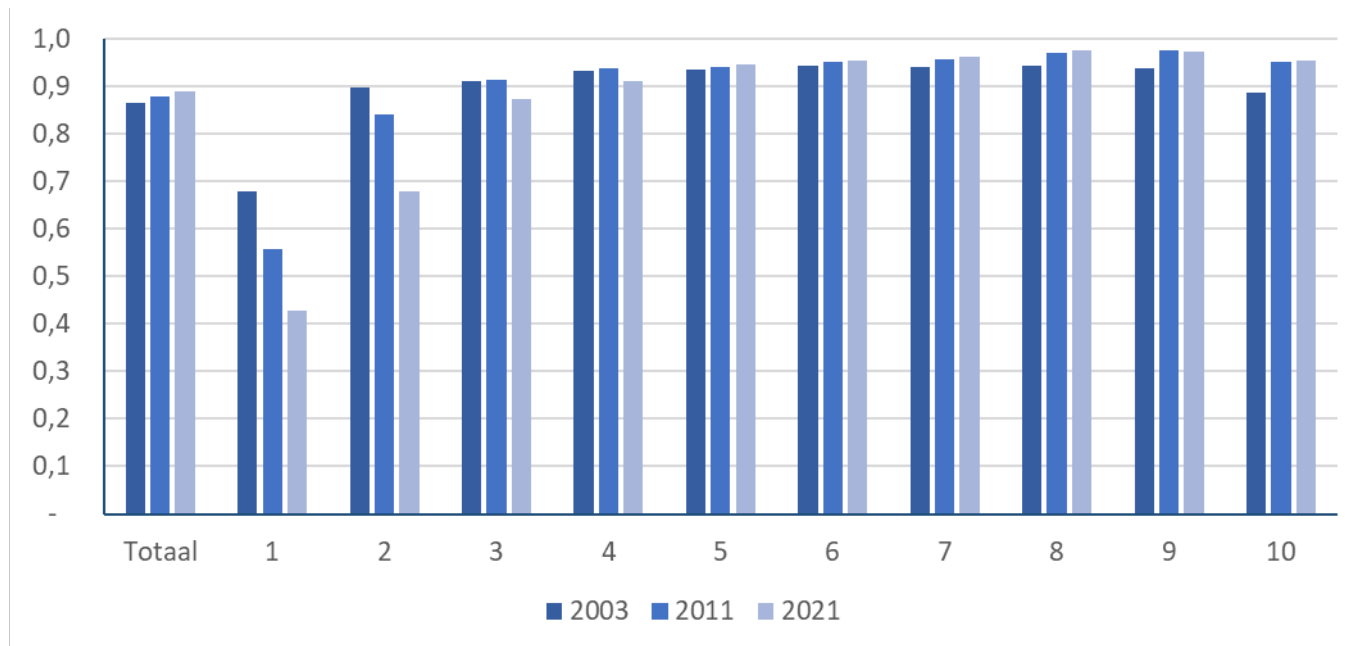
Noten: In prijzen 2019, per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Breuken in de jaren 2000 en 2011.

Figuur B.4.14 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het reëel persoonlijk bruto inkomen van vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

Noten: per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De groeivoeten zijn gecorrigeerd voor breuken.

Figuur B.5.1 Arbeidsparticipatie mannen gegeven week per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

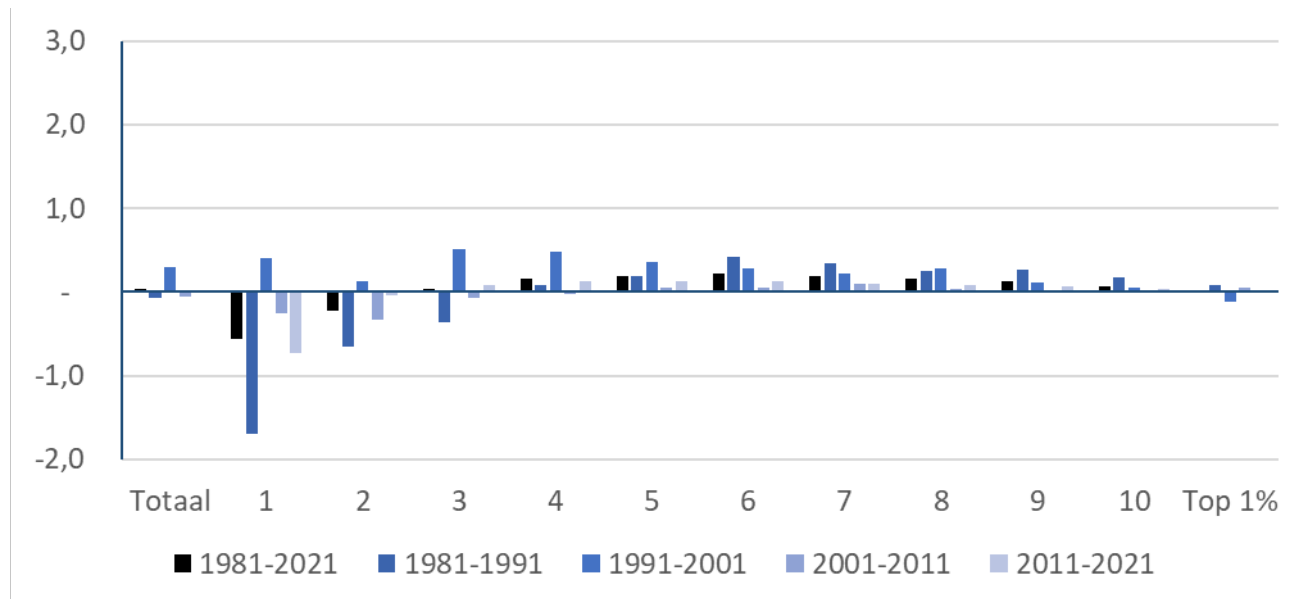
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.5.2 Mutatie arbeidsparticipatie mannen gegeven week per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

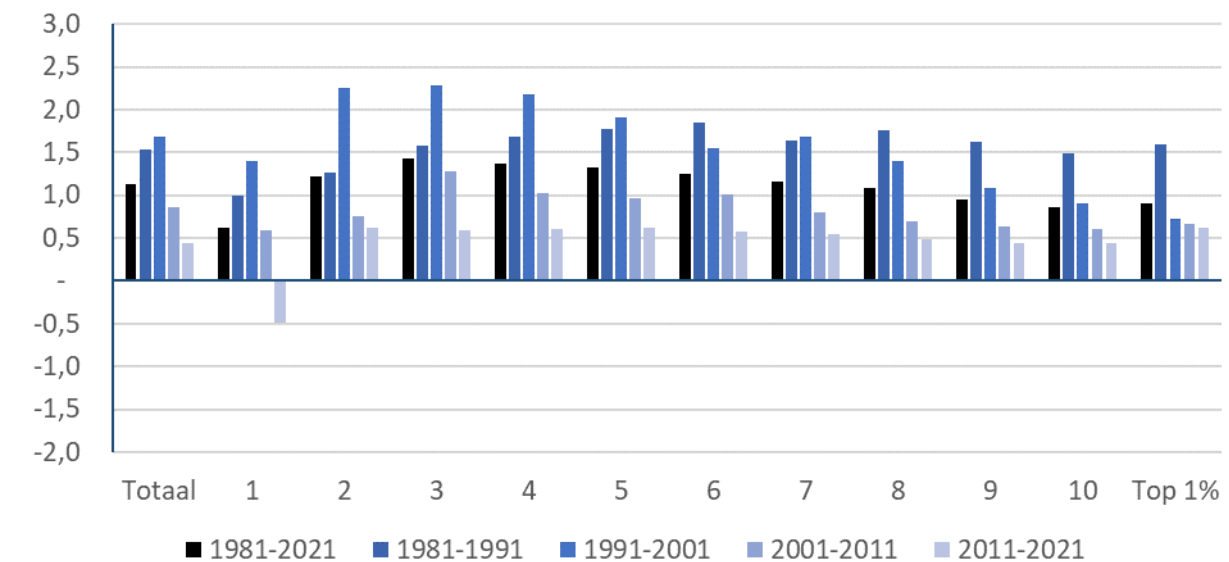
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.5.3 Absolute mutatie arbeidsparticipatie mannen per jaar per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

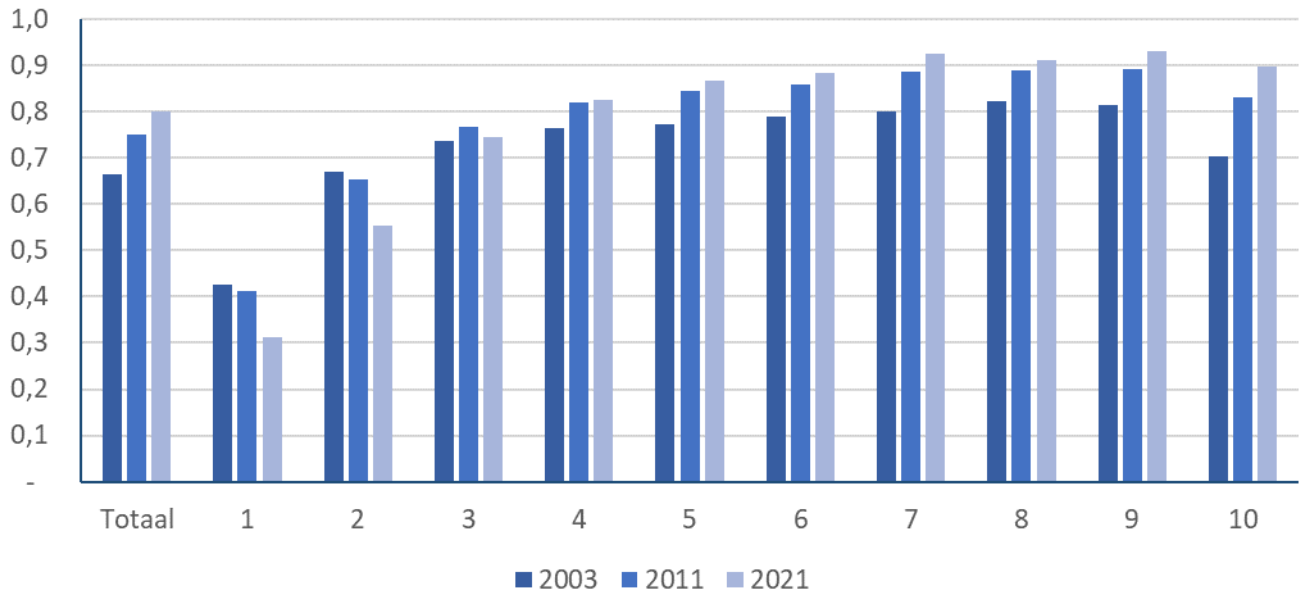
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.5.4 Absolute mutatie arbeidsparticipatie vrouwen per jaar per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

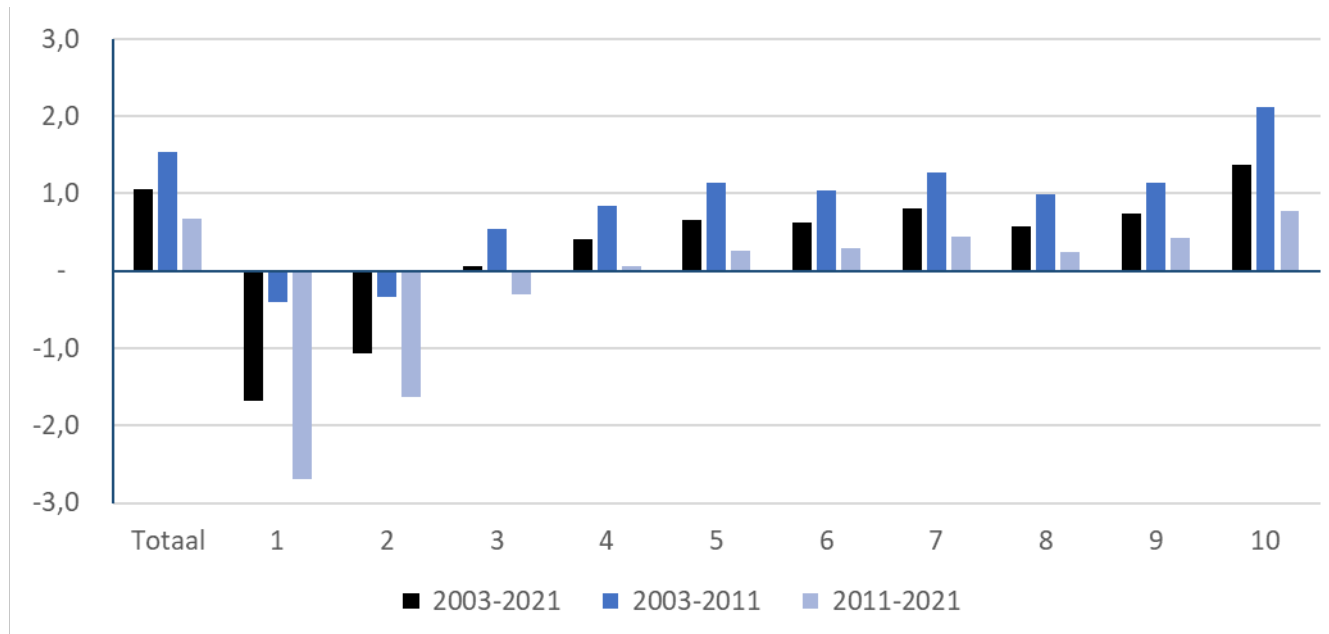
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.5.5 Arbeidsparticipatie vrouwen gegeven week per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

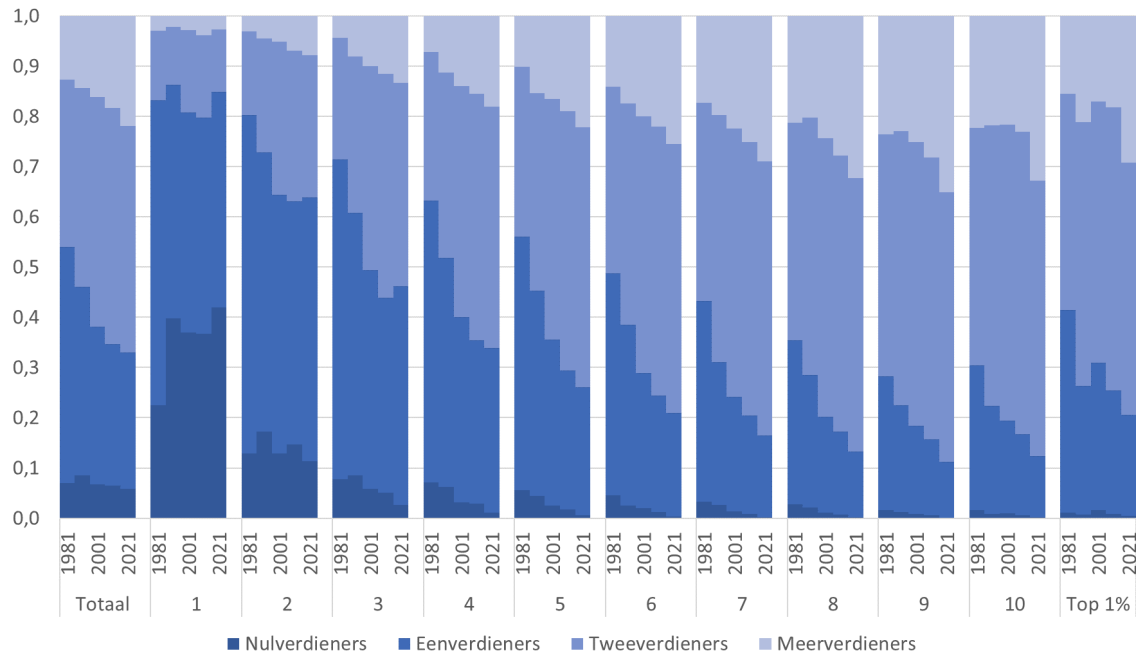
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.5.6 Mutatie arbeidsparticipatie vrouwen gegeven week per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

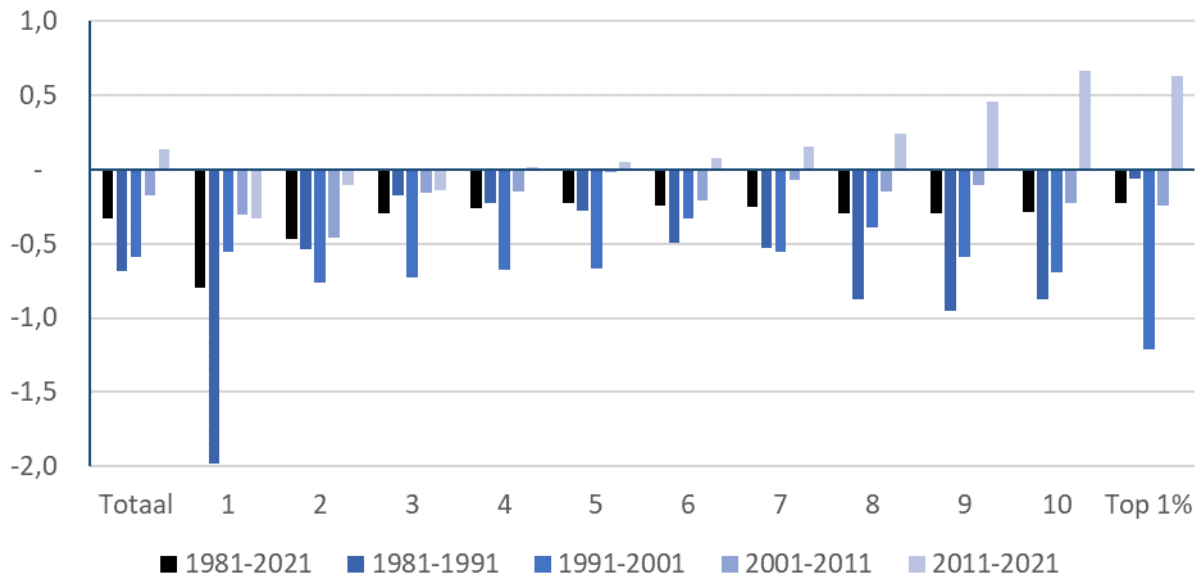
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.5.7 Aandelen nul-, een-, twee- en meerverdieners huishoudens per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

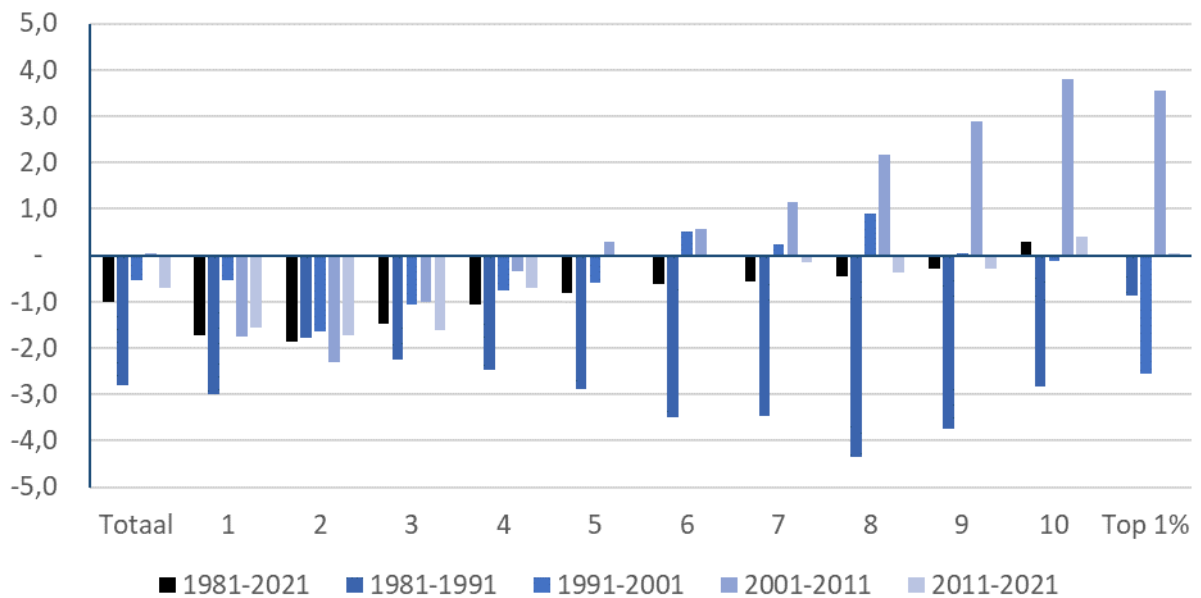
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.1 Jaarlijkse groei/aantallen volwassenen per huishouden per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

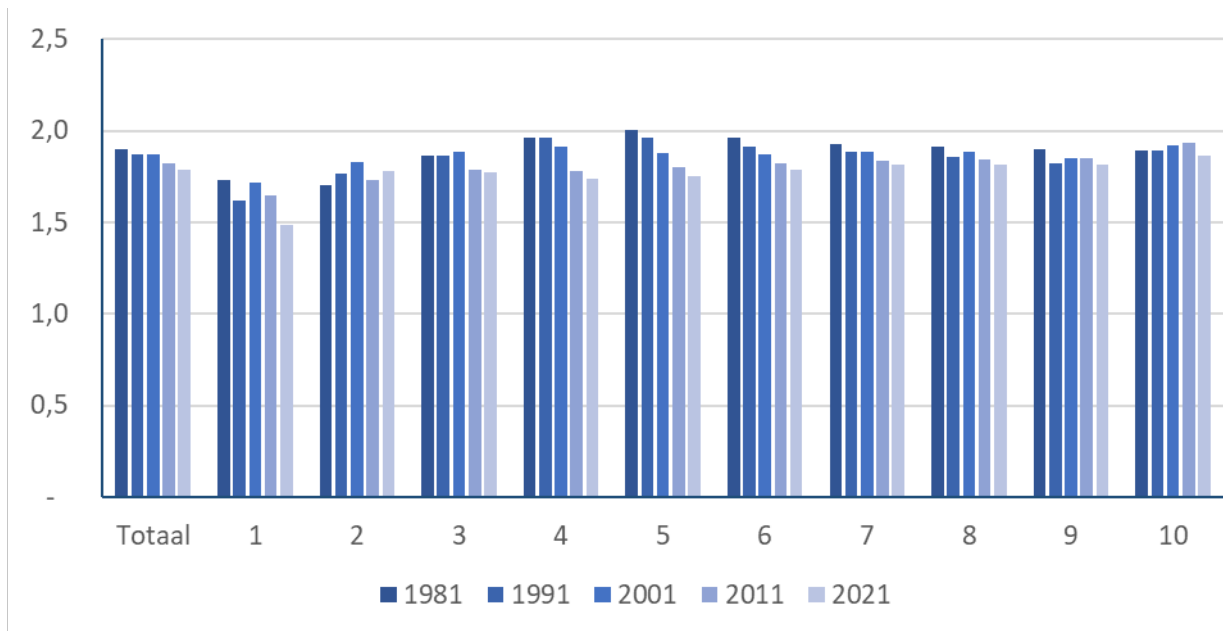
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.2 Jaarlijkse groei/aantallen kinderen per huishouden per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

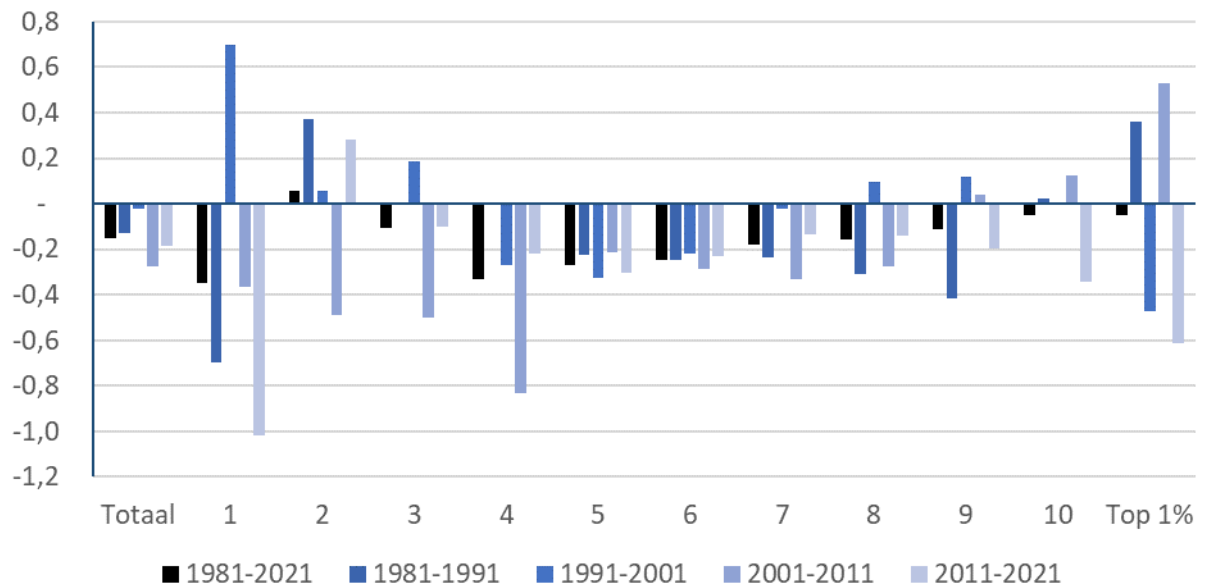
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.3 Aantal kinderen per huishouden met kinderen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

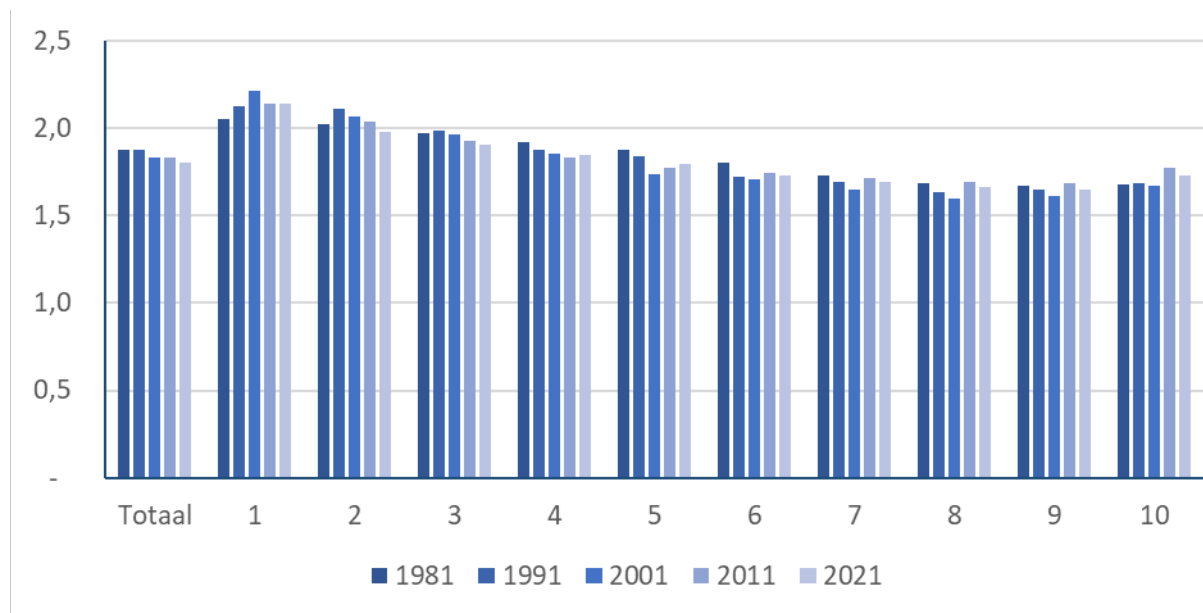
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.4 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet aantal kinderen per huishouden met kinderen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

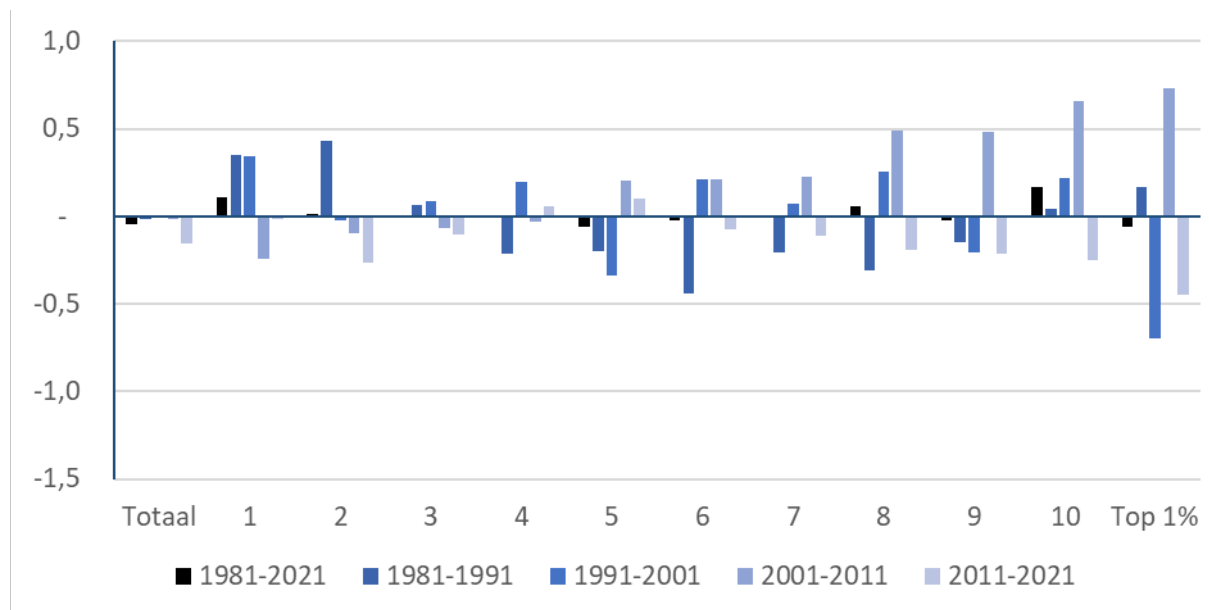
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.5 Aantal kinderen per stel met kinderen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

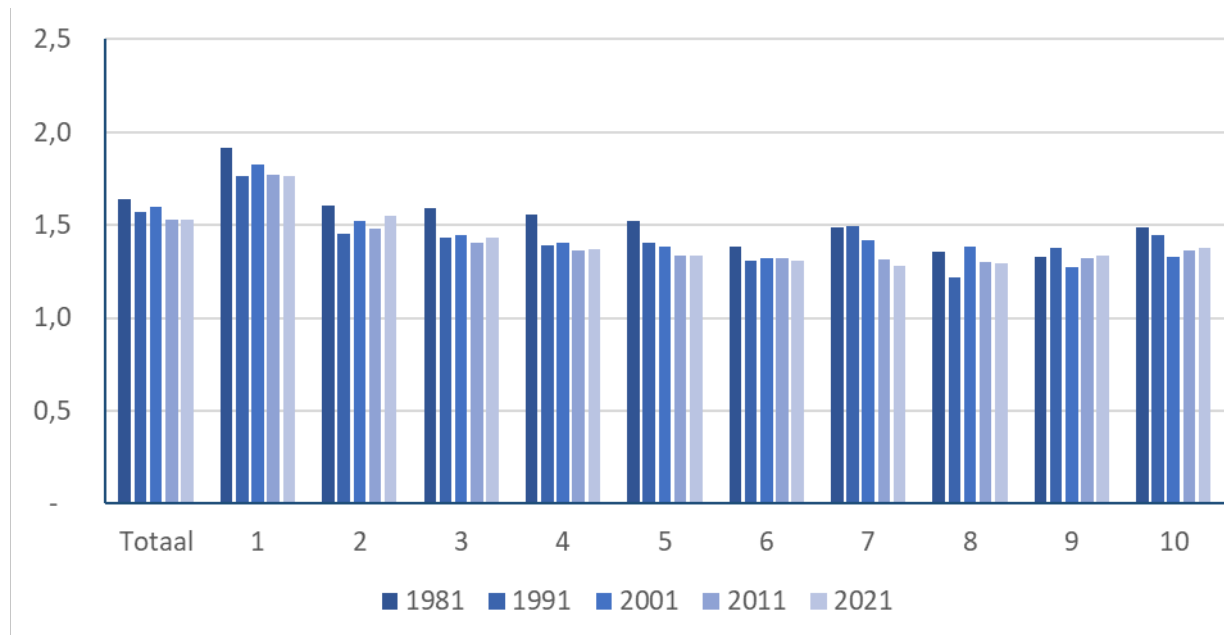
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.6 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet aantal kinderen per stel met kinderen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

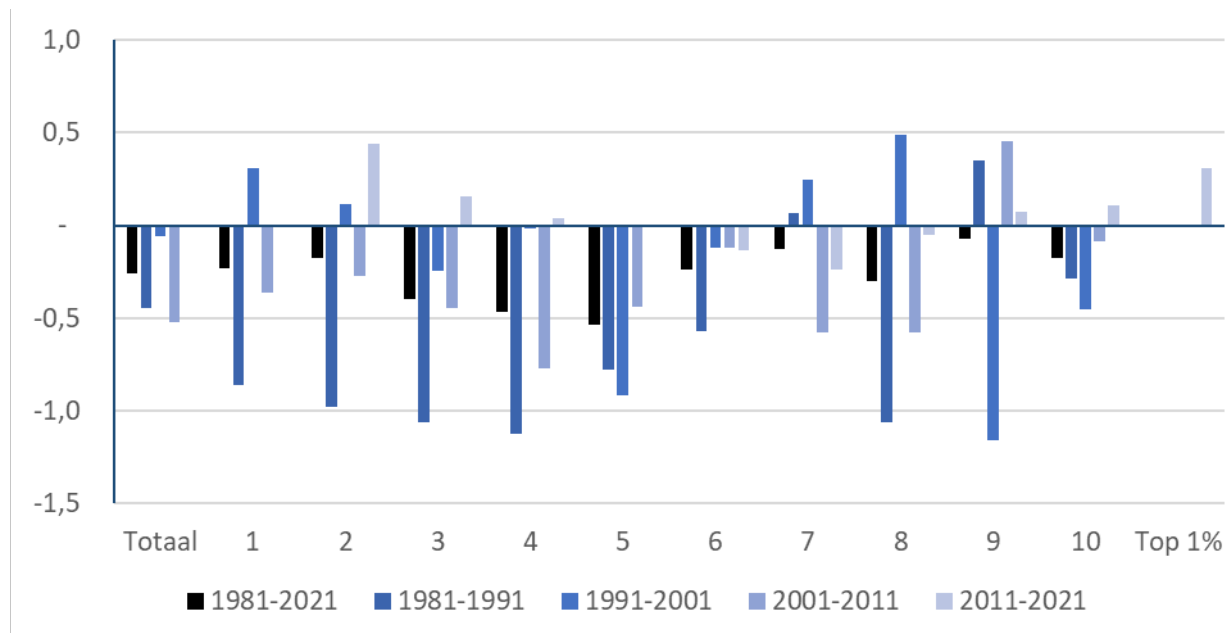
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.7 Aantal kinderen per alleenstaande ouder met kinderen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren

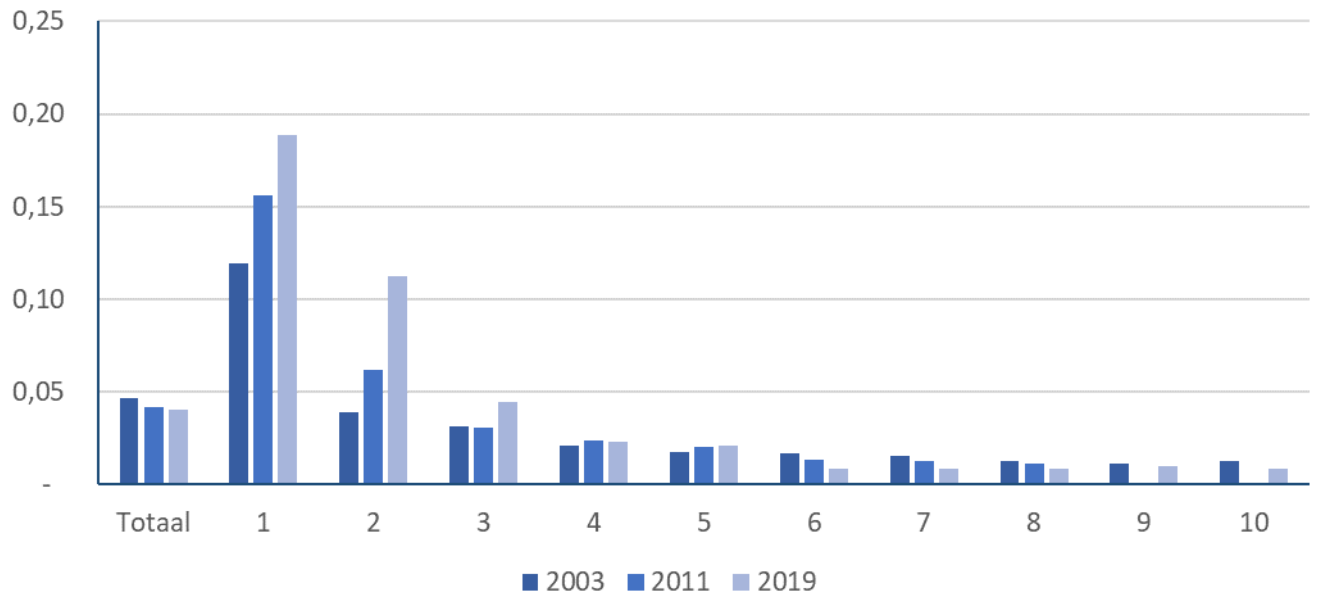
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.6.8 Gemiddelde jaarlijkse groeivoet aantal kinderen per alleenstaande ouder met kinderen per inkomensdeciël: geselecteerde perioden

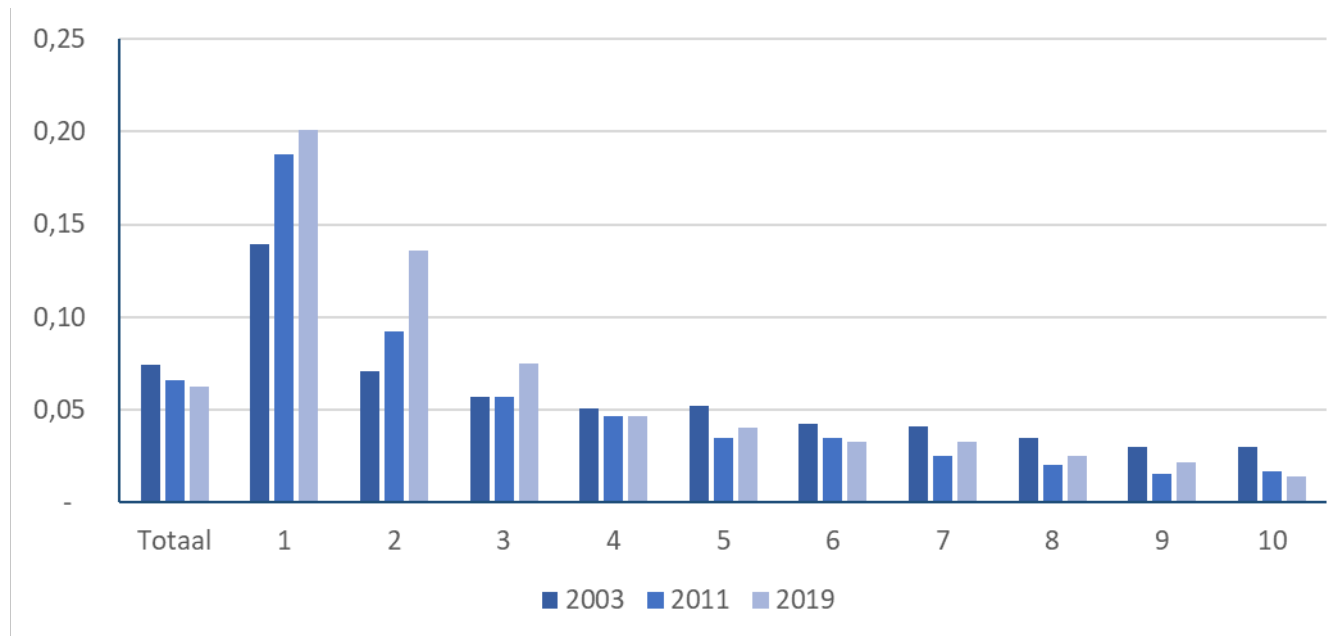
Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.7.1 Aandeel ziekte als voornaamste reden voor non-participatie van mannen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren, inclusief 2019

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Figuur B.7.2 Aandeel ziekte als voornaamste reden voor non-participatie van vrouwen per inkomensdeciël: geselecteerde jaren, inclusief 2019

Noten: Per inkomensdeciël van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.